

ACTA ACADEMIAE PAEDAGOGICAE SZEGEDIENSIS
SERIES LINGUISTICA, LITTERARIA ET AESTHETICA

PETŐFI S. JÁNOS
BÉKÉSI IMRE
VASS LÁSZLÓ
szerkesztik

SZEMIOTIKAI SZÖVEGTAN

20. Petőfi S. János – Vass László
Kalauz a szövegnyelvészeti, szövegtani és
szemiotikai-textológiai kutatáshoz

**ACTA ACADEMIAE PAEDAGOGICAE SZEGEDIENSIS
SERIES LINGUISTICA, LITTERARIA ET AESTHETICA**

**PETŐFI S. JÁNOS
BÉKÉSI IMRE
VASS LÁSZLÓ
szerkesztik**

SZEMIOTIKAI SZÖVEGTAN

**20. Petőfi S. János – Vass László
Kalauz a szövegnyelvészeti, szövegtani és
szemiotikai-textológiai kutatáshoz**

JGYF KIADÓ, SZEGED 2012

**TANULMÁNYOK, RECENZIÓK, BIBLIOGRÁFIÁK ÉS REPERTÓRIUMOK
A DOMINÁNSAN VERBÁLIS HUMÁN KOMMUNIKÁCIÓ KUTATÁSA
KÖRÉBŐL**

**Lektorálta
NAGY L. JÁNOS, R. MOLNÁR EMMA**

**Szerkesztette
PETŐFI S. JÁNOS, BÉKÉSI IMRE, VASS LÁSZLÓ**

**Címlap
PAPP GYÖRGY**

**Tipográfia, táblázatok
VASS LÁSZLÓ**

**Az ábrákat készítette
PITRIK JÓZSEF**

**Technikai szerkesztő
HORVÁTHNÉ SZÉLPÁL MÁRIA, VASS LÁSZLÓ**

**Ez a kiadvány az SZTE JGYPK Magyar Szakcsoport, a JGYF Kiadó
és a Szegedért Alapítvány támogatásával jött létre.**

HU ISSN 0236 – 7718
Acta Acad. Paed. Szeged
Ser. Ling. – Litt. – Aesth.
ISSN 0865 – 5960
ISBN 978 963 9927 54 4

TARTALOM

Előszó	7
Bevezetés	9
1. Bio-bibliográfiai információblokkok	11
1.0. Bevezetés	11
1.1. Az információblokkok szerkezete	11
1.2. Minták az információblokkok szerkezetére	12
2. Szövegnyelvészeti / szövegtani / szemiotikai textológiai fogalomtárak	21
2.0. Bevezetés	21
2.1. A szövegtani kutatásban használt fogalmak egyesített fogalomtára	22
2.2. Deme László <i>beszerkesztettség</i> elméletének alapfogalmai és értelmezésük	26
2.3. Békési Imre <i>fontosság</i> vizsgálatával foglalkozó műveinek alapfogalmai és értelmezésük	29
2.4. Szikszainé Nagy Irma <i>Leíró magyar szövegtan</i> című művében használt fogalmak és értelmezésük	33
2.5. Tolcsvai Nagy Gábor <i>A magyar nyelv szövegtana</i> című művének alapfogalmai és értelmezésük	38
2.6. De Beaugrande – Dressler <i>Introduction to Textlinguistics</i> című művének alapfogalmai és értelmezésük	40
2.7. A <i>szemiotikai-textológia</i> alapfogalmai és értelmezésük Petőfi S. János <i>A szöveg mint komplex jel</i> című műve alapján	41
3. Szövegnyelvészeti / szövegtani / szemiotikai textológiai bibliográfiák	53
3.0. Bevezetés	53
3.1. Szövegnyelvészeti / szövegtani művek válogatott bibliográfiája	53
3.2. Szövegnyelvészeti / szövegtani sorozatok válogatott bibliográfiája	64
3.3. Két szövegnyelvészeti / szövegtani folyóirat bibliográfiája	64
3.4. Petőfi Sándor János bibliográfiája	64
4. A szövegnyelvészeti / szövegtani / szemiotikai textológiai kutatás számára releváns néhány honlap Internetadata	65
4.0. Bevezetés	65
4.1. A szövegtani diszciplinák létrehozása és alkalmazása Petőfi Sándor János honlapja	65
4.2. A szövegnyelvészeti / szövegtani / szemiotikai textológiai kutatás számára releváns más magyar honlapok Internetadata	67

4.3.	A szövegnyelvészeti /szövegtani / szemiotikai-textológiai kutatás számára releváns más nem magyar honlapok internetadata	67
5.	Szövegnyelvészeti / szövegtani / szemiotikai textológiai repertóriumok	69
5.0.	Bevezetés	69
5.1.	Repertóriumok lelőhelyei a Szemiotikai Szövegtan című periodikában	69
5.2.	Az Officina Textologica repertóriuma	70
5.3.	Időrendi sorrendbe rendezett válogatott magyar nyelvű általános szövegnyelvészeti / szövegtani művek repertóriuma	89
5.4.	Időrendi sorrendbe rendezett magyar nyelvű szemiotikai textológiai művek repertóriuma	111
5.5.	Időrendi sorrendbe rendezett idegen nyelvű szemiotikai textológiai művek	139

CONTENTS

CONTENTS

Preface	7
Introduction	9
1. Bio-bibliographical blocks of information	11
1.0. Introduction	11
1.1. The structure of blocks of information	11
1.2. Examples of the structure of blocks of information	12
2. Glossaries of terms in text linguistics / text theory / semiotic textology	21
2.0. Introduction	21
2.1. Unified glossary of terms used in text research	22
2.2. Basic notions of László Deme's Theory of <i>Embeddedness</i> , and their interpretation	26
2.3. Basic notions in Imre Békési's works on <i>Clusterization</i> , and their interpretation	29
2.4. Notions in Szikszainé, Irna Nagy's <i>Leíró magyar szövegtan</i> , and their interpretation	33
2.5. Basic notions in Gábor Tolcsvai Nagy's <i>A magyar nyelv szövegtana</i> , and their interpretation	38
2.6. Basic notions in De Beaugrande – Dressler: <i>An Introduction to Text Linguistics</i> , and their interpretation in the Hungarian translation of the monograph	40
2.7. Basic notions of <i>semiotic textology</i> and their interpretation on the basis of János S. Petőfi's <i>A szöveg mint komplex jel</i>	41
3. Bibliographies of text linguistics / text theory / semiotic textology	53
3.0. Introduction	53
3.1. Selected bibliography of works in text linguistics / text theory	53
3.2. Selected bibliography of series of works in text linguistics / text theory	64
3.3. Bibliography of two text linguistics / text theory journals	64
3.4. Bibliography of János Sándor Petőfi's works	64
4. Some resources on the Web with relevance for research into text linguistics / text theory / semiotic textology	65
4.0. Introduction	65
4.1. Establishment and application of disciplines of text theory	65
János Sándor Petőfi's web site	

4.2.	Other Hungarian web sites with relevance for research into text linguistics / text theory / semiotic textology	67
4.3.	Other non-Hungarian web sites with relevance for research into text linguistics / text theory / semiotic textology	67
5.	Repositories related to text linguistics / text theory / semiotic textology	69
5.0.	Introduction	69
5.1.	Repositories referred to in the series Szemiotikai Szövegtan	69
5.2.	The repository of Officina Textologica	70
5.3.	Repositories of selected Hungarian works in general text linguistics / text theory, arranged in time	89
5.4.	Repositories of Hungarian works in semiotic textology, arranged in time	111
5.5.	Repositories of non-Hungarian works in semiotic textology, arranged in time	139

ELŐSZÓ

A *Szemiotikai szövegtan* periodika alapciklusa 12 tematikus kötetből állt, oly módon, hogy egy-egy téma tárgyalása olykor két-három kötetre is kiterjedt.

A 13. kötetrel új ciklust kezdtünk, mert az előző kötetek fogadtatása azt jelezte, hogy ez a periodika hiányt tölt be, és úgy tűnt fel, hogy a szövegtani kutatás problémái iránt érdeklődők igényt tartanak rá. Ezeket a köteteket két-két választott téma tárgyalásának szenteltük, azonban megtartva az előző kötetek „A szövegtani kutatás általános kérdései” című szektorát is.

A periodika záró ciklusául ismét 4 kötetet terveztünk.

A már megjelent első háromban – azaz a 17., 18. és 19. kötetben – egy-egy szerkesztő adott képet a szövegtani kutatás általa aktuálisnak tartott témájáról.

Ezeknek a köteteknek a felépítése a következő:

17. kötet:	17.a	Vass László: <i>Poézis és piktúra. Tanulmányok</i>
	17.b	Általános információk
18. kötet:	18.a	Petőfi S. János: <i>Szövegkompozíció és jelen-tés. Témák és megközelítések a szövegtani kutatásban</i>
	18.b	Általános információk
19. kötet:	19.a	Békési Imre: <i>A kettős szillogizmus értelmezése és alkalmazásai</i>
	19.b	Általános információk

A záró ciklus utolsó kötetébe először verselemző tanulmányokat szándékoztunk egybegyűjteni, minthogy a versek analitikus és kreatív megközelítése a periodika ismételtén visszatérő témája volt.

Később megváltoztattuk a tervünket. Időközben ugyanis a Tinta Kiadónál megjelent Benkes Zsuzsa, Petőfi S. János *A vízjel nem tűnik el olyan könnyen. Versek megformáltságának megközelítése kreatív gyakorlatokkal* című köteté és úgy gondoljuk, hogy célszerűbb egy verselemző kötetet majd ugyanennél a Kiadónál megjelentetni.

A záró ciklus eredetileg tervezett negyedik köteté helyett egy Kézikönyv jellegű kötetet készítünk elő *Segédkönyv a szemiotikai szövegtani kutatáshoz* címmel.

A sorozat utolsó köteteként a periodika húsz kötetének repertóriumát szándékozunk létrehozni, egyrészt az olvasók tájékozódásának a megkönnyítésére, másrészt azoknak a fiatalabb kollégáinknak a tájékoztatására, akik, reméljük, tanulva több mint másfél évtizedes szerkesztői tevékenységünk erőnyeiből és hibáiból, hajlandók lesznek egy hasonló periodikának életet adni. Ezt a 21. kötetet előreláthatóan Vass László fogja összeállítani.

Szeged, 2012

P.S.J.
B.I.
V.L.

BEVEZETÉS

A *Szemiotikai szövegtan* periodikának ebben a kötetében a következő témákkal kapcsolatos információk találhatók:

1. Szemiotikusok, nyelvfilozófusok, kommunikáció- és szöveg-megközelítés-kutatók szövegnyelvészeti / szövegtani / szemiotikai-textológiai kutatás zámára informatív adatait tartalmazó *bio-bibliográfiai információ-blokkok*
2. Szövegnyelvészeti / szövegtani / szemiotikai-textológiai *fogalomtárak*
3. Szövegnyelvészeti / szövegtani / szemiotikai-textológiai *bibliográfiák*
4. Szövegnyelvészeti / szövegtani / szemiotikai-textológiai elméleti koncepciókkal foglalkozó kutatók számára releváns honlapokra utaló *internetadatok*
5. Szövegnyelvészeti / szövegtani / szemiotikai-textológiai művek tartalmi és formai felépítését reprezentáló *repertóriumok*

BIO-BIBLIOGRÁFIAI INFORMÁCIÓBLOKKOK

Blokkok, amelyek szemiotikusok, nyelvfilozófusok, kommunikáció- és szövegmgközelítés-kutatók szövegnyelvészeti / szövegtani / szemiotikai-textológiai kutatás számára informatív adatait tartalmazzák

1.0. Bevezetés

Ez az alfejezet olyan személyek bio-bibliográfiai adatait tartalmazza, akikre a szövegnyelvészet / szövegtan / szemiotikai-textológia kutatói gyakran hivatkoznak.* A bio-bibliográfiai adatokat információblokkok gyűjtik egybe, amelyek a következő szektorokat tartalmazzák:

Kód   Név   Életkor Nemzetiségi hovatartozás

K: Kutatási terület

V: Végzettség

F: Foglalkozás

E: Elismerések

M1: Művek, amelyeket ő írt

M2: Művek, amelyeket róla írtak

* A fejezet a következő kutatók információblokkjait föltétlenül kell, hogy tartalmazza, ez a lista azonban még nem tekinthető véglegesnek:

Austin, John Longsaw
Beaugrande, Robert A. de
•Benkes Zsuzsa
•Békési Imre
Bühler, Karl
Csúri Károly
Daneš, František
Deme László
Dijk, Teun A. van
Dobi Edit
Dressler, Wolfgang U.
Fehér Erzsébet
Greimas, Algirdas Julien
Halliday, Michael
Hasan, Ruqaiya

Isenberg, Horst
•Jakobson, Roman
Kertész András
Kocsány Piroska
Lotman, Jurij
•Máté Jakab
Morris, Charles M.
Peirce, Charles Sanders
•Petőfi S. János
Rieser, Hannes
Saussure, Ferdinand de
Searle, John
•Szikszainé Nagy Irma
•Tolcsvai Nagy Gábor
Vass László

1.1. Az információblokkok természetéről és szerepéről

A blokkokban összegyűjtött információk csupán kiindulásul szolgálhatnak a tájékozódáshoz. Egyrészt azért, mert nem lehet előre tudni, hogy mikor milyen adatok lesznek / lehetnek relevánsak. Másrészt azért, mert ha tudni lehetne, akkor se lenne könnyű ezeket

az adatokat megtalálni. Következésképpen ezeket a blokkokat folyamatosan kell alakítani, kell újabb információkkal kiegészíteni.

A blokkokkal kapcsolatos műveleteknek jelentős szerepe van a szövegtani kutatás lényegének a megismerésében. Ezek a műveletek fedik fel ugyanis főként ennek a kutatásnak a multidiszciplináris jellegét.

1.2. Minták az Információblokkok szerkezetére

Annak érdekében, hogy a blokkokkal kapcsolatos műveletekről elképzelése lehessen az olvasónak bemutatjuk itt néhány információblokk szerkezetét, éspedig azokra a kutatókra vonatkozókat, akiknek nevét a Bevezetésben „•”-tal jelöltük meg

Benkes Zsuzsa	Pestszenterzsébet, 1939	Magyar
K:	nyelvtan, szövegtan, kreatív szövegmegközelítés	
V:	1953 – 1957: Bagi Ilona Leánygimnázium Pesterzsébet, 1964 – 1968: Pécsi Tanárképző Főiskola, magyar-történelem szak, 1974 – 1976: ELTE BTK magyar nyelv és irodalom szak, 1984: egyetemi doktor, 1996: a nyelvtudományok kandidátusa.	
F:	1964 – 1969: Általános Iskola Mezőfalva, magyar-történelem szakos tanár, 1969–1978: Dunaiújváros, Általános Iskola, magyar-történelem szakos tanár, 1978–1989: Országos Pedagógiai Intézet, főmunkatárs, megbízott osztályvezető, az általános iskolai bizottság vezetője, 1989–1995: Művelődési és Köznevelési Minisztérium, Budapest, Köznevelési főosztály, főtanácsos, kísérleti alternatív iskolák, tantervek gondozója, 1995 – 2000: Országos Köznevelési Szolgáltató Iroda, Budapest, főmunkatárs, 2000–: Juhász Gyula Tanárképző Főiskola, címzetes főisk. tanár, ELTE Tanárképző Főiskola, óraadó	
E:	Kosztolányi Dezső Emlékplakett (1986), Gyermekekért-díj (1987)	

	M1:	♦ Benkes Zsuzsa – Nagy L. János – Petőfi S. János: <i>Szövegtani kaleidoszkóp 1. Antológia</i>. Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó, 1996, ♦ Benkes Zsuzsa – Petőfi S. János: <i>Szövegtani kaleidoszkóp 2. Bevezetés a szövegmegformáltság elemzésébe</i>. Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó, 1996, ♦ Petőfi S. János – Benkes Zsuzsa: □ <i>Elkallódni megkerülni. Versek kreatív megközelítése szövegtani keretben</i>. Veszprém, Országos Továbbképző, Taneszközfejlesztő és Értékesítő Vállalat, 1992, □ <i>A szöveg megközelítései. Kérdések – válaszok (Bevezetés a szemiotikai szövegtanba)</i>. Budapest, Iskolakultúra, 1998, □ <i>A multimediális szövegek megközelítései. Kérdések – válaszok (Bevezetés a statikus 'verbális elem + kép/diagram/...' -típusú komplex jelek szemiotikai szövegtanába)</i>. Budapest, Iskolakultúra, 2002, □ <i>A vízjel nem tűnik el olyan könnyen. Versek megközelítése kreatív gyakorlatokkal</i>. Budapest, Tinta Könyvkiadó, 2006, ♦ Balázs Géza – Benkes Zsuzsa: □ <i>Magyar nyelv a gimnáziumok és szakközépiskola 9-12. évfolyama számára</i>. 2001–2004, □ <i>Anyanyelvi beszédkultúra a nyelvi előkészítő évfolyam számára</i> 2005, □ <i>Magyar nyelv a gimnáziumok és a szakközépiskolák érettségire készülőinek. Az önálló felkészülés útjai</i>. 2006
	M2:	Petőfi S. János (szerk.): <i>Adalékok a magyar nyelvészet szövegtani diskurzusához. Három közelítés [= Officina Textologica 11]</i> . Debreceni Egyetem, Magyar Nyelvtudományi Tanszék, 2005, 20-34, 53-61, 86-90.

Békési Imre		Kalocsa, 1936 –	magyar / magyar
	K:	mondat- és szövegszerkezeti párhuzamok (a sorrend szerepe a komponensek beépülésében, a komponensek tömbösödése és szinteződése), a konstrukciótípusok, a kettős szillogizmus szemantikai – pragmatikai értelmezése és alkalmazásai	
	V:	Középiskolai tanári oklevél: Eötvös Loránd Tudományegyetem, Budapest: magyar – történelem (1962), egyetemi doktor: József Attila Tudományegyetem (1964), a nyelvtudomány kandidátusa: TMB (1976), a nyelvtudomány doktora: MTA (1993), dr. habil: Szegedi Tudományegyetem (1995)	
	F:	1958 – 1963: általános iskolai tanár, kollégiumi nevelőtanár, gimnáziumi óraadó tanár Kalocsán, 1963-tól a Szegedi Tanárképző Főiskola Magyar Nyelvészeti Tanszékének oktatója: 1976-tól főiskolai tanár, 1982-től 2000-ig tanszékvezető, 1996-tól 2006-ig egyetemi tanár	
	E:	A Szegedi Tudományegyetem professor emeritusa (2006), a Nyitrai Egyetem Konstantína Filozofa díszdoktora (2006), Déry Tibor-díj (1996), Köztársasági Érdemrend Tiszti Keresztje (2006), Pro Urbe, Szeged (2006)	

M1:	♦ Szövegszerkezeti alapvizsgálatok. Akadémiai Kiadó (1982), ♦ A gondolkodás grammatikája. Tankönyvkiadó (1986), ♦ Jelentésszerkezetek interpretációs megközelítése. JGYF Kiadó (1993), ♦ Oszlatlan filológia. Tiszatáj Kiadó (2001), ♦ A kettős szillogizmus értelmezése és alkalmazásai. Szemiotikai szöveggyűjtemény 19. (2010)
M2:	R. Molnár Emma (főszerk.): <i>Absztrakció és valóság</i>. JGYF Kiadó (1996), Vass László (főszerk.): <i>A mondat: kaland</i>. JGYF Kiadó (2006), Kontra Miklós – Bakró-Nagy Marianne (szerk.): <i>A nyelvészetről – egyes szám első személyben II.</i> pp. 31-38. SZTE (2009)

Jakobson, Osipovich Roman		Moszkva, 1896 – Boston, 1982	orosz
K:	nyelvészet, szemiotika, irodalomelmélet, kommunikációelmélet		
V:	A Moszkvai Egyetem Lazarev Institute of Oriental Languages Historical-Philological karán tanult. Már egyetemi hallgatóként vezéregyéniség volt a Moszkvai Nyelvész-körben, és tevékenyen részt vett a művészet és költészet avantgarde mozgalmában. A diakronikus nyelvészettel ellentétben Ferdinand de Saussure szinkrón megközelítését vallotta magáénak, és arra összpontosította a figyelmét, hogy a beszélők hogyan közölnek információkat egymással. 1920-ban elhagyta a Szovjetuniót. Prágába ment, hogy ott doktorátust szerezzen.		
F:	1926-ban Vilém Mathesius-szal és másokkal megalapítja a Prágai Nyelvész-kört, amelynek tagjai lettek Nikolai Trubetzkoi, René Wellek és Jan Mukařovský is. A fasizmus előretörése miatt azonban Prágát is el kellett hagynia. Dániába ment ahol csatlakozott Louis Hjelmslevhez és a Koppenhágai Nyelvészörhöz. Majd onnan is tovább menve, New Yorkban tagja lett az emigráns intellektuális nagy közösségének, ahol olyan strukturalistával került kapcsolatba, mint a francia Claude Lévi-Strauss, és olyan amerikai nyelvessel és antropológussal mint Franz Boas, Benjamin Whorf és Leonard Bloomfield. 1949-ben a Harvard Egyetemre ment, ahol nyugdíjba kerüléséig maradt. Az utolsó évtizedben Professor Emeritus minőségben tagja volt a Massachusetts Institute of Technology-nak. Az 1960-as évek elejétől elsősorban kommunikációelmélettel foglalkozott, kidolgozva a jól ismert hat tényezős és az azokhoz rendelt kommunikatív funkciókból álló modellt.		
E:	Jakobson elismerése elsősorban abban állt, hogy eszméit a legkülönbözőbb területeken széles körben alkalmazták.		

M1:	♦Jakobson R., <i>Selected Writings</i> in six volumes (ed. Stephen Rudy). The Hague, Paris, M Mouton, (1971 – 1985): I. Phonological Studies. 1971, II. Word and Language. 1971, III. The Poetry of Grammar and the Grammar of Poetry. 1980, IV. Slavic Epic Studies. 1966, V. On Verse, Its Masters and Explores. 1978, VI. Early Slavic Paths and Crossroads. 1985
M2:	Waugh, L., <i>Roman Jakobson's Science of Language</i> . 1976, Jakobson R., Pomorska K., <i>Dialogues</i> . 1983

Máté Jakab		Csikozmás (Románia) – Budapest 1926 – 2001	magyar / magyar
K:		russzisztika, általános és alkalmazott nyelvészet, nyelvtudomány-történet, szintaxis, szemantika, generatív nyelvészet, szövegnyelvészet, szövegtan, a nyelvtudomány interdiszciplináris kapcsolatai, szociolingvisztika, fordítás-elmélet, pragmatika	
V:		középiskolai tanári oklevél: Bolyai Tudományegyetem, Kolozsvár: orosz nyelv és irodalom (1952)	
F:		1953 – 1959: tanársegéd a Bolyai Egyetem Orosz Tanszékén, 1959 – 1977: tanársegéd, majd adjunktus a Babeş-Bolyai Egyetem Orosz Tanszékén, 1977 – 1978: az MTA Nyelvtudományi Intézetének tudományos munkatársa, 1978 – 1992: a Budapesti Közgazdaság-tudományi Egyetem Nyelvi Intézete Orosz Tanszékének adjunktusa, 1981-től egyetemi docense, 1984-től tanszékvezetője,	
E:		a Bolyai Egyetem Alapítvány kuratóriumának tagja, az ELTE Mai Magyar Nyelvészeti Tanszéke mellett működő Stíluskutató Csoport tagja, az MTA Magyar Nyelvészeti Munkabizottság titkára (1985 – 1990), a Magyar Szemiotikai Társaság titkára (1978-tól), „Kiváló munkáért” kitüntető jelvény (1988), előterjesztések posztumusz Magyar Örökség-díjra (2002, 2003).	
M1:		♦Máté Jakab – Schweiger Paul: <i>Nyelvészet és matematika</i> . Dacia, Kolozsvár – Napoca, 1977, ♦Máté Jakab (szerk.): Solomon Marcus: <i>A nyelvi szépség matematikája</i> . Gondolat, Budapest, 1977, ♦Máté Jakab: <i>A 19. századi nyelvtudomány rövid története. Elmélete, irányzatok és módszerek I.</i> Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest 1997, ♦Máté Jakab: <i>A 20. századi nyelvtudomány történetének főbb elméletei és irányzatai. Elméletek, irányzatok és módszerek II.</i> Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 1998, ♦Máté Jakab: <i>A nyelvtudomány (vázlatos) története az ókortól a 19. század elejéig. Elméletek, irányzatok és módszerek III.</i> Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2003.	
M2:		Békési Imre: Máté Jakab 70. születésnapjára. <i>Magyar Nyelv</i> , 1997. XCII. 253-256.	

Petőfi S. János		Miskolc, 1931 –	magyar / magyar és német
K:	A multimediális nyelvek filozófiája és szövegtana, szemiotikai textológia, kreatív szövegmegközelítés		
V:	Érettségi: Miskolci Kir. Kat.s Fráter György Gimnázium (1949), Középiskolai tanári oklevél: Kossuth Lajos Tudományegyetem, Debrecen: matematika – fizika – ábrázoló-geometria (1955), német nyelv és irodalom (1962), doktorátus és habilitáció: Umeai egyetem / Svédország: általános nyelvészet (1972)		
F:	1949 – 1951: A Kohászati alapanyag-készletező vállalat miskolci telepén dolgozott különféle beosztásokban 1955 – 1964: középiskolai tanár a Debreceni, majd a Budapesti Zene-gimnáziumban, valamint az Állami Balettint. Gimnáziumában, 1964 – 1969: tudományos kutató az MTA Számítástechnikai Központjában, valamint Nyelvtudományi Intézetében, 1969 – 1970: tudományos kutató a Göteborgi egyetemnek a Modern svéd nyelv elemzésére alapított intézetében, 1971 – 1972: tudományos kutató Konstanzban / Nyugatnémetország az első szövegnyelvészeti kutatócsoportban, 1972 – 1989: egyetemi tanár Nyugatnémetországban a Bielefeldi egyetem Nyelvészet és irodalomtudomány karán, 1989 – 2006: egyetemi tanár Olaszországban a Maceratai egyetem Nyelv-filozófia és a Humán tudományok Intézetében, 2007 – 2011: a Maceratai egyetem által a szemiotikai-textológiai kutatás ápolása számára létrehozott Centro igazgatója		
E:	A Pécsi, a Debreceni és a Torinói egyetem díszdoktora, a Szegedi Juhász Gyula Tanárképző Főiskola magister emeritusa, a Maceratai egyetem professor emeritusa, a Nemzetközi Hungarológiai Társaság Lotz éremmel kitüntetettje, az MTA külső tagja		

M1:	Petőfi S. János: ♦ <i>Szöveg, szövegtan, műelemzés (Textológiai tanulmányok)</i>. Szerk.: E. Benkes Zsuzsa. Budapest, Országos Pedagógiai Intézet, 1990, ♦ <i>A humán kommunikáció szemiotikai elmélete felé (Szöveg-nyelvészet – Szemiotikai textológia) / Towards a Semiotic Theory of the Human Communication (Text Linguistics – Semiotic Textology)</i>. <Kétnyelvű kiadás>. Szeged, Gold Press, 1991, ♦ <i>A jelentés értelmezéséről és vizsgálatáról. A mondatsemiotikától a szövegsemiotikáig (Tanulmányok)</i>. Párizs – Bécs – Budapest, Magyar Műhely, 1994, ♦ <i>Az explicités biztosításának feltételei és lehetőségei természetes nyelvi szövegek interpretációjában. A szemiotikai-textológiai értelmező interpretáció néhány aspektusa</i>. Budapest, A MTA Nyelvtudományi Intézete, 1996, ♦ <i>Egy poliglott szövegnyelvészeti-szövegtani kutatóprogram [= Officina textologica I]</i>. Debrecen, Kossuth Egyetemi Kiadó, 1997, ♦ <i>A szöveg mint komplex jel. Bevezetés a szemiotikai-textológiai szöveg-szemléletbe</i>. Budapest, Akadémiai Kiadó, 2004 Petőfi S. János – Benkes Zsuzsa: ♦ <i>A szöveg megközelítései. Kérdések – válaszok. Bevezetés a szemiotikai szövegtanba</i>. Budapest, Iskolakultúra, 1998, ♦ <i>A multimediális szövegek megközelítései. Kérdések – válaszok. Bevezetés a statikus 'verbális elem + kép/diagram/...' -típusú komplex jelek szemiotikai szövegtanába</i>. Budapest, Iskolakultúra, 2002
M2:	Petőfi S. János (szerk.): <i>Adalékok a magyar nyelvészet szövegtani diszkurzusához. Három közelítés [= Officina textologica II]</i>. Debreceni Egyetem, Magyar Nyelvtudományi Tanszék, 2005

Feljegyzések:

Szikszainé Nagy Irma		Kemecse, 1944 –	magyar / magyar
K:	stilisztika, szövegtan, retorika, leíró magyar nyelvészet		
V:	Kossuth Lajos Tudományegyetem, Debrecen: Középiskolai tanári oklevél magyar-latin szak (1967), egyetemi doktor (1984), a magyar nyelvtudomány kandidátusa (1992), Dr. habil (2000), MTA doktora (2006)		
F:	1967 – 1970: Hajdúszoboszló, III. sz. Általános Iskola: tanár, 1970 – 1976: Hajdúszoboszló, Högyes Endre Gimnázium: tanár, 1976 – 1981: Debrecen, Fazekas Mihály Gimnázium: tanár, 1981 – 1984: tanársegéd, 1984 – 1988: adjunktus, 1988 – 1993: docens, majd 1993 – 1994: főiskolai tanár a Debreceni Kölcsey Ferenc Tanítóképző Főiskolán: 1984 – 1992: mellékállású oktató, 1994 – 2009: egyetemi docens, majd 2009. szeptember 1 óta: tudományos tanácsadó a Kossuth Lajos Tudományegyetemen 2006 – 2009: Eszterházy Károly Főiskola: egyetemi docens		

E:	2 minisztériumi (miniszteri dícséret, kiváló munkáért) és 1 dékáni kitüntetés
M1:	♦ <i>Az ikerítés helye, szerepe, szabályszerűségei a magyar nyelvben.</i> Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai 197. sz. 1993, ♦ <i>A retorikai kérdés rövid tudománytörténete.</i> In: Szathmári István (szerk.): <i>Az alakzatok világa</i> sorozat 3. Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó, 2001, ♦ <i>Előtanulmányok egy tervezett alakzatlexikon számára.</i> (Társszerző: Kocsány Piroska.) In: Szathmári István (szerk.): <i>Az alakzatok világa</i> sorozat 16. sz. Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó, 2006, ♦ <i>A kérdésalakzatok retorikája és stilisztikája.</i> Debrecen, Debreceni Egyetem Kossuth Egyetemi Kiadója, 2008, ♦ <i>Leíró magyar szövegtan.</i> Budapest, Osiris Kiadó, 1999, ♦ <i>Szövegértés – szövegelemzés – szövegalkotás.</i> Budapest, Osiris Kiadó, 2001, ♦ <i>Magyar stilisztika.</i> Budapest, Osiris Kiadó, 2007
M2:	Petőfi S. János (szerk.): <i>Adalékok a magyar nyelvészet szövegtani diszkurzusához. Három közelítés [= Officina Textologica 11].</i> Debreceni Egyetem, Magyar Nyelvtudományi Tanszék, 2005

Tolcsvai Nagy Gábor		Budapest, 1953 –	magyar / magyar
K:	kognitív nyelvtan és szemantika, a magyar nyelv kognitív leírása, stilisztika, szövegtan, az irodalom nyelviségének kérdései, nyelvi tervezés, a magyar nyelv művelődéstörténete		
V:	középiskolai tanári oklevél: Eötvös Loránd Tudományegyetem magyar – angol (1978), kandidátus (MTA, 1994), az MTA doktora (2000), habilitáció: ELTE (2001)		
F:	1978 – 1987: tudományos kutató az MTA Nyelvtud. Intézetében, 1987-től egyetemi adjunktus, 1995-től egyetemi docens, 2004-től egyetemi tanár az ELTE BTK Mai Magyar Nyelvi Tanszékén, 1996 – 2000: egyetemi tanár a Helsinki Egyetem Finnugor Tanszékén, 2006 – 2008: tanszékvezető egyetemi tanár a Károli Gáspár Református Egyetem Magyar Nyelvtudományi Tanszékén, 2008 –: egyetemi tanár a Nyitrai Konstantín Egyetem Magyar Nyelv és Irodalom Tanszékén		
E:			
M1:	♦ Tolcsvai Nagy Gábor: <i>A magyar nyelv szövegtana.</i> Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó, 2001, ♦ Gábor Tolcsvai Nagy: <i>A Cognitive Theory of Style.</i> Frankfurt am Main. P. Lang, 2005, ♦ Tolcsvai Nagy Gábor (szerk.): <i>Szöveg és típus. Szövegtipológiai tanulmányok.</i> Budapest, Tinta Kiadó, 2006.		

	M2:	Petőfi S. János (szerk.): <i>Adalékok a magyar nyelvészet szövegtani diszkurzusához. Három közelítés [= Officina Textologica 11]</i> . Debreceni Egyetem, Magyar Nyelvtudományi Tanszék, 2005

SZÖVEGNYELVÉSZETI / SZÖVEGTANI / SZEMIOTIKAI- TEXTOLÓGIAI FOGALOMTÁRAK

2.0. Bevezetés

Ez a fejezet azokkal a fogalomtárakkal foglalkozik, amelyekkel a szövegnyelvészet / szövegtan / szemiotikai-textológia kutatói kutatásuk tárgyához közelítenek.*

A fejezetet a szövegtani kutatásban használt fogalmak egyesített fogalomtárának – mint a legáltalánosabb fogalomtárnak – a bemutatásával kezdjük. Ezután vesszük sorra az egyes kutatókra és / vagy elméletekre jellemzőket.

Ezek között részletesen foglalkozunk a SZIKSZAINÉ NAGY IRMA könyvében található fogalomértelmezésekkel (egy-két helyen enyhén módosítva azokat), és azokból bő változatot mutatunk be. Döntésünket az a tény határozta meg, hogy ezek a fogalomértelmezések érvényesek a szövegtani kutatás legtöbb iránya képviselőjének elméleti keretében.

A többi magyar szerző fogalomtárából ezzel szemben csak a szerző koncepciója szempontjából legjellemzőbb néhány fogalmat választjuk ki, és azok értelmezését (közel azonos módon) a szerző felhasznált könyvét oldalszám megjelöléssel idézve mutatjuk be.

Még radikálisabban járunk el a DE BEAUGRANDE – DRESSLER szerzőpáros fogalomrendszerének bemutatásakor. Tekintettel arra, hogy ez a fogalomrendszer megkülönböztetett módon kizárólag a két szerző szövegtani felfogására jellemző, a teljes rendszer bemutatása mellett döntöttünk.

---

* A fejezet felépítése a következő:

- 2.1. A szövegtani kutatásban használt fogalmak egyesített fogalomtára
- 2.2. Deme László *beszerkesztettség* elméletének alapfogalmai és értelmezésük
- 2.3. Békési Imre *tömbösödés* vizsgálatával foglalkozó műveinek alapfogalmai és értelmezésük
- 2.4. Szikszainé Nagy Irma *Leirő magyar szövegtan* című művében használt fogalmak és értelmezésük
- 2.5. Tolcsvai Nagy Gábor *A magyar nyelv szövegtana* című művének alapfogalmai és értelmezésük
- 2.6. De Beaugrande – Dressler *Introduction to Textlinguistics* című művének alapfogalmai és értelmezésük a mű magyar fordítása alapján
- 2.7. *A szemiotikai-textológia* alapfogalmai és értelmezésük Petőfi S. János *A szöveg mint komplex jel* című műve alapján

2.1. A szövegtani kutatásban használt fogalmak egyesített fogalomtára

A

aktuális mondattagolás
anafora
anaforikus
analógia
antecedens
apperceptum
argumentatív interpretáció
architektónika
argumentum
argumentum-szerep indikátor
atomi szöveg
auditív figura
auditív notáció
autonóm részs~~z~~öveg

B

bekezdés
bennfoglalás
beszerkesztettség
beszédaktus
beszédaktus-elmélet
beszédtevékenység
beszélt nyelvi szöveg
bevezetés

C

cím
címtípusok

D

deixis
denotáció
denotátum
designatio
designatum
deszkriptív interpretáció
deszkriptív propozíció
dialógus
dictum
discourse analysis
dominánsan verbális szöveg

E

ellipszis
elméleti interpretáció
előfeltevés
első fokú kompozícióegység
emotív funkció
endofora
értékelő interpretáció
érvelő interpretáció
esetgrammatika
esztétika
etnometodológia
evaluatív interpretáció
evocatum
exofora
explikatív interpretáció

F

fatikus funkció
felszíni struktúra
figura
figuratív interpretáció
fogalmi jelentés
forikus elemek
formáció
funktor és argumentuma(i) struktúra
funktor

G

generálás
generatív grammatika
generatív szemantika
grammatika

H

hermeneutika
hiperonima
hiperonim szöveg
hiponima

I

időszerkezet
illokúció
implikáció
implikátúra
imágó
inferencia
információelmélet
inherens organizáció
inkoherens
inkohezív
inkonnex
intenció
interpretáció
interpretációelmélet
interpretációfolyamatok
interpretációtípusok
interpretálhatóság
interpretatív szemantika
intertextualitás
intertextuális tipológia
írásképek
irodalmi magyarázat
izotópia

J

jel
jelkomplexum

K

katafora
kalligramma
kanonikus nyelv
képvers
kód
kognitív pszichológia
koherencia
koherens
kohezív
kohézió
kombináció
a kommunikáció alapvető tényezői
kommunikációelmélet
kommunikációs funkciók
kommunikatív jelentés
kommunikátor

kommunikátum

kompetencia
kompozíció
kompozicionális elemzés
konatív funkció
konkrét költészet
konnektor
konnex
konnexitás
konnotatív
konnotatum
konstitúció
konstringencia
konstringens
konstrukció
kotextuális egységek
kotextuális elemzés
kotextus
kontextuális formáció
kontextuális jelentés
kontextualizáció
kontextus
korreferencia
korreferens
korpusz
közlésegység(ek)/kommunikációegység(ek)
kreatív-produktív szövegmegközelítés

L

lehetséges világ
leíró interpretáció
lexikai (szemantikai) mező
linguisztika
lokúció

M

magyarázó interpretáció
makrostruktúra
makroarchitektónika
másod- és magasabb fokú kompozícióegységek
médiüm
megnyilatkozás
mélystruktúra
mentális kép
metanyelv

metanyelvi funkció
metrika
mezoarchitektónika
mikroarchitektónika
modális
modális logika
modalitás
modell
mondattan
mondattömb
monológ
multimediális kommunikátum
multimediális szöveg

N

naturális interpretáció
nominális referencia
notáció

Ny

nyelv
nyelvészet
nyelvfilozófia

Ö

összefüggőség, összekapcsoltság

P

paradigma
parafrázis
performancia
performatív
performatív-modális prepozíció
perlokúció
poétika
poétikai funkció
posztcedens
pragmatika
predikátum
preszuppozíció
procedurális interpretáció
proformák
pronominalizáció
propozíció
propozicionális attitűd
pszicholingvisztika

R

referencia
referenciális funkció
referenciális jelentés
relátum
relátum-imágó
relátum-indikátor
relátum-környezet
rendszernyelvészet
rendszermondát
a rendszer elemei használatának nyelvésze-
te
rendszerszerű formáció
rendszerszerű sensus
réma
részszöveg
részvilág(ok)
retorika

S

sensus
sensus designatus
sensus referens
significans
significatio
significatum
stilisztika
struktúra
strukturális interpretáció

Sz

szelekció
szemantika
szemiotika
szemiotikai szövegtan
szemiotikai textológia
szignifikáns
szignifikátum
szimbolikus reprezentáció
szintagmatan
szintaxis
szociolingvisztika
szótan
szöveg
szövegelmélet
szövegfajta

szövegfeldolgozás
szövegfonetika
a szöveg funkcionális beágyazottsága
szöveggrammatika
szövegkompetencia
szövegmondat
szövegnyelvészet
szövegösszefüggés
szövegtan
a szövegtani kutatás lehetséges céljai
a szövegtani kutatás lehetséges tárgyai
szövegtipológia
szövegtípus
szövegvilág
szuperstruktúra

T
tárgyalás
téma - réma
tematikus progresszió
teoretikus interpretáció
tételmondat
textológia
textualitás
textúra
tömbösödés
transzformáció
tudáskeret

U
utalás

V
való világ
vehikulum
vehikulum-imágó
vehikulum-indikátor
vehikulum-környezet
világalkotó propozíció
vizuális figura

2.2. Deme László *beszerkesztettség* elméletének alapfogalmai és értelmezésük

A mondat és a szöveg viszonya. A mondategész a beszédmű (a szöveg) része; így sok sajátosságával – önmagán kívül – a beszédművet is jellemzi. A beszédműnek szerkezete van, továbbá olyan vonásai, amelyek szerves magasabb egésszé teszik az alkotóelemeiül szolgáló mondatokkal szemben. (Deme László: *Mondatszerkezeti sajátosságok gyakorisági vizsgálata*, Akadémiai Kiadó, 1971. p. 380–382)

A mondatok szövegbe ágyazottságának a jelei:

a/ a mondatok felépítettségén

Szövegpélda

„¹A fonetika a *beszédhangokkal* foglalkozik. ²*Beszédhangokon* az emberek nyelvi érintkezésében használatos hangjelenségeket értjük. – ³Az emberi beszédben előforduló hangjelenségek mindig nagymértékben *egyéni*ek és *egyszeri*ek. ⁴Ezeket az *egyéni* és *egyszeri* bélyegeket is tekintve elmondhatjuk, hogy ahány beszédhang, annyi-féle.” (Deme 1971. p. 380)

A szövegbe ágyazottság kommunikációs jelei

Kommentár

„Hogy a második mondatban miért épp a *határozó (Beszédhangokon)* áll az élen, azt magában a mondatban nem magyarázza semmi. A mondaton kívülről, a szövegbeli előzményekből azonban megkapjuk a megfejtést. Ami ugyanis az első mondatban »réma« volt, elért eredmény, az ismétlődik itt, most már persze »témaként«: kiindulópontként.

b/ A szövegbe ágyazottság grammatikai jelei

Kommentár

Ugyanígy viszonyul a harmadik mondat a másodikhoz, sőt a negyedik is a harmadikhoz. Ám ez utóbbiban még van valami, amit az előző mondat tesz érthetővé. Az, hogy miért használjuk – használhatjuk – itt a két egymás mellé rendelt elemet jelzőként. Azért, mert az előzőben állítottuk őket, s így megteremtődött a lehetősége annak, hogy most már említésszerűen, csak mintegy emlékeztetőként álljanak.” (Deme 1971. p. 381)

A mondatok szövegbe ágyazottság jelei a mondatok egymáshoz kapcsolódásán

Mellérendelő típusú logikai viszonyok

Szövegpélda

„Az Általános Munkásegylet a hatvanas évek végén nagy nehézségekkel küzdött. [Ugyanis] Működését főként az akadályozta, hogy a kormány elodázta alapszabályainak jóváhagyását. [Tehát] Az alapszabályok engedélyezése érdekében az egylet vezetősége támogatást keresett az uralkodó osztályok körében. Szintén a lassalleánus nézetek következménye volt, hogy a szervezet első vezetői, Viola Károllyal az élen, egy kormányt támogató irányvonal meghonosítására tettek kísérletet, s a választásokon a kormánypártot támogatták. Rövidesen világossá vált *azonban*, hogy ez az út a szocialista munkásmozgalom bázisának leszűkítéséhez vezet. [Ugyanis] A kormánytámogató politika rövidesen megbukott az öntudatos munkásság ellenállásán. [És] Az ortodox lassalleánus vezetők háttérbe szorulása, majd leváltása hibás politikájuk szükségszerű következménye volt.”

Kommentár

Az idézett szövegben együtt álló szomszédos mondategészeket mellérendelő típusú logikai viszony fűzi össze. E viszony logikai természete több helyen vitatható, de bárhogy magyarázzuk is ezeket: „az egymáshoz kapcsolódás ténye mindegyiknél kétségtelen.” (p. 382)

Burkolt alá-fölérendeltség

Szövegpélda

„Az Általános Munkáspárt vezetőségének legerősebb és legharcosabb ellenzéke a radikális szocialisták soraiból került ki. [Akkor] Hevesen bírálták a párt békülékeny politikáját. (...) A nyolcvanas évek vége felé egyre erőteljesebben lépett fel a nyomdászellenzék. [Amely] A szakszervezeti mozgalom létrehozását, a gazdasági küzdelmek támogatását sürgette.”

Kommentár

Megtehetjük azt is, hogy az alárendeltnek értelmezett mondategészekbe az *ezek*, illetve az *ez* közelre mutató névmást illesztjük bele. Ezzel önállóságukat megmentjük; de a burkolt alá-fölérendeltségi viszonyt nem szüntetjük meg, csak megfordítjuk. Az *ez* és *ezek* ugyanis változatlanul kifelé mutatnak a mondatból, burkoltan maguk alá rendelve ezzel az előtti állót. „*Ki, mi sürgette?*”, a válasz: „A nyolcvanas évek vége felé egyre erőteljesebben fellépő nyomdászellenzék.”

(E témakör bővebb kifejtése: Deme László: Magyar Nyelvőr 89: 292–302 [1965])

Mondatszerkezeti alapsajáttságok a vizsgált szöveg (korpusz) mondatainak azok a jellemzői, amelyek a kommunikáció (közlés és megértés) sorsát leginkább befolyásolják. Ezek az alábbiak: a vizsgált szöveg (korpusz) mondategészeinek, mondategységeinek, mondatfunkciós részeinek és szerkezetrészeinek **szinteződése**, a **tömbösödése** és **kapcsolásai**. Ezek gyakorisági arányaiból Deme László a főbb szövegfajták (narráció, argumentáció stb.) alábbi mutatóit vonta el.

A vizsgált szövegfajták statisztikailag releváns korpuszainak mutatói

Szerkesztettségi mutató: a szövegben található mondategységek és az őket magukban rejtő mondategészek hányadosa.

Bonyolultsági mutató: a mellé- és az alárendelő kapcsolások részesedési aránya az egyes szövegfajtákban.

Mélységi mutató: jellegzetesen az összetett mondatok sajátsága, azok szövegbeli szinteződését fejezi ki, vagyis hogy melyik mondategység (tagmondat) hányad fokú alárendelésben áll.

Tagoltsági mutató: jellegzetesen az összetett mondatok sajátsága, azok szövegbeli tömbösödését fejezi ki. A vizsgált szöveg (korpusz) tagoltságának értékét az egy-egy mondategészre eső tömbök száma adja.

Zsúfoltsági mutató ugyancsak az összetett mondatok sajátsága, azok szövegbeli tömbösödését fejezi ki; a szöveg zsúfoltságának értékét az egy-egy tömbbe tartozó tagmondatok száma adja meg.

Telítettségi mutató: a mondatterjedelemmel mint a mondategészek és a mondategységek tartalmas szavainak számából következő szövegsajátság. (p. 394)

(E témakör további vizsgálata. B. Fejes Katalin: *A szintaktikai állomány természete gyermekszövegekben*. Nyelvtudományi Értekezések 136. sz. Akadémiai Kiadó, 1993.)

A mutatók átlagában megnyilvánuló törvényszerűségek (Deme 1971. p. 396)

Szétszóródás törvénye: „Minél nagyobb a a szöveg (korpusz) mondategészeibe foglalt mondategységeinek (tagmondatainak) a száma, annál nagyobb a telítettségüknek (átlagos szószámuknak) egymáshoz (és a közös átlaghoz) mért szórásértéke.

Linearitás törvénye: a terheltségek lineáris eloszlásának és változásainak törvénye.

Zsugorodás törvénye: Az összetett mondat tagmondatainak telítettsége (átlagos szószáma) sohasem éri el az egyszerű mondatét.

Elsékélyesedés törvénye: Csökken a lehetőségek kihasználtsági foka a bonyolultabb esetekben.

Elmélyülés törvénye: A legfelső szint kihasználtsága (és népessége) kisebb az elvileg elvárhatónál.

Középre húzódás törvénye: főként a szinteződést jellemzi. A felső szint is és az alsó fél is elnéptelenedik, s ezáltal terheltebbé válnak a közbülsők (főként az első alárendelésé).

Összezsúfolódás törvénye. A tömbösödés vizsgálatakor azt találjuk, hogy a tagmondatok számának növekedésével nem a mondategészben foglalt tömbök száma (azaz a mondategész tagoltsága) nő elsősorban, hanem a tömböket alkotó tagmondatoké (azaz a tömbök zsúfoltsága).

Kiegyenlítődés törvénye. Ahol a részértékek ingadoznak, az átlagérték e törvény értelmében középhelyet foglal el.

Egyensúlytörvény. A (szószámmal mért) telítettséggel összefüggésben a többtagú összetett mondatnak első és utolsó tagmondata gyakran nagyobb átlagterjedelmű, mint a közbűlsők.

2.3. Békési Imre *tömbösödés* vizsgálatával foglalkozó műveinek alapfogalmai és értelmezésük

A **tömbösödés** az összetett alakulatok szerkezeti / kompozíciós sajátossága. Minden olyan nyelvhasználati alakulatban létrejön, ahol kettőnél több komponense miatt a megértés számára ez fontos. Két vagy több elem tömbösödése mindig valamivel szemben keletkezik; különösségét az adja, hogy mi mivel (és mivel szemben) kapcsolódik szorosabb egységbe; vagyis a grammatikai szerkezetek (pl. szintagmabokrok) komponensei elvileg azonos módon tömbösödnek, amiként a többszörösen összetett mondatokéi, illetőleg ahogy bármely szöveg értékű komplex alakulat szemantikai-pragmatikai összetevői.

A **tömbösödésvizsgálat magyar tudománytörténeti alapjai.** E szerkezeti / kompozíciós sajátosságot mint szövegnek – a szinteződésével összefüggő – mondat szerkezeti sajátosságát DEME LÁSZLÓ tárta fel, és foglalta rendszerbe a *Mondatszerkezeti sajátosságok gyakorisági vizsgálata* (1971) c. művében (p. 58., 80., 124., 221., 394).

Szerkezeti sajátossággént a tömbösödés tipikus formája a **szakaszos linearitás**. például a mélyen szerkesztett, hierarchikusan tagolt szintagmák linearitása, amely – a tagok tömbösödése következtében – nem abszolút, hanem szakaszos, s ez a szakaszolódás fogódzókat, relatív nyugvópontokat ad a partnernek. B. FEJES KATALIN példájával (B. FEJES 2005. p. 26–77):

„(Almát fájáról földre hullni) (saját szememmel) sose láttam.” (Illyés Gyula)

A mondatfelépítés lineáris ábrája (ahol a nagy betűk az egyes mondatrészeket, a zárójelpárok a mondatrészfunkciós tömbhatárokat képviselik):

$$(T - ((h_{ról} \sim h_{re}) \setminus H_{ni})) - (j_m \setminus H_{mel}) - H - Á).$$

A tömbhatár valóságosságát a tömbön belüli tárgyi $\rightarrow$ alanyi transzformáció igazolja: (Almát fájáról földre hullni) $\rightarrow$ (fájáról földre hulló alma), azaz

$$(T - ((h_{ról} \sim h_{re}) \setminus H_{ni})) \rightarrow (((h_{ról2} \sim h_{re2}) \setminus j_{m1}) \setminus A)$$

A tömbről és a tömbösödés pragmatikai-szemantikai-grammatikai sajátosságainak összefüggéseiről PETŐFI S. JÁNOS közölt értelmező-rendszerező tanulmányt (In: R. Molnár Emma főszerk. *Absztrakció és valóság* 1996. 265–275). A **tömb** – írja összegző véleményében PETŐFI – „a kompozíció olyan mikro- és középegysége, amelynek a felépítése még – a rendszerszerűnek tartható – nyelvi tudás igénybevételével leírható”.

Békési Imre tömbösödés-vizsgálatának főbb kategóriái

1. A mondat fölötti szövegszerkezeti egység. (A bekezdésnyi beszédmű szinteződésének és tömbösödésének kísérleti vizsgálatáról. *Általános Nyelvészeti Tanulmányok* XI. pp. 15–25 (1976))

A bekezdésnyi beszédmű a szövegtan „egyszerű mondata”: rövid terjedelme ellenére befejezett, egész közlés – amiként teljes értékű mondat az egyszerű mondat is.

A mondategységek bekezdésen belüli tömbösödése és szinteződése.

A mondatrend, a logikai kapcsolat és a konstrukciótípusok összefüggései.

2. A tömbösödés vizsgálata napihírek korpuszaiban (*Szövegszerkezeti alapvizsgálatok*. Akadémiai Kiadó, 1986.)

A napihír főbb konstrukcionális sajátosságai: (p. 52)

átlagos hosszúsága,

a mondategységek sorrendi helye,

a kapcsolat szorossága: a konstrukció mondatainak tömbösödése–altömbösödése, a kapcsolások tartalmi-logikai fajtái.

A négy- és az ötmondatos újsághírek közvetlenül nem mondategységekre, hanem előbb tömbökre tagolódnak; a négymondatos napihírek például ilyen konstrukciókra épülnek:

$((1 - 2 - 3 - 4))$,

$((((1 - 2) - 3) - 4), (1 - (2 - (3 - 4))))$ stb. (p. 157)

Főkapcsolás, alkapcsolás

A főkapcsolás a teljes konstrukció függvényében, az alkapcsolás a tömb függvényében áll.

A főkapcsolás helyén vizsgált viszonyfajtákat újra kell tárgyalni alkapcsolásként funkcionálva is. (p. 219)

3. A tömbösödés vizsgálata esszészövegekben (*A gondolkodás grammatikája*. Tankönyvkiadó, 1986.)

A konstrukciótípus a beépítésének lehetőségeivel együtt felfogott tipikus gondolati konstelláció. Formailag egyfajta szövegszerkezeti alapegység, amelyet két tartalmi-logikai viszonyfajta hierarchikus egysége jellemez. A magasabb szövegegységbe a két viszony-

fajta (s a viszonyított részek sorrendi cseréjével) épül be, beépítetlen helyzetében pedig szövegmű értékű lehet, s a lezártág érzetét kelti. (p. 31)

A kötőszó szerepe: 1/ a nélkülözhetetlen kötőszó, 2/ a konstrukcionális helyzet és a kötőszó,

A központosítás szerepe: A grammatikai és a konstrukcionális tagolás egybeesése, illetőleg eltérése (p. 59)

A sorrend szerepe (p. 94)

Az aktuális tagolódás és a tartalmi-logikai kapcsolás összefüggése (p. 121)

A konstrukciótípusok rendszere (pp. 133–341)

A tartalmi-logikai, valamint az időbeli viszonyítás (p. 343)

4. A tömbösödés vizsgálata jelentésszerkezetekben (*Jelentésszerkezetek interpretációs megközelítése*. JGYTF Kiadó, Szeged, 1993.

A de kötőszó környezetstruktúrája. A környezetstruktúrán olyan kötőszóegyetteseket értek, mint a *de... mert*, a *de... (te)hát*, a *mert... bár* és a *de... hisz*. (...) Munkámban arra vállalkozom, hogy e kötőszóegyetteseket bemutassam, s rájuk szemantikai-pragmatikai magyarázatot adjak. (p. 7)

Szemantikai kiindulás szerkezet annak igazolására, hogy a kötőszóegyetteseket alkotó tartalmi-logikai kötőszók nem véletlenül szerepelnek együtt a nyelvhasználatban. (p. 11)

A konstrukciótípusok. Az egyes ellentétfajták s az ok-okozatiság együttes tömbösödésében megnyilvánuló alakulatokat konstrukciótípusoknak neveztem el; létezésük valóságosságát különféle szövegfajtákban tipológiai-gyakorisági vizsgálatokkal, konfrontatív elemzésekkel, sorrendi transzformációkkal lehet igazolni. (p. 9)

A kettős szillogizmus (p. 25)

A kettős szillogizmus tipikus 'szubvilágai' (p. 49)

5. A mondatnyelvészet és a szövegnyelvészet között: a tömbösödés. In: Petőfi S. J. – Bácsi J. – Békési I. – Benkes Zs. – Vass L.: *Szövegtan és prózaelemzés*. Trezor Kiadó, Budapest, 1994. (pp. 23–40)

Tömbösödés. Ahogyan a fő- és az alviszony együttes közreműködésével (a viszonyok viszonyaként) a jelentésegész széttagolódik, az a tömbösödés egyik általános módja, s főként az érvelő szövegben tipikus. A két viszony egyaránt tartalmi-logikai (értelem-szemantikai, logikai-szemantikai) természetű. Az egyes kötőszók szerepköréből következően a tömbösödésnek két alapesete különböztethető meg. (pp. 23–33)

1. Tömbösödés jön létre a viszonyított részek (szintagmatagok, mondategységek, szövegmondatok, szövegegységek) **tematikai** összetartozása-elkülönülése révén, azaz a hely-idő-cselekvő-cselekvés vetületeként. A tömbösödésben ekkor a viszonyított részek **szorossági különbsége** fejeződik ki.

2. **Fontossági hierarchiát** találunk a tömbösödésben, ha egy viszonyfajta használata feltételezi (esetleg előírja) egy másik viszonyfajta használatát is. Jellegetesen ilyen a megszorító *de*, amely – egyik esetében – egy (többnyire) implicit következtetést (elvárást) töröl.

Egy konstrukciótípus tömbösödési variánsai (pp. 33–38)

A viszonyított tagok propozicionális szerepe. A viszonyok viszonya mellett domináns jegye az elemi jelentésszerkezetnek, hogy a viszonyított tagok miféle propozicionális szerepet töltenek be; ezek kommunikációs-performatív, szubvilágalkotó, tényállásleíró szerepek lehetnek (vö. ETŐFI S. JÁNOS 1990. P. 206)

6. **A tömbösödés analitikus vizsgálata szövegekben.** In: Petőfi S. J. – Bácsi J. – Békési I. – Benkes Zs. – Vass L.: *Szövegtan és prózaelemzés*. Trezor Kiadó, Budapest, 1994. (pp. 158–189)

Három nyelvi kompozíciós szabály szövegszervező együttműködése: 1/ a szövegek aktuális tagolódása, 2/ a szövegek koreferencia-viszonyai, 3/ a szövegrészek tartalmi-logikai viszonyításai (pp. 159–183)

A tömbösödés és a világra vonatkozó ismeretek: a nyelvre vonatkozó tudással egységben a világra vonatkozó tudás szerepét emeljük ki. (pp. 153–187)

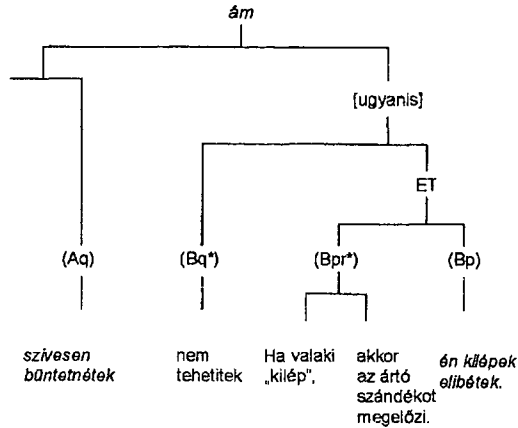
7. **A tömbök implicit komponenseinek reprezentálása.** In: Balázs G.–Veszelszky Á. szerk. *Nyelv és kultúra, kulturális nyelvészet*. Bp., 2012. (pp. 333–335)

A szöveg szintjén olyan kompozícióelemek is működnek, amelyek implicitek ugyan, de jelenlétüket valamely explicit eszköz (pl. kötőszó) feltételezi, illetőleg – erejéből következően – elő is írhatja. Ennek értelmében tekinthetjük tömbnek (is) az alábbi József Attila-sonett utolsó versszakát:

„Szendereg szivemben a vétek,
melyet szivesen büntetnétek,
ám én kilépek elibétek.”

(József Attila: Éltelem, így érdemeltem...)

Az itt idézett három tagmondat csak két egység ugyan (hiszen a második az elsőnek mellékmondata), az *ám* kötőszó azonban két implicit tagot is modellál saját utótagjában: egy implicit konklúziót ('nem tehetitek'), valamint az egész gondolatmenet alapjául szolgáló általános vélekedést ('Ha valaki „kilép”, akkor ezzel az ártó szándékot megelőzi, megghusítja'). A versszak jelentésének belső tömbösödését az alábbi ágrajzzal reprezentálhatjuk.

Kommentár

Az ágrajzról leolvasható, hogy a jelentésszerkezet utótagjának **nem csupán a nagy premisszája implicit**: (Bpr*) 'Ha valaki „kilép” a többiek elé, akkor ezzel az ártó szándék megvalósulását megelőzi/megakadályozza'. Az utótag **konklúziója is implicit**: (Bq*) 'nem tehetitek', amely az előtag explicit konklúziójának közvetlen ellentéte:

(Aq) *szívesen büntetnétek*, *ám* (Bq*) 'nem tehetitek,...'

Egyértelmű, hogy – a (Bp)-vel reprezentált – explicit kijelentés önmagában nem indokolná az utótag ellentétes viszonyítását. Az „*én kálépek elibétek*” itt a megokoló szerepű jelentésegység (tömb) konstituense, s azzal mint relatív egésszel együtt áll az *ám* kötőszó mögé.

2.4. Szikszainé Nagy Irma *Leíró magyar szövegten* című művében használt fogalmak és értelmezésük

aktuális mondattagolás = a mondat standard szintagmatikus tagolásával szemben a pragmatikai tényezők: a kontextus és / vagy a szituáció függvényében a szórenddel és a hangsúlyozással összefüggő olyan tagolás, amely régi elemre, ismertre és új elemre, ismeretlenre bontja a mondatot (↔ **topic-comment felosztás**, ↔ **téma-réma felosztás**).

anafora =

1. *retorikai szakkifejezésként*: tagmondat vagy szintagma kezdetén ismétlődő jelentésegység,

2. *textológiai* szakkifejezésként: visszautalás fogalmi jelentésű szóval vagy névmással a szöveg egy előbbi pontjára: a már említett nyelvi elemre teljes vagy részleges szemantikai ekvivalencia vagy pragmatikai kapcsolat alapján

antecedens = az anaforikus utalás szövegelőzménye; többnyire NP (főnévi csoport) formájú szövegelőzmény

bekezdés = a szövegszerkezetnek a mondatömb feletti egysége; az írott szöveg szemantikai-logikai, szintaktikai-intonációs-tipográfiai szegmentuma, amely központoszási jelként értelmezhető: az egyik bentebb kezdéstől a másik bentebb kezdésig tart, a legnagyobb mikroszerkezeti egység rendszerint szövegmondatok együtteseként (↔ **paragrafus**)

bennfoglalás = szemantikai-pragmatikai meghatározottságú logikai bennfoglalás, sejtetés; megnyilatkozással többletjelentés sugallása; olyan nyelvi ki nem fejtett jelentéselem, amelynek érvényessége mind a közlő, mind a befogadó számára nyilvánvaló, mivel az egyik jelentéselem meglétét szükségszerűen összeköti egy másikkal (↔ **implikáció**)

beszédaktus = az Austin nevéhez fűződő beszédaktus- (beszédcselekvés-) elmélet szerint: beszédesemény, megnyilatkozás produkálása a beszéd alapegységeként (↔ **beszédcselekvés**)

beszédaktus-elmélet = a nyelvi megnyilatkozásokat cselekvésként (beszédaktusként) értelmező nyelvelmélet (↔ **beszédcselekvés-elmélet**)

beszédcselekvés → **beszédaktus**

beszédcselekvés-elmélet → **beszédaktus-elmélet**

beszédhelyzet = a tér-idő és a beszédársak függvényében változó helyzet; a nyelvi interakcióban résztvevők szociokulturális helyzete, kapcsolata; a szövegalkotást, a közlést meghatározó pragmatikai tényezők összessége: ki, kinek, miről, hol, mikor, miért, hogyan... mond el valamit (↔ **situáció**)

beszerkesztettség = a szövegnek az a tulajdonsága, amely egy kisebb szövegegységnek a szöveg egy nagyobb egységébe való beágyazottságát, beépítettségét mutatja

cím = a szöveg kataforikus / deiktikus szerepű eleme

címtípusok = funkciójuk szerint témamegjelölő, műfajjelölő, reklám- vagy címkeszerepű címek

comment a mondatnak a topicot követő második szerkezeti egysége, amely az igéből és a mondat hangsúlyos mondatrészéből áll, ez a mondatnak az előzményekből nem ismert, újat mondó része, mondat hangsúlyos eleme (↔ **réma**)

deiktikus utalás = konkrét beszédhelyzetben vagy kontextusban személyre, tárgyra, körülményre (helyre, időre stb.) vonatkozó, rámutatásszerű névmási utalás

deixis = a szövegbeli utalás egyik fajtája: rámutatás (↔ **anafora**, ↔ **katafora**)

dialógus = szöveg függvényében álló szöveg (↔ **párbeszéd**)

discourse analysis = párbeszédelemzés, társalgáselemzés

együttműködési alapelvek = Grice interakcióelmélete szerint a konverzációban a résztvevők kölcsönös alkalmazkodásának szabályai

ellipszis = az utalás sajátos formája, amelyben a hiánynak funkciója van; a referenciálisan azonos elemre utalás az elvileg megismétlendő nyelvi elem törlésével történik; olyan szövegelem-elhagyás, amely szintaktikailag és szemantikailag rekonstruálható

előfeltevés = a szövegértelmezéshez szükséges, de nyelvileg meg nem fogalmazott, világismeretünkből fakadó feltételezett jelentés (↔ **preszuppozíció**)

endofora = szövegen belültre utalás

exofora = szövegen kívültre utalás

fókus = a generatív grammatikában a mondat intonációs súlypontja: szemantikailag, pragmatikailag, fonetikailag a leghangsúlyosabb szakasza, a magyarban vagy az ige vagy az ige elé tett szó; a comment első mondathangsúlyos eleme

globális kohézió = a szöveg nagyobb egységeire kiható, főként szemantikai, strukturális, stilisztikai és akusztikus eszközök által létesült kapcsolat (↔ **makrokohézió**)

időszerkezet = a szöveg időt jelölő szemantikai kötőelemei

illokúció az austini beszédaktus-elméletet továbbfejlesztő Searle felfogásában a beszédaktusnak az egyik típusa: beszédcélnak, az a cselekvés, amelyet a kimondással végrehajtunk; ez lehet állítás, kérdezés, parancsolás stb. mint beszédzett) (↔ **lokúció**, → **perlokúció**)

implikáció → **bennfoglalás**

implikátúra = Grice interakcióelmélete szerint a megnyilatkozásban bennfoglalt állítás

interpretáció = a befogadónak a szövegészlelést követő tevékenysége: a szövegértelmezés

interpunkció = szövegközpontozás

intertextualitás = szövegköziség; szövegek közötti, fölötti asszociatív úton keletkező összefüggés: egy korábban létezett szöveg részleteinek szó szerinti vagy célzásszerű bevitele más szövegbe; egy szöveg(rész)nek más szöveggel vagy szövegrésszel való azonossága, kapcsolata, egy korábban olvasott szöveg hatása

izotópia = Greimas elmélete szerint: egy szöveg szemantikai egységét és egyneműségét biztosító jelentésszálak ismétlődése; a közös tartalmi jegyek alapján létesülő homogén jelentéssík, relatív szemantikai egyneműség

katafora = előreutaló szerepű mutató névmási jellegű nyelvi elem, amely a szöveg egy későbbi pontjára utal: egy még csak ezután említendő nyelvi elemre a szemantikai ekvivalencia vagy pragmatikai kapcsolat alapján

koherencia = a szövegösszetartó erő egyik fajtája, **pragmatikai természetű** szövegösszetartó erő

koherens = koherenciát érvényesítő, pragmatikai szempontból összefüggő

kohézió = a szövegösszetartó erő egyik fajtája, a szöveg szemantikai jellegű összefüggése

kohezív = kohéziót érvényesítő, szemantikai szempontból összefüggő

kommunikációs funkciók = a kommunikációelmélet szerint a kommunikációs tényezőknek megfelelő közlési szerepek

kommunikációs tényezők = *adó* (szövegalkotó), *vevő* (befogadó), *nyelvi kód*, *üzenet* (szöveg), *kontextus* (a beszédhelyzet tárgyai, eseményei), *kontaktus* (kommunikációs csatorna)

kompetencia = a generatív grammatika alapfogalmaként a szövegalkotás alapjául szolgáló nyelvismeret, a nyelv elvont szabályrendszerének ismerete, amely a szövegalkotót képessé teszi mondatok / szövegek létrehozására

konnektor =

1. a mondatok közötti tartalmi-logikai viszonyokat kifejező kötőszók;

2. más típusú kötőelem: rag, névmás stb.

konnex = konnexitást érvényesítő, vagyis grammatikai kapcsoltságú

konnexitás = a szövegösszetartó erő egyik fajtája, egy szöveg mondatainak grammatikai kapcsoltsága

konstrukció = szerkesztés, azaz az eljárás, amellyel szöveget hozunk létre

kontextuális elemzés = az egyszerű mondat nagyságrendű megnyilatkozások kontextusának és funkciójának tanulmányozása a beszédaktusok, a szociális struktúra és stílus-struktúra szerint

kontextuális jelentés = a szöveg környezetétől függő jelentés

kontextus = a szöveg (nem nyelvi) környezete

korreferencia = szövegelemek összekapcsolódása, kölcsönös egymásra vonatkozása, megfelelése a referenciális azonosság következtében

korreferens = referenciálisan azonos dologra, személyre vagy pragmatikailag azonos szövegvilág-darabra utaló

kotextuális elemzés = szövegelemek szövegen belüli nyelvi környezetükre vonatkozó elemzése

kotextus = egy szövegelem szövegen belüli nyelvi környezete

kulcsszó = a szövegnek az a tartalmi középpontjában álló szava, amelynek a szöveggyakorlása a legnagyobb

lokális kohézió = mondatközi kapcsolat, illetve egymás után álló mikroszerkezeti egységek grammatikai-szemantikai összefüggése

lokúció = az austin-i beszédaktus-elméletet továbbfejlesztő Searle felfogásában a beszédaktusnak az egyik típusa: a megnyilatkozás, vagyis a beszéd, az írás mint cselekvés (beszédtett): egy hangsor kiejtése vagy leírása

makrokohézió → **globális kohézió**

makrostruktúra (↔ **szuperstruktúra**) = globális összefüggést mutató szerkezet; a szöveg

médiumok = nyelv, zene, kép, tánc

megnyilatkozás (utterance) = a beszédaktus-elmélet szerint két hallgatás között elhangzó beszédmenyiség; a magyarban ennek a végét többnyire ereszkedő vagy emelkedő-eső hangjelzés jelzi

megszerkesztettség = a szövegnek az a tulajdonsága, amely konstrukcióját mutatja

mikrostruktúra (**mikroszerkezeti egység**) = a makrostruktúra kisebb, lokális összefüggésekből formálódó tartalmi és szerkezeti egysége (szövegmondat, bekezdés)

monológ = a szövegforma egyik típusa: egyirányú közlés

multimediális szöveg = a verbális csatorna mellett más közlési csatornán is érkező olyan heterogén jelegyüttes, amelyben az extralingvisztikai eszközök egyenrangúak vagy meghatározók

névmásítás = névmással való helyettesítés a szövegben (→ **pronominalizáció**)

posztcedens = a névmással egyenértékű később említett szövegelem

preszuppozíció → **előfeltevés**

proforma = szövegbeli helyettesítő nyelvi elem

pronomen = a szövegben főnevet (főnévi csoportot) helyettesítő névmás

pronominalizáció → **névmásítás**

propozíció = a külvilágra vonatkozó utalás; a mondategységnek megfelelő logikai egység

referencia = egy adott valóságdarabra, a szövegen kívüli világra utalás; lehet explicit (nyelvi jellel) vagy implicit

referenciális jelentés = a szövegjelentés egyik típusa: a szövegvilágra utaló jelentés

réma = a mondat újdonságot, információt tartalmazó része

szemiotikai szövegtan = a jeltan részeként szereplő szöveg

sztituáció = a tér-idő és a beszédársak függvényében változó helyzet; a nyelvi interakcióban résztvevők szociokulturális helyzete, kapcsolata; a szövegalkotást, a közlést meghatározó pragmatikai tényezők összessége: ki, kinek, miről, hol, mikor, miért, hogyan... mond el valamit (↔ **beszédhelyzet**, → **kontextus**)

sztituációs jelentés = a beszédhelyzettől meghatározott jelentés (↔ **kontextuális jelentés**)

szöveg = a nyelvi kommunikáció szerkezeti egysége

szövegalkotás = szöveget létrehozó nyelvi tevékenység

szövegbefogadás = szövegértő olvasás és a hallott szöveg értelmezése

szövegértés = a szövegbe kódolt üzenet jelentésének az újrateremtése vagy (egyes újabb feltevések szerint) megteremtése

szövegfajta → **szövegtípus**

szövegfonetika = a textológia egyik ága: a szövegfonetikai eszközhasználatot vizsgáló diszciplína

szöveggrammatika = a textológiának az az ága, amelyik

1. a mondategységen és a szövegmondaton túlmutató grammatikai elemeket vizsgálja,
2. a szövegmondatok és a nagyobb szövegegységek között működő szöveggrammatikai összetartó erőt is kutatja

szöveginterpretáció = szövegmagyarázat, szöveganalízis, azaz a szöveg mélységeibe való behatolás

szövegjelentés =

1. nyelvi elemek aktuális (azaz pragmatikai tényezőktől determinált) szintaktikai szerkezetének és értelmének együttese által meghatározott jelentés;
2. a befogadó által a szövegnek tulajdonított jelentés

szövegkompetencia = a szövegalkotónak a kommunikációra és a szövegtípusokra vonatkozó tudása: gondolatainkat mondatokká széttagoló vagy a mondatokat szöveggé szervező képességünk, készségünk

szövegmondat = a szöveg egy közlési alapegysége

szövegösszefüggés = a szövegmondatok láncát összekapcsoló tevő szervező erő

szövegösszetartó erő = a szöveg belső szervezettségét biztosító erő

szövegpragmatika = a textológiának az az ága, amelyik a szövegjelentésnek, illetve a szövegalkotónak és szövegbefogadónak a viszonyát, ennek közléshelyzetben való megvalósulását kutatja

szövegpercepció = szövegérzékelés: a szöveg észlelése, akusztikus felfogása

szövegrecepció = a szöveg jelentésének elsődleges, felszínes felfogása

szövegsemantika = a textológiának az az ága, amelyik a nyelvi jelek és jelentések szöveg szintű viszonyát, a szöveg jelentésszerkezetét tárgyalja, a **szöveg jelentéstana**

szövegtan = tudományosan rendszerezett ismeretanyag a szövegről (→ **textológia**)

szövegtipológia = a textológiának az az ága, amelyiknek feladata a szövegtípusok specifikumainak feltárása

szövegtípus = **szövegfajta** = hasonló szövegjellemzők alapján keletkező szövegcsoporthoz tartozó fogalom a szövegműfajnál, mert a szépirodalom szövegműfajain kívül a legkülönbözőbb funkcionális szövegek is beletartoznak

szövegvilág = a szöveghez hozzákapcsolt tényállások összessége

szuperstruktúra = az egyes szövegtípusok tartalomtól független, invariáns elemekből álló, elvont szerkezete; szövegtípust reprezentáló modell (↔ **makrostruktúra** ↔ **mikrostruktúra**)

szupraszegmentális sajátságok = **paralingvisztikai sajátságok** = a nyelvi jelekhez kötődő szövegakusztikus sajátosságok (hangerő, hangsúly, hangmagasság, dallam, hangszín, hangterjedelem, hangmodulációk)

társalgáselemzés (discourse analysis) = a → **dialógusok** empirikus kutatása

tartalomelemzés = többnyire hosszú szövegek jelentésértelmezésére alkalmas eljárás

téma = az aktuális mondattagolás fogalmaként a mondatnak az ismert eleme, többnyire első része, amely kijelöli a → **rémában** kifejeződő információhoz azt a tartalmat, amiről szó van (→ **topic**)

téma-réma felosztás (→ **aktuális mondattagolás**) = a mondat struktúrájának ismert és ismeretlen szerinti felbontása, vagyis a mondat információstruktúrájára vonatkozó tagolás, hasonló a → **topic-comment felosztáshoz**, ezért sokszor azonosítják is vele

tematikus progresszió = a szöveg mondatainak → **téma-réma kapcsolódása**

tételmondat = a szöveg → **bekezdésének** szemantikai szempontból legfontosabb gondolata

textológia = tágabban értelmezett → **szövegtan**, amelybe a szövegalkotás és -befogadás is beletartozik

textúra = a szövegben meglevő visszatérő elemek által alkotott lineáris szerveződés, azaz a szöveg grammatikai szerkezete

topic = az aktuális mondattagolás fogalmaként a mondat hangsúlytalan nominális és / vagy adverbális első szakasza (↔ **comment**)

topic-comment felosztás = a mondatstruktúrán alapuló felosztás, hasonló a → **téma-réma felosztáshoz**, ezért sokszor azonosítják is vele

tudáskeret = a szövegértelmezést biztosító ismereteink halmaza

utalás = szövegkapcsolási mód

2.5. Tolcsvai Nagy Gábor *A magyar nyelv szövegtana* című művének alapfogalmai és értelmezésük

aktuális tagolás

A nyelvtani alapú szövegmagyarázatok egyikét dolgozta ki a *Prágai Nyelvész kör* újabb nemzedéke az aktuális mondattagolás (*funkcionális mondatperspektíva*) szöveg szintű alkalmazásával és a **tematikus progresszió** kategóriájának bevezetésével, bár ebben az elméletben a mondattéma (**topic**) azonosul a szövegtopikkal, amely elméleti és empirikus nehézségeket vet föl, a kapcsolódástípusok ritkán tapasztalhatók tisztán, valamint a tematikus progresszió nem írja le a szöveg alapvető jelentésbeli szerkezetét. (25.)

bekezdés

A bekezdés a szöveg mezoszintű értelmi és funkcionális egysége. A bekezdést valamilyen kiemelkedő, előtérben álló téma vagy értelemszerkezet fogja össze; belső szerkezetét a nagyjából azonos szövegfókuszok, a hol megszakadó, hol folytató-dó tematikus progresszió és mellérendelések, a megnevezett, kifejtett vagy bennfog-lalt fogalmi sémák, továbbá a részlegesen változó nézőpont-, tér- és időviszonyok rendszere együttesen adja. Egyes bekezdésekben a csúcspont a központi egység, amely megnevezi a bekezdés témáját a bekezdés elején vagy végén. A bekezdés csak részlegesen különül el a megelőző és azt követő szövegrészekről. (299.)

fogalmi séma

A tudásszerveződési módok általánosságban a fogalmi séma kategória alá sorolódtak be mind a kognitív pszichológiában, mind a szociálpszichológiában. A magyarázatok a fogalmi sémákat az elemi kogníció (külső és belső eredetű információfeldolgozás) és a megvalósuló viselkedés közötti mintaadó és mintaközvetítő rendszereknek tekintik. A fogalmi sémák egyik legfontosabb tulajdonsága az, hogy nem független, objektív tudásszerveződési módok, hanem mindig a beszélő / hallgató reprezentációi, amelyek a nyelvi interakció során aktivizálódnak, kapcsolatba kerülnek a beszéd-helyzetnek és a beszédpartner viselkedésének észlelt adataival. A fogalmi sémát a beszédben működésbe hozhatja egy szó vagy egy nagyobb nyelvi egység vagy akár bennfoglalás is. (75-76.)

A fogalmi séma (tudáskeret, foratókönyv) mint mentális modell, mint a tudás elméleti összetett elrendezése a szöveg mezoszintjének koherenciájához hozzájárul-hat a pusztán említéssel, a fogalmi séma részleges kifejtésével (összetevőinek szöveg-beli sorbavételével) és a fogalmi séma megnevezésével és egyidejű részleges ki-fejtésével. A fogalmi séma részleges kifejtése a szövegben történhet áttételesen, kö-vetkeztetés, bennfoglalás vagy előfeltevés révén is. (280.)

kohézió

Halliday és Hasan a szöveget egységes egésznek tekintik, a nyelvhasználat egységé-nek, méghozzá szemantikai egységének. A szöveg nem mondatokból áll, hanem mondatok által realizálódik. A kohéziós viszonyok szemantikai természetűek, és el-vileg nincsen köztük a mondathatárokhoz. Vagyis – és ez talán még mindig nem kel-lően méltányolt belátása a szövegtani kutatásoknak – a kohézió nem mondatokat kapcsol össze, a kohézió a szöveg egy elemének a szemantikai viszonya egy másik-hoz, amely elem az elsőnek az értelmezéséhez szükséges. A kohézió ilyen értele-mben nem mondat fölötti viszony, számára nem fontos a mondat szerkezete. A monda-tok szerkezetileg függetlenek egymástól, összekapcsolódásukat értelmezésük egyes összetevői teszik lehetővé, vagyis a jelentés szintjén érvényesülhet a kohézió. A szö-veg létrehozása szempontjából nem annyira a kohézió mértéke a lényeges, hanem az a tény, hogy egy elemet egy másik elem értelmez, vagyis a kohézió jelenléte.

Halliday és Hasan a következő kohéziótípusokat különíti el: **referencia, helyet-tesítés, ellipszis, konjunkció, lexikai kohézió.**

A nyolcvanas években a szövegtanról szóló tudományos diskurzus megegyezni látszott egyes alapvető szempontok és a hozzájuk tartozó kategóriák értelmezésében, amelyet a legjobban talán a **konnexitás**, a **kohézió** és a **koherencia** hármassága kép-visel. Jóllehet a különféle irányzatok nem tekinthetők egységesnek a kategóriák meghatározásában sem, mégis viszonylagos konszenzus alakult ki a tekintetben,

hogy a *konnexitás a grammatikai elemek viszonya, a kohézió szemantikai szinten érvényesül, a koherencia pedig pragmatikai szinten.*

A hazai szakirodalomban is a legelterjedtebb ilyen színtező modell a szintaktikai, szemantikai és pragmatikai szintbe sorolt szövegösszetartó elemek rendszere. Ez a három szint adja a szöveg három szintjét. A rendszerben a **szintaktikai szövegösszetartó elemek a konnexitás kategóriájába tartoznak, a szemantikai szövegösszetartó elemek a kohézió kategóriájába, a pragmatikai szövegösszetartó elemek pedig a koherencia kategóriájába.** A modell Morris (1938) szemiotikai rendszeréből ered, annak minden strukturalista jellegzetességét megtartva. (116.)

2.6. De Beaugrande – Dressler *Introduction to Textlinguistics* című művének alapfogalmai és értelmezésük a mű magyar fordítása alapján

A SZÖVEG fogalmát úgy határozhatjuk meg, hogy szöveg minden olyan KÖZLÉS, amely a SZÖVEGSZERŰSÉG **hét** ismérvének eleget tesz. (23.)

Az **első** ismérvet KOHÉZIÓNAK nevezzük. Ez azt jelenti, hogy a SZÖVEGFELSZÍN részei, vagyis maguk a hallott vagy látott szavak között milyen *kölcsönös összefüggések vannak egy adott szósorozaton belül.* A felszíni összetevők nyelvtani alakzatok és konvenciók alapján **függnek** egymástól, vagyis a kohézió a GRAMMATIKAI FÜGGŐSÉGEKEN alapul. (24.)

A **második** ismérvet KOHERENCIÁNAK fogjuk nevezni. Ez a SZÖVEGVILÁG összetevői, vagyis a szövegfelszín *alatt* meghúzódó FOGALMAK és VISZONYOK *kölcsönösen elérhető és releváns* voltára utal. A FOGALOM esetünkben úgy határozható meg, mint valamely tudás-alakzat (kognitív tartalom), amely többé-kevésbé egységesen és következetesen elérhető vagy aktivizálható a tudatban. A VISZONYOK azon fogalmak közötti KAPCSOLATOT jelentik, amelyek együtt jelennek meg a szövegvilágban... A viszonyok néha nincsenek EXPLICITÉ téve a szövegben, vagyis nincsenek közvetlenül AKTIVIZÁLVA felszíni kifejezések révén. Az ember annyi viszonyt tesz hozzá az előtte álló szöveghez, amennyi csak szükséges ahhoz, hogy a szöveg értelmes legyen. (25.)

A kohézió és koherencia **szöveg-központú** fogalmak, amelyek a szövegek anyagára irányuló műveleteket jelölnek. Ezen kívül **felhasználó-központú** fogalmakra is szükségünk van, amelyek a szövegek révén történő kommunikációra általában vonatkoznak, a szövegek létrehozóinak és befogadóinak az oldaláról egyaránt.

A szövegszerűség **harmadik** ismérvét SZÁNDÉKOLTSÁGNAK nevezhetjük. Ez a szöveg **létrehozójának** arra az igyekezetére vonatkozik, hogy a létrehozott közlés kohézióval rendelkező és koherens szöveget alkosson, amely teljesíteni képes a létrehozójának szándékait. (29.)

A szövegszerűség **negyedik** ismérve az ELFOGADHATÓSÁG, amely a szöveg **befogadójának** hozzáállására vonatkozik, s amelynek révén a befogadott közlés kohézióval rendelkező és koherens szöveget alkot, amely a befogadó számára valamilyen használhatóságot vagy relevanciát mutat. (30.)

A szövegszerűség **ötödik** ismérve a HÍRÉRTÉK. Ez arra vonatkozik, hogy a szövegben előforduló közlés mennyire várt vagy váratlan, illetve ismert vagy ismeretlen. (32.)

A szövegszerűség **hatodik** ismérve HELYZETSZERŰSÉGnek nevezhető és azokat a tényezőket érinti, amelyek egy szöveget RELEVÁNSSÁ tesznek az adott HELYZETHöz képest. (33.)

A szövegszerűség **hetedik** ismérve az INTERTEXTUALITÁS nevet viseli és azokra a tényezőkre vonatkozik, amelyek valamely szöveg felhasználását egy vagy több olyan szöveg ismeretétől teszik függővé, amellyel a befogadó korábban találkozott. (34.)

2.7. A szemiotikai-textológia alapfogalmai és értelmezésük Petőfi S. János *A szöveg mint komplex jel* című műve alapján

• *A szemiotikai textológia általános jellemző jegyei* (87-88)

- a kommunikációs helyzet flexibilis modelljével operál,
- a szövegeket speciális formai és szemantikai felépítéssel rendelkező komplex jeleknek tekinti,
- különböző interpretációtípusokat különböztet meg,
- a felépítések számára különféle organizációformákat definiál,
- megkülönbözteti a szöveg értelmi, referenciális és kommunikatív jelentését,
- az interpretálást interpretációs bázisok (tudás-, feltételezés- és elvárásrendszerek) segítségével hajtja végre,
- az analitikus értelmező interpretáció előkészítésére preparatív gyakorlatokat alkalmaz,
- az interpretáció eredményeinek reprezentálása számára különféle kanonikus rendszereket bocsát rendelkezésre.

• *A kommunikációs helyzet szerkezete* (88-89)

- egy kommunikációs helyzetben két 'szerepet' szükséges megkülönböztetni: az alkotó és a befogadó szerepét (az elsőt „feladónak”, a másodikat „címzettnek” is szokás nevezni); dialógikus kommunikációs helyzetben ezeket a szerepeket a kommunikátorok felváltva töltik be;
- az alkotás és a befogadás ideje illetőleg helye / tere az esetek többségében nem azonosak;
- a kommunikátorokat egyrészt az az intenció jellemzi, amellyel az adott kommunikációs helyzetben részt vesznek, másrészt azoknak a bázisoknak a konfigurációja, amelyet a kommunikációs folyamatban használnak;
- egy inputból kiindulva az alkotó létrehozza szövegének (szövege éppen aktuális részének) fizikai testét (*vehiculum* [= Ve]);
- ez a vehikulum (vagy az alkotó által létrehozott formájában vagy egy közvetítő által új vehikulummá transzformálva) a vehikulum médiumspecifikus felépítése által megkívánt percepció csatornán vagy csatornaconfiguráción bekerül a befogadó bázisrendszerébe;
- a befogadó kétféle módon reagálhat a percipiált vehikulum(ok)ra: nem interpretatív módon, amely esetben csupán a befogadás reá gyakorolt hatását mutatja, vagy interpretatív módon, amely esetben a percipiált vehikulum(ok)hoz egy vagy több interpretációt rendel.

• *A szöveg mint komplex jel összetevői (90-91)*

Ve: a szöveg fizikai teste (*Vehiculum*);

F: a vehikulum fizikai-szemiotikai arca (*Figura*);

L: a vehikulum nyelvi-szemiotikai arca (*Lingua*);

[ebben a kontextusban a 'nyelvi' szakszót tág értelemben használom, azaz olyanban, amely nem csak a verbális nyelvre utal];

Velm: a vehikulum mentális képe (*Vehiculum-Imago*);

Fo: a vehikulum formai architektónikája (*Formatio*);

Fc: a vehikulumhoz az adott kommunikációs helyzetben rendelhető formai felépítés (*Formatio contextualis*);

[**Velm** és **Fc** ugyanannak az entitásnak két arca: az első a **Ve**-mal analóg arc, a második ennek kategóriális megfelelője];

Fσ: a vehikulumhoz a rendszerszerű ismeretek alapján rendelhető formai felépítés (*Formatio systemica*);

Se: a vehikulum (nyelvi-)szemantikai architektónikája (*Sensus*);

Sσ: a vehikulumhoz a rendszerszerű ismeretek alapján rendelhető (nyelvi-) szemantikai felépítés (*Sensus systemicus*);

Sc: a vehikulumhoz az adott kommunikációs helyzetben rendelhető (nyelvi-)szemantikai felépítés (*Sensus contextualis*);

Relm: a relátum mentális képe (*Relatum-Imago*);

[**Relm** és **Sc** ugyanannak az entitásnak két arca: az első az **Re**-mal analóg arc, a második ennek kategóriális megfelelője];

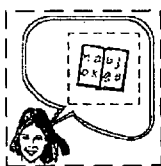
Re: egy olyan tényállás-konfiguráció, amely az interpretátor véleménye szerint az adott vehikulumban feltehetően kifejezésre jut (*Relatum*);

Az összetevőket a következő piktogramokkal is szemléltetjük:

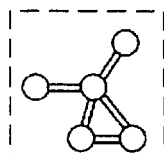
Egy lexikai elemekből létrehozott szöveg fizikai testét (a latin nyelvből vett szakszóval a *vehikulumot*) jelző piktogram.

Hasonló piktogramok készíthetők lexikai és más médiumok (képi és zenei illusztrációk) elemeiből létrehozott szövegek fizikai testére vonatkozóan is.

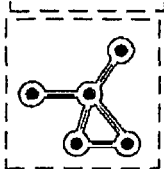

Egy lexikai elemekből létrehozott szöveg fizikai testének a szövegalkotó vagy szövegbefogadó elméjében létrejött (létrehozott) mentális képét (a latin nyelvből vett szakki-fejezéssel a *vehikulum-imágót*) jelző piktogram.

Hasonló piktogramok készíthetők lexikai és más médiumok (képi és zenei illusztrációk) elemeiből létrehozott szövegek fizikai testének mentális képére vonatkozóan is.

Egy szöveg fizikai testének, illetőleg e fizikai test mentális képének *formai felépítését* (a latin nyelvből vett szakszóval a *formációt*) jelző piktogram.

Egy szöveg fizikai testének, illetőleg e fizikai test mentális képének *nyelvi-jelentéstani felépítését* (a latin nyelvből vett szakszóval *sensusát*) jelző piktogram.

A formai felépítésre és a nyelvi-jelentéstani felépítésre utaló piktogramok hasonlósága azt hivatott kifejezésre juttatni, hogy az utóbbi felépítésnek az előbbi a hordozója.

Az annak a tényállás együttesnek, világdarabnak, *univerzum-szeletnek* (a latin nyelvből vett szakszóval *relátumnak*) a *mentális képét* (a latin nyelvből vett szakkifejezéssel a *relátum-imágót*) jelző piktogram, amelyre a fizikai test feltehetően utal, s amely ennek következtében a fizikai testhez a formai és nyelvi-jelentéstani felépítés közvetítésével, mint lehetséges nem nyelvi jelentés hozzárendelhető.

Magára arra a tényállás együttesre, világdarabra, *univerzum-szeletet* (a latin nyelvből vett szakszóval *relátumot*) jelző piktogram, amelyre a fizikai test feltehetően utal, s amely ennek következtében a fizikai testhez a formai és nyelvi-jelentéstani felépítés közvetítésével, mint lehetséges nem nyelvi jelentés hozzárendelhető.

A „relátum” szakszó a latin *referro* (utalni) ige „az utalt” értelmű *participium perfectuma*

A piktogramok használatának előnye abban áll, hogy az összetevőket nem kell időről-időre verbálisan értelmezni.

Egy szöveg formai és szemantikai felépítésének összetevői a fentiekben értelmezett szemiotikai elemek. Ami a felépítéseket illeti, különbséget kell tennünk egyrészt kontextuális és rendszerszerű, másrészt formai és szemantikai felépítés között.

A szemiotikai-textológiában a formai felépítés a jelölő (szignifikáns (*significans* /= *Ss*/)), a szemantikai a jelölt (szignifikátum (*significatum* /= *Sm*/)).

Válasszuk szemléltető példának Nemes Nagy Ágnes következő négysorost (91-93):

AMIKOR

Amikor én istent faragtam,
kemény köveket válogattam.
Keményebbeket, mint a testem,
hogy, ha vigasztal, elhihessem.

A vehikulum

fizikai-szemiotikai arca két részből álló nyelvi tárgy, első része egyetlen elemből képzett, második része négy alkotóelemből álló egyetlen tömb;

nyelvi-szemiotikai arca egy, a magyar nyelv szavaiból létrehozott képződmény.

A *vehikulum* (vizuális) *imágója* az a vizuális mentális kép, amely emlékezetünkben akkor is megmarad, ha bizonyos ideig tartó szemlélés után a vehikulumot eltávolítjuk látóterünkéből.

A *vehikulumhoz az interpretátor által az adott befogadási helyzetben a következő formai felépítés rendelhető:*

a *fizikai-szemiotikai archoz*: egy csupa nagybetűvel szedett, címnek értelmezhető sorot követő négy, közel azonos hosszúságú sorból álló szövegtest;

a *(lexikai) nyelvi-szemiotikai archan*: a címként felfogott sort egyetlen időhatározó szó alkotja; a szövegtestet két két-két sort alkotó (nagybetűvel kezdődő és ponttal záródó) összetett szövegmondat képezi, amelyeket formailag a „*kemény*” – „*keményebbeket*” szópár, valamint a „*faragtam*”, „*válogattam*”, „*testem*”, „*elhihessem*” szóalakok egyes számú első személyre utaló szuffixumai kapcsolnak egymáshoz;

a *(metrikai-ritmikai) nyelvi-szemiotikai archan*: mind a négy sor kilenc szótagú, maga a kompozíció páros rímű.

Percepció apparátusunk a vehikulum fizikai testét és formációjának (nyelvi és poétikai) kategóriákkal történő értelmezését „egység”-ként percipálja. Ezzel kapcsolatban szokás mondani, hogy nincs naiv (fizikai test)-percepció, azt percipáljuk fizikai testként is, amihez „kategoriálisan” „hozzá tudunk férni”.

A továbbiakban csak a nyelvi szemiotikai arccal foglalkozom.

Tekintettel az adott vehikulum kis terjedelmére és felépítésére, hozzá a *mondatnyelvészet* és *szövegnyelvészet* rendszerszerű ismereteit alapul véve az interpretátor ugyanazt a *formai felépítést* tudja rendelni, mint amelyet az adott befogadási helyzetben rendelt.

Ami a *vehikulumhoz az interpretátor által a nyelvi rendszer alapján rendelhető szemantikai felépítést* illeti: az „*istent faragtam*” kifejezés konvencionálisan szobrászi tevékenységre utal(hat). Ezzel egybehangzónak tekinthető az első összetett mondat második összetevőjének („*kemény köveket válogattam*”) *sensusa* is. Megszűnik azonban az egybehangzóság a második szövegmondat *sensusának* létrehozásakor: nem értelmezhetők ugyanis konvencionális *sensussal* sem a 'kövekre' utaló „*keményebbeket, mint a testem*”, sem a 'faragott istenre' utaló „*vigasztal*”, sem az 'erre a vigasztalásra' utaló „*elhihessem*” kifejezések.

A *vehikulumhoz az interpretátor által az adott befogadási helyzetben rendelhető szemantikai felépítésben* azokat a kifejezéseket, amelyekhez első fokú interpretáció keretében a nyelvi rendszer alapján nem tudunk *sensust* rendelni, meg kell próbálnunk újraértelmezni.

Mínthogy első fokú interpretáció keretében nem tudunk az adott vehikulumhoz sem a nyelvi rendszer, sem a kommunikációs helyzet alapján *sensust* rendelni, nem tudunk

relatum-imágót se, mert a *sensust* és a *relátum-imágót* egymással összetartozó egységként értelmezzük.

Az előzőekben kifejtettek következtében itt *relátumról* se tudunk beszélni.

Az „Amikor” című vers jelölőjét, *szignifikánsát* azok az elemek alkotják, amelyeket a vehikulmmal / vehikulum-imágóval és a formációval kapcsolatban a fentiekben értelmeztünk, jelöltjét, *szignifikátumát* pedig a *sensussal*, *relátum-imágóval* és *relátummal* kapcsolatban értelmeztettek. Minthogy szignifikátumot az első fokú interpretáció keretében létrehozni nem tudtunk, egyelőre arra a kérdésre se tudunk válaszolni, hogy az „Amikor” című vers szemiotikai-textológiai értelemben szöveg-e.

• Az *interpretációk* típusai (93-95)

Az interpretációkkal kapcsolatban mindenekelőtt különbséget kell tennünk *spontán* és *elméleti* interpretáció között. Az elsőt intuitív módon, a másodikat egy elmélet keretében (attól vezérelve) hozzuk létre.

Az *elméleti interpretáció* két alaptípusa az *értelmező* és az *értékelő*. Az *értelmező* interpretációnak az a feladata, hogy egy vehikulumhoz vagy egy vehikulum tetszőleges összetevőjéhez formai és szemantikai felépítést (<significans, significatum> [= <Ss, Sm>] párt) rendeljen; az *értékelő* pedig az, hogy ezeket a felépítéseket adott értékrendszer (ek) alapján minősítse.

A *felépítések* szempontjából az *értelmező* interpretáció, mint eredmény, lehet *strukturális*, – azaz olyan, amelyik csak a felépítések elemei között értelmezett statikus relációkat reprezentálja, vagy *procedurális*, – azaz olyan, amelyik a statikus relációk reprezentálásán túl az ezeknek a relációknak logikai-temporális feltárására vonatkozó információkat is tartalmaz.

Az *interpretációk modalitása* szempontjából mind a *strukturális*, mind a *procedurális* interpretáció lehet *leíró*, – azaz olyan, amelyik csupán az interpretáció eredményét reprezentálja anélkül, hogy explicit módon arra vonatkozó érvelést is tartalmazna, hogy miért az éppen adott interpretáció lett létrehozva, vagy *argumentatív*, – azaz olyan, amelyik ilyen érvelés reprezentációját is tartalmazza.

A fentiekben megfogalmazott kommentárok világosan mutatják, hogy azok egy – *értelmező* (azaz az interpretálandó vehikulumhoz felépítéseket rendelő, de azokat nem értékelő),

– *strukturális* (csak a statikus relációkra tekintettel lévő, az azok felfedésének folyamataira, procedúrájára nem),

– *leíró* (a felépítéseket csupán bemutató, de azok jellege mellett nem érvelő) interpretációhoz fűzött kommentárok (94).

Ami az *értelmező interpretációt* illeti, különbséget kell tennünk továbbá *első fokú*, *részlegesen figuratív* és *másodfokú* *értelmező interpretáció* között.

Első fokú interpretációról akkor beszélünk, amikor az adott vehikulum *valamennyi* alkotóeleme 'betű szerinti' értelmével interpretálható – ez az eset áll fenn a formális tudományok egy részének (például a matematikai és logikai szövegek) interpretálásakor.

Részlegesen figuratív interpretációról akkor beszélünk, amikor az adott vehikulum bizonyos elemeit 'figuratív (metaforikus, metonimikus stb.) értelmükkel' kell interpretál-

nunk, míg a többit 'betű szerintivel' – ez az eset áll fenn a szövegek nagy többségének interpretálásakor.

Másodfokú interpretációról végül akkor, amikor az adott vehikulumhoz szimbolikus jelentést rendelünk, attól függetlenül, hogy az a vehikulum betű szerinti vagy figuratív értelmével is interpretálható – általában ez az eset áll fenn költői szövegek vagy mítoszok interpretálásakor (94-95).

• *A szövegfelépítések **organizációjának** formái* (97-103)

A felépítések elemzésénél figyelembe vehetjük csupán azokat az elemeket / egységeket, amelyek az elemzendő vehikulumban fizikailag ténylegesen jelen vannak, vagy kiegészíthetjük az adott vehikulumot mindazokkal az elemekkel / egységekkel, amelyek fizikailag nincsenek ugyan jelen benne, de a fizikailag jelen lévő elemekből / egységekből levezethetően annak részét képezik; az első esetben *textuális* organizációról beszélünk, míg a másodikban *inferenciális*ról.

– A *textuális és / vagy inferenciális vehikulum referenciális / korreferenciális organizációjának formái* a referenciális / korreferenciális *nominális* és a referenciális / korreferenciális *predikatív* organizáció.

A *referenciális / korreferenciális nominális* organizáció azokra a személyekre, tárgyakra, tényállásokra utaló nominális nyelvi elemeknek az organizációja, amelyekről a szöveg feltehetően beszél; a *referenciális / korreferenciális predikatív* organizáció pedig azoknak az egyszerű vagy összetett igei szókapcsolatoknak / szintagmáknak az organizációja, amelyek az adott szöveg közléstartalmát hordozzák.

– A *textuális és / vagy inferenciális vehikulum kompozíciós organizációjának formái* a *vertikális* kompozíciós organizáció és a *horizontális* kompozíciós organizáció.

A *vertikális kompozíciós* organizáció szakkifejezés a vehikulum 'hierarchikus felépítésére' utal, arra a felépítésre, amelyik a vehikulum azonosítható minimális egységeiből kiindulva ér el a szövegvehikulumhoz mint maximális organikus egységhez.

A kompozíciós organizáció két megjelenési formái közül a *vertikális kompozíciós organizáció* az alapvető, amennyiben annak kategóriáit használjuk az organizáció valamennyi más megjelenési formájának elemzésekor.

A vertikális kompozíciós organizációban különbséget kell tennünk egyrészt a *rendszer* szintjei és a *kontextuális* szintek, másrészt *Szub*, *Mikro*, *Mezo* és *Makro* felépítés között. A felépítésekkel kapcsolatban használt szakkifejezések megválasztása olyan, hogy alkalmazhatók tetszőleges típusú verbális és nonverbális szövegek elemzésében.

Ha a verbális nyelvet vesszük szemléltető példaként

- a *Szub-felépítés* alapegységei fonológiai megkülönböztető jegyek konfigurációi,
- a *Mikro-felépítésé* egyfelől a jelentéssel nem bíró hangok (vagy betűk), másfelől a jelentéssel bíró morféimák,
- a *Mezo-felépítésé* a szavak / szóalakok,
- a *Makro-felépítés* nyelvi rendszerebeli alapegységei az egyszerű mondatok, kontextuális alapegységei (első fokú makroegységei) az egyszerű mondatoknak megfelelő szövegmondatok.

A *Mikro-felépítésben* és a *Mezo-felépítésben* értelmezhetünk másod-, harmad-, negyedik fokú egységeket a közvetlenül következő felépítésszint alapegységének a határáig.

Nem tisztázott, hogy a nyelvi rendszerben mi a *Makro-felépítés* maximális egysége (az összetett mondat-e, vagy vannak a nyelvi rendszer elemeinek tekinthető mondatrészek is).

A *Makro-felépítés* kontextuális egységeinek elméletileg nincs sem alsó, sem felső határa. Bármelyik felépítésszint bármelyik egysége szöveggként funkcionálhat.

A *hierarchikus* felépítés (a vertikális kompozíciós organizáció) értelmezésében a tényállások közötti tényleges vagy feltételezhető kapcsolat (az úgynevezett *konstringencia*) különféle megnyilvánulási formái játsszák az alapvető szerepet.

A *vertikális kompozíciós organizáció* szakkifejezés, ahogy láttuk, a vehikulum 'hierarchikus felépítésére' utal. A *horizontális kompozíciós organizáció* szakkifejezés, ezzel szemben egyrészt a vehikulumot alkotó elemek (szövegmondat-összetevők, illetőleg szövegmondatok) 'lineáris, szekvenciális egymáshoz kapcsoltságára', másrészt a vertikális-kompozíció különböző hierarchiaszintjein fellelhető ismétlődő formai és szemantikai konfigurációkra.

Míg a *hierarchikus* felépítés értelmezésében a tényállások közötti tényleges vagy feltételezhető kapcsolat (a *konstringencia*) különféle megnyilvánulási formái játsszák az alapvető szerepet, a *szekvenciális* felépítés értelmezésében ezzel szemben a szövegmondatok között kimutatható formai kapcsolatok (a *konnexitás*), valamint a lexiko-szemantikaiak (a *kohézió*); a *szövegkohärenzia* feltétele a konstringens tényállás-együttes, aminek viszont nem feltétele sem a konnexitás, sem a kohézió.

• Az első fokú *értelmi, referenciális és kommunikatív jelentés* (103-104)

Egy szöveg első fokú interpretáció alapján létrehozott jelentésével kapcsolatban célszerű különbséget tenni értelmi, referenciális és kommunikatív jelentés között.

Az *értelmi* (vagy más szakkifejezéssel élve 'fogalmi verbalizált') jelentést úgy kapjuk meg, hogy a vehikulum feltételezett lexikai formációját követve létrehozzuk a lexikai elemekhez rendelt *sensusok* kombinációját, és az eredményt nyelvi-szemantikai szempontból értelmezzük. Ez a művelet megkívánhatja egyrészt azt, hogy a formáció létrehozásakor bizonyos szövegmondatokat azokban *explicit*e jelen nem lévő, de a meglévőkben kikövetkeztethető elemekkel kiegészítsünk, másrészt pedig azt, hogy az értelmezés elvégzésekor, a „szótári jelentések”-et alapul vevő jelentések alkalmazásán kívül, világra vonatkozó konvencionális ismereteket ('tudáskereteket', 'forgatókönyveket'), illetőleg feltételezéseket is alkalmazzunk. Az értelmi jelentés tehát a vehikulum textuális és inferenciális organizációjához kapcsolódik.

Mind a referenciális, mind a kommunikatív jelentés létrehozásának az értelmi jelentés képezi az alapját.

A *referenciális* jelentést a vehikulumhoz annak feltételezett (nominális és predikatív) referenciális, valamint vertikális és horizontális kompozíciós organizációja értelmezése alapján rendeljük. A *nominális* referenciális organizáció értelmezése – ahogy láttuk – egyrészt azoknak az entitásoknak (személyeknek, tárgyakkal, tényállásoknak) az azonosí-

tását jelenti a relátum-imágóban, amelyekre az értelmezendő vehikulumban feltételezetten utalás történik, másrészt e vehikulum azon lexikai elemei hálójának megalkotását, amelyeket korreferenciális ('együttutaló') elemeknek tartunk. A *predikatív* referenciális organizáció értelmezése pedig egyrészt azoknak az igei vagy más természetű predikátumoknak a meghatározását, amelyek alkalmazásával a vehikulum a tényleges vagy feltételezett világdarab tényleges vagy feltételezett tényállásait reprezentálja, másrészt az ezek között a predikátumok között feltételezett korreferenciális (együttutaló) relációkét.

A referenciális jelentés interpretatív megalkotásának azonban a referenciális organizáció értelmezése csupán egyik feltétele. Másik feltétele egy azokkal operáló elfogadható vertikális és horizontális kompozíciós organizáció létrehozhatósága. Míg az előző csak azonosítja a referált entitásokat, az utóbbi e referált entitások által létrehozott tényállások (tényállás-konfigurációk) között értelmez elvárásoknak megfelelő konstringenciarelációkat, illetve e relációkat kifejező természetes nyelvi kifejezések között lineárisan jól formált makroláncokat.

A vehikulumhoz első fokon rendelhető, minden feltételnek eleget tevő referenciális, valamint kompozíciós organizációk lehetővé teszik egy olyan referenciális jelentés értelmezhetőségét, amelynek alapján az ezekkel az organizációkkal rendelkező relátum-imágót egy (nyelvileg jól formált módon kifejezésre juttatott) konstringens világdarab mentális képének tudjuk elfogadni.

A *kommunikatív* jelentés értelmezése 'természetesnyelv-specifikus' komplex feladat. A kommunikatív jelentés ugyanis egyrészt az alapegységek (egyszerű szövegmondatok) összetevőinek adott belső elrendezésétől és prozódiajától, másrészt az adott belső elrendezésű és prozódiajú alapegységek (egyszerű szövegmondatok) lineáris sorrendjétől függ. E két elrendezéshez a különböző természetes nyelvek rendszere különböző lehetőségeket nyújt, illetve megkötésekkel értelmez. Amely nyelvben egy alapegység összetevői (illetőleg az alapegységek maguk) szekvenciálisan különféle módokon rendezhetők el, és a különböző elrendezésekhez különféle prozódiai struktúrák rendelkezhetők, egy-egy adott vehikulumban a megengedettek közül alkalmazásra kiválasztott elrendezés és prozódiai struktúra 'informatív'. Vagy azáltal, hogy az adott nyelv rendszere struktúráinak alkalmazását illetően jelöletlen, vagy azáltal, hogy a jelöletlentől való távolságának mértékében jelölt. Ezt az 'informativitást' nevezem a szóban forgó alapegység, illetőleg alapegységlánc kommunikatív jelentésének.

E három jelentésfajta adekvát tárgyalása megkívánja, hogy azokat mind az első fokú, mind a másodfokú interpretáció keretében értelmezzük.

• *Az értelmező interpretáció végrehajtásakor alkalmazott bázisok* (104-106)

A szemiotikai textológia keretében valamennyi bázis három szektor egységének tekintendő: a *tudás / hiedelem*, a *feltevések* és az *elvárások* szektoráinak. (Ez a sorrend az interszubjektivitás csökkenő foka érzékeltetéseként értelmezhető.) Olyan vehikulumok interpretálásakor pedig, amelyek percepciója nem ismételhető meg, valamennyi bázisnak tartalmaznia kell egy negyedik szektort is, a *pszichofizikai diszpozíciók* szektorát, mint-hogy nem tételezhető fel sem az, hogy az interpretátor a percepciós diszpozíciónak folya-

matosan ugyanazon fokával rendelkezik, sem az, hogy folyamatosan valamennyi releváns információra emlékszik.

A báziskonfiguráció egyes elemei a következő jellemvonásokkal rendelkeznek:

- a *tipológiai bázis*, amely a szövegtípusokra és a kommunikációs helyzetek típusaira vonatkozó tudást és feltételezéseket tartalmazza, az interpretációfolyamatban kitüntetett szerepet játszik; az interpretátor által feltételezett típusoktól függ ugyanis, hogy az interpretáció centrális bázisának mely elemeit fogja használni az interpretatív műveletekben;

- az *interpretáció centrális bázisának* a tudás és feltevések valamennyi típusát kell tartalmaznia valamennyi lehetséges médiumra vonatkozóan, és pedig médiumspecifikus, de egyöntetű formában, azaz a rendszerbefoglalás szempontjait minden esetben az interpretáció típusai, a komplex jel szemiotikai összetevői, az organizáció típusai, valamint a kompozíciós organizáció szintjei és egységei határozzák meg. A rendszerbefoglalásnak ez a formája biztosíthatja a médiumspecifikus rendszerek kompatibilitását;

- az interpretáció centrális bázisából az úgynevezett *lokális bázisok* választják ki azokat az elemeket, amelyek a bázis által egymáshoz kapcsolt két összetevő közötti átmenetet biztosítani tudják; bizonyos értelemben a centrális bázis a 'hosszú távú memória', a lokális bázisok pedig az 'operatív memória' megfelelőjének fogható fel.

Ami a bázisok *tudás- / hiedelemszektorának tartalmát* illeti, az különböző forrásokból származhat, ha a forrásokból kiválasztott 'tartalmak' végső soron minden esetben az adott interpretátor előismereteitől és feltevéseitől függenek is:

(Aa) Az interpretátor megpróbálhatja rekonstruálni az alkotóspecifikus ismereteket / hiedelmeket.

(Ab) Az interpretátor megpróbálhatja rekonstruálni azokat az ismereteket / hiedelmeket, amelyek az adott vehikulumra vonatkozóan adekvátnak tarthatók.

(Ba) Az interpretátor operálhat saját ismereteinek / hiedelmeinek rendszerével, nem törődve annak ellenőrzésével, hogy azok az ismeretek / hiedelmek történeti / filológiai szempontból adekvátnak tekinthetők-e az interpretálandó vehikulumra és / vagy annak alkotójára vonatkozóan.

(Bb) Az interpretátor operálhat egy másik (ténylegesen létező vagy csupán elképzelt) interpretátor általa feltételezett ismereteinek / hiedelmeinek rendszerével, ebben az esetben sem törődve annak ellenőrzésével, hogy azok az ismeretek történeti / filológiai szempontból adekvátnak tekinthetők-e az interpretálandó vehikulumra és / vagy annak alkotójára vonatkozóan.

Az **A**-val jelzett esetekben *professzionista* interpretatív szövegmgközelítésről beszélhetünk, a **B**-vel jelzett esetekben ezzel szemben *privát* szövegmgközelítésről. A *privát* értelmező interpretáció végrehajtható *preparatív gyakorlatok* előzetes elvégzésével vagy a nélkül.

• Az értelmező interpretációt előkészítő gyakorlatok típusai (107-111)

A szemiotikai-textológiai szövegmgközelítés nagy súlyt helyez az úgynevezett *privát* értelmezések létrehozására is, az azzal a kérdéssel való foglalkozásra, hogy mit mond (mi mindent mondhat) az értelmezőnek egy adott vehikulum, és hogy az ilyen jellegű szövegmgközelítés számára előkészítő (preparatív) gyakorlatokat definiál.

Ezeknek, az egyébként nem csak a privát értelmezések létrehozásának előkészítésre használható gyakorlatoknak kettős haszna van:

- *érdeklődést ébresztenek* a gyakorlat végzőiben a később analitikusan (közvetlenül az eredeti szövegből kiindulóan) értelmezendő vehikulumok iránt;
- csoportosan (osztályközösségben, szemináriumban) végrehajtható értelmezések létrehozásakor a gyakorlatok eredményein keresztül indirekt módon *információt szolgáltatnak* a gyakorlat vezetője számára a szóban forgó csoportnak a tudás-/hiedelem-, feltételezés- és elvárásrendszeréről.

A preparatív gyakorlatok az esetek többségében egy-egy szövegalkotó tényezőre irányulnak, ugyanakkor nyilvánvaló, hogy ha valamelyik szövegalkotó tényezőt 'megmozdítjuk' 'vele mozdul' a többi is.

• *Az értelmező interpretáció explicit reprezentálására szolgáló kanonikus rendszerek* (111-112)

Annak érdekében, hogy az értelmező interpretációról, mint eredményről interszubjektív véleménycsere létrejöhessen, tudni kell egyértelmű módon ábrázolni a formai és a szemantikai felépítés valamennyi releváns alkotóelemét. A szemiotikai-textológia elméleti keretében az explicit reprezentációk megalkotása számára kanonikus rendszerek szolgálnak, illetőleg ilyeneket kell létrehozni.

A szemiotikai-textológiának a verbális szövegek *első fokú értelmező interpretációja* számára létrehozott *kanonikus rendszerét*, *kanonikus grammatikáját* [= G] a következő rendezett hármas alkotja:

$$G = \langle L, O, D \rangle,$$

amely hármasnak összetevői a következők:

- egy *kanonikus nyelv* (*lingua canonica* [= L]),
- egy, a különféle lineáris elrendezések létrehozását vezérlő, *organizáló rendszer* [= O], valamint
- egy *determinátor rendszer* [= D], amelyik világfragmentumok létrehozását vezérli.

Ezeknek az elemeknek mindegyike maga is rendezett hármas.

$$L = \langle P, T, K \rangle, \text{ ahol}$$

- P egy relációs struktúrák létrehozására szolgáló kategoriális *propozíciós szabályrendszer*,
- T egy lexikonokból és enciklopédiákból alkotott *thesaurus* (ahol mind a lexikonok, mind az enciklopédiák halmaza egy teória alkotóelemeiként értendő), és
- K úgynevezett *korrespondencia szabályok rendszere*, amely a P által létrehozott kategoriális struktúrák elemeihez T-elemeket rendel. Az L alkalmazása eredményeit *kanonikus szövegeknek* nevezzük. (Ezekkel kapcsolatban célszerű megkülönböztetni egy fogalmi verbalizált, egy fogalmi, de teljes egészében nem verbalizálható és egy nem fogalmi (és mint ilyen csak minimális mértékben verbalizálható) összetevőt.)

- O = $\langle O^0, {}^0O, {}^{00}O \rangle$, a felső indexekkel ellátott három összetevő különféle *lineáris* organizáció létrehozásának vezérlésére szolgál:

- O^o a szintaktikai szempontból egyértelmű organizációkat definiálja,
  - ^oO megengedi ambig, illetőleg olyan konfigurációk létrehozását, amelyek megsértik a rendszer szabályait, végül
  - ^{oo}O valamennyi konfigurációhoz hozzárendeli a vehikulumok létrehozásához szükséges információkat.
- $D = \langle ^oD, D^o, D^{oo} \rangle$, ahol a felső indexszel ellátott összetevők különféle determinátorokat szimbolizálnak, amelyek a kanonikus szövegeket kapcsolatba hozzák interpretációjukként elfogadható *világfragmentumokkal*:
- ^oD tetszőleges mélységű rendszerszerű értelmezések létrehozására szolgál;
  - D^o világfragmentumok rendszerét hozza létre, és egyrészt a világfragmentumok részvilágaiban azonosítja azokat a tárgyakat (entitásokat), amelyekre az interpretálandó vehikulum utal; másrészt a vehikulumban a korreferenciálisnak tartható kifejezéseket (a világfragmentumok létrehozásakor D^o a vehikulum konfigurációs organizációjával összhangban operál – azt mondhatjuk, hogy abban a sorrendben reprezentálja a világfragmentumot, amilyenben bemutatja a vehikulum); végül
  - D^{oo} újrászervezi a világfragmentumok rendszerét, annak érdekében, hogy a vehikulumban feltehetően bemutatott világfragmentum organizációjával analóg organizációt hozzon létre.

Ez ideig az L rendszer fogalmi kerete és az O , valamint a D rendszer fogalmi keretének bizonyos részei tekinthetők kidolgozottak, de csak a kizárólag lexikai elemekből létrehozott szövegek első fokú értelmező interpretációja számára.

Az *első fokú értelmező interpretáció* explicit végrehajtása, illetőleg az interpretáció eredményének explicit reprezentálása számára szükség van továbbá olyan reprezentációs rendszerekre is, amelyek segítségével vehikulum-imágó, illetőleg relátum-imágó indikátort lehet létrehozni. Írott / nyomtatott verbális szövegekre vonatkozóan vehikulum-imágó indikátor funkcióját tölthetik be például olyan 'partitúrák', amelyeket a fonetikai ábécé és prozódiai jelek egy lehetőleg 'érzékeny' rendszerének felhasználásával lehet megalkotni.

A *másodfokú értelmező interpretáció* számára a kanonikus nyelv és a reprezentációs rendszerek elvárásunk (és eddigi tapasztalataink) szerint a fentiekben jellemzett kanonikus nyelv és reprezentációs rendszerek analógiájára hozhatók létre.

Szövegnyelvészeti / szövegtani / szemiotikai-textológiai bibliográfiák

3.0. Bevezetés

E fejezet célja olyan bibliográfiák bemutatása, amelyek a kutatóknak jó kiindulópontul szolgálhatnak a szövegnyelvészeti / szövegtani / szemiotikai-textológiai kutatásban való tájékozódáshoz¹.

3.1. Szövegnyelvészeti / szövegtani művek válogatott bibliográfiája

3.1.0. Egy szövegnyelvészeti / szövegtani alaphibliográfia

Nyelvészeti alaphibliográfiának számít a Comité International Permanent des Linguistes által létrehozott

Bibliographie Linguistique de l'Année,
The Hague – Boston – London, Nijhoff.

Ez a bibliográfia 1939 óta évenként megjelentetett kötetekben folyamatosan tájékoztat a nyelvészet körébe utalható kiadványokról (tanulmányokról, monográfiákról, monográfiák recenzióiról).

A *Bibliographie Linguistique de l'Année* 1976-ban – minden bizonnyal az egyre intenzívebb európai és Európán kívüli szövegnyelvészeti / szövegtani kutatás hatására – 2.3-as decimális egységként nyitott egy *Text Linguistics (Discourse Analysis)* szekciót, amely a bibliográfia felépítése alapelveinek megfelelően valamennyi azóta kiadott kötetben tájékoztat a szekcióhoz tartozónak ítélt művekről.

---

¹ A fejezet felépítése a következő:

- 3.1. Szövegnyelvészeti / szövegtani művek válogatott bibliográfiája
  - 3.1.0. Egy szövegnyelvészeti / szövegtani alaphibliográfia
    - 3.1.1. Magyar nyelvű szövegnyelvészeti / szövegtani művek megjelenésük időrendi sorrendjébe rendezett bibliográfiája
    - 3.1.2. Idegen nyelvű szövegnyelvészeti / szövegtani művek szerzőik nevének ábécé sorrendjébe rendezett bibliográfiája
- 3.2. Szövegnyelvészeti / szövegtani sorozatok bibliográfiája
  - 3.2.1. Két magyar nyelvű szövegnyelvészeti / szövegtani periodika bibliográfiája
    - 3.2.1.a. *Szemiotikai szövegtan*
    - 3.2.1.b. *Officina textologica*
  - 3.2.2. Két idegen nyelvű szövegnyelvészeti / szövegtani sorozat bibliográfiája
    - 3.2.2.a. *Papiere zur textlinguistik*
    - 3.2.2.b. *Research in Text Theory*
- 3.3. Két szövegnyelvészeti / szövegtani folyóirat bibliográfiája
  - 3.3.1. *Discourse Processes. A Multidisciplinary Journal*
  - 3.3.2. *TEXT An Interdisciplinary Journal for the Study of Discourse*
- 3.4. Petőfi S. János bibliográfiája

3.1.1. Magyar nyelvű szövegnyelvészeti / szövegtani művek megjelenésük időrendi sorrendjébe rendezett bibliográfiája

Mint hogy az SzSZT21-nek lesz egy Petőfi S. J. bibliográfiáit egybegyűjtő szektora, a 3.1.1. szektor nem tartalmaz vele kapcsolatos bibliográfiai adatokat.

Antal László:

1976 *A tartalomelemzés alapjai*. Magvető, Budapest.

Szatmári István – Várkonyi Imre (szerk.):

1979 *A szövegtan a kutatásban és az oktatásban*. Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai 154. Kaposvár – Budapest.

Nagy Ferenc:

1980 *Kriminálisztikai szövegnyelvészet*. Akadémiai Kiadó, Budapest.

1981 *Bevezetés a magyar nyelv szövegtanába*. Egyetemi jegyzet. Tankönyvkiadó, Budapest.

Szabó Zoltán (szerk.):

1982 *A szövegvizsgálat új útjai*. Kriterion, Bukarest.

Penavin Olga – Thomka Beáta (szerk.):

1982 *Tanulmányok / Studije (= A Magyar nyelv, Irodalom és Hungarológiai kutatások Intézete 15. Szövegelmélet)*. Novi Sad. /= Fordítások/

Békési Imre:

1982 *Szövegszerkezeti alapvizsgálatok*. Akadémiai Kiadó, Budapest.

Rácz Endre – Szathmári István (szerk.):

1983 *Tanulmányok a mai magyar nyelv szövegtana köréből*. Tankönyvkiadó, Budapest.

Horányi Özséb:

1983 *Vizuális szövegnyelvészet*. Kandidátusi értekezés. Budapest.

Kálmán Béla:

1984 *Szövegtan és tipológia*. Akadémiai székfoglaló. Budapest.

Balázs János:

1985 *A szöveg*. Gondolat Kiadó, Budapest.

Hankiss Elemér:

1985 *Az irodalmi mű mint komplex modell*. Magvető Könyvkiadó, Budapest.

Békési Imre:

1986 *A gondolkodás grammatikája*. Tankönyvkiadó, Budapest.

Csúri Károly:

1987 *Lehetséges világok*. Tankönyvkiadó, Budapest.

Szabó Zoltán:

1988 *Szövegnyelvészet és stilisztika*. Tankönyvkiadó, Budapest.

Tolcsvai Nagy Gábor:

1994 *A szövegek világa*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.

Szikszaíné Nagy Irma:

1999 *Leíró magyar szövegtan*. Osiris Kiadó, Budapest.

De Beaugrande, Robert-Alain – Dressler, Wolfgang U.:

2000 *Bevezetés a szövegnyelvészetbe*. Corvina, Budapest. /= Fordítás/

Fehér Erzsébet:

- 2000 *A szövegkutatás megalapozása a magyar nyelvészetben. Tudománytörténeti vázlat. Nyelvtudományi Értekezések*, 147.

Szikszainé Nagy Irma:

- 2001 *Szövegértés – szövegelemzés – szövegalkotás. Szövegtani gyakorlatok. Osiris Kiadó, Budapest.*

Tolcsvai Nagy Gábor:

- 2001 *A magyar nyelv szövegtana. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.*

Kocsány Piroska:

- 2002 *Szöveg, szövegtípus, jelentés: a mondás mint szövegtípus. Nyelvtudományi Értekezések*, 151. Akadémiai Kiadó, Budapest.

B. Fejes Katalin:

2005. Szintaxis és koreferencialitás. Juhász Gyula Felsőoktatási Kiadó, Szeged

Kárpáti Eszter:

- 2006 *A szöveg fogalma. Typotex. Budapest.*

Balázs Géza:

- 2007 *Szöveganropológia. Szövegek többirányú megközelítése. Berzsenyi Dániel Főiskola, Szombathely. Inter Kultúra-, Nyelv- és Média kutató Központ.*

3.1.2. Idegen nyelvű szövegnyelvészeti / szövegtani művek szerzőik nevének ábécé sorrendjébe rendezett bibliográfiája

Minthogy az SzSzT21-nek lesz egy Petőfi S. J. bibliográfiáit egybegyűjtő szektora, a 3.1.2. szektor sem tartalmaz vele kapcsolatos bibliográfiai adatokat.

Acosta, Luis:

- 1982.S *Cuestiones de lingüística textual con una selección bibliográfica. Salamanca, Universidad de Salamanca.*

Adam, Jean Michel:

- 1994.F *Le texte narrative. Traité d'analyse pragmatique et textuelle. Paris, Nathan.*

Agricola, Erhard:

- 1969.G *Semantische Relationen im Text und im System. Halle / Saale, Niemeyer.*
1969.G *Textstruktur – Textanalyse – Informationskern. Leipzig, Enzyklopädie.*

Albaladejo, Tomás:

- 1986.S *Teoría de los mundos posibles y macroestructura narrativa. Análisis de las novelas cortas de Clarín. Alicante, Universidad de Alicante.*
1992.S *Semántica de la narración: la ficción realista. Madrid, Taurus.*

Allén, Sture (ed.):

- 1982.E *Text Processing. Text Analysis and Generation, Text Typology and Attribution. Proceedings of Nobel Symposium 51. Stockholm, Almqvist & Wiksell International.*

Altieri-Biagi, Maria Luisa:

- 1994.I *La grammatica dal testo. Milano, Mursia.*

Andorno, Cecilia:

- 2003.I *Linguistica testuale. Un'introduzione. Roma, Carocci.*

- Antos, Gerd – Krings, Hans (eds.):
1989.G *Textproduktion: Ein interdisziplinärer Forschungsüberblick*. Tübingen, Niemeyer.
- Antos, Gerd – Tietz, Heike (eds.):
1997.G *Die Zukunft der Textlinguistik*. Tübingen, Niemeyer.
- Arrivé, Michel – Coquet, Jean Claude (eds.):
1973.F *Sémiotiques textuelles (= Langages 31)*.
- Ballmer, Thomas T.:
1975.G *Sprachrekonstruktionssysteme*. Kronberg / Ts., Scriptor.
- Ballstaedt, Stefan, et al.:
1981.G *Texte verstehen, Texte gestalten*. München, Urban & Schwarzenberg.
- Bassols, Margarida – Torrent, Ana María:
1997.S *Modelos textuales. Teoría y práctica*. Barcelona, Eumo-Octaedro.
- Beaugrande, Robert de:
1980.E *Text, Discourse, and Process*. Norwood (NJ), Ablex.
1988.E *Critical Discourse: A Survey of Contemporary Literary Theorists*. Norwood (N.J.), Ablex.
1991.E *Linguistic Theory: The Discourse of Fundamental Works*. London, Longman.
1997.E *New Foundations for a Science of Text and Discourse*. Norwood (N.J.), Ablex.
- Beaugrande, Robert de – Dressler, Wolfgang:
1981.E *Introduction to Text Linguistics*. London – New York, Longman.
- Bense, Max:
1962.G *Theorie der Texte*. Köln, Kiepenhauer und Witsch.
- Bernáth, Árpád (ed.):
1975.G *Texttheorie und Interpretation*. Kronberg (Ts.), Scriptor.
- Bernárdez, Enrique:
1982.S *Introducción a la lingüística del texto*. Madrid, Espasa-Calpe.
1995.S *Teoría y epistemología del texto*. Madrid, Cátedra.
- Borreguero Zuloaga, Margarita:
2005.S *De la gramática del texto a la textología semiótica: aproximaciones al proceso de interpretación textual*. Dissertation. Madrid, Universidad Complutense.
- Breuer, Dieter:
1974.G *Einführung in die pragmatische Texttheorie*. München, Fink.
- Brinker, Klaus:
1985.G *Linguistische Textanalyse*. Berlin, Schmidt.
- Brown, Gillian – Yule, George:
1983.E *Discourse Analysis*. Cambridge, Cambridge University Press.
- Bublitz, Wolfram – Lenk, Uta – Ventola, Eija (eds):
1999.E *Coherence in Spoken and Written Discourse*. Amsterdam, Benjamins.
- Beisbart, Ortwin, et al.:
1976.G *Textlinguistik und ihre Didaktik*. Donauwörth, Auer.
- Bertuccelli Papi, Marcella:
2000.E *Implicitness in Text and Discourse*. Pisa, ETS.

- Bock, Wolfgang:
1979.G *Wort-, Satz-, Textverarbeitung*. Stuttgart, Kohlhammer.
- Bustos Gisbert, José Manuel:
1996.S *La construcción de textos en español*. Salamanca, Universidad de Salamanca (Manuales Universitarios, 62).
- Cargnel, Silvia – Colmelet, G. Franca – Deon, Valter (eds.):
1986.I *Prospettive didattiche della linguistica del testo*. Scandicci, La Nuova Italia.
- Casado Velarde, Manuel:
1993.S *Introducción a la gramática del texto del español*. Madrid, Arco Libros.
- Castellà, Josep Maria:
1992.S *De la frase al text. Teories de l'ús lingüístic*. Barcelona, Empúries.
- Chabrol, Claude:
1973.F *De quelques problèmes de grammaire narrative et textuelle* (= Working papers, serie B, n. 25). Urbino, Università di Urbino, Centro Internazionale di Semiotica e di Linguistica.
- Charolles, Michel – Peytard, Jean (eds.):
1978.F *Enseignement du récit et cohérence du texte* (= *Langue française* 38).
- Cmejrková, Svetla – Daneš, František – Havlová, Eva (eds.):
1994.E *Writing vs Speaking. Language, Text, Discourse, Communication. Proceedings of the Conference held at the Czech Language Institute of the Academy of Sciences of the Czech Republic, Prague, October 14-16, 1992*. Tübingen, Günter Narr.
- Combettes, Bernard:
1975.F *Pour une linguistique textuelle*. Nancy, Académie de Nancy-Metz.
- Conte, Maria-Elisabeth (ed.):
1977.I *La linguistica testuale*. Milano, Feltrinelli.
- Conte, Maria-Elisabeth:
1988.I *Condizioni di coerenza*. Firenze, La Nuova Italia.
- Conte, Maria-Elisabeth – Petőfi, János S. – Sözer, Emel (eds.):
1989.E *Text and Discourse Connectedness*. Amsterdam – Philadelphia, Benjamins.
- Coseriu, Eugenio:
1980.G *Textlinguistik*. Tübingen, Günter Narr.
- Coveri, Lorenzo (ed.):
1984.I *Linguistica testuale*. Roma, Bulzoni.
- Coulthard, Malcolm:
1977.E *An Introduction to Discourse Analysis*. London, Longman.
- Crothers, Edward J.:
1979.E *Paragraph structure inference*. Norwood (N.J.), Ablex.
- Cuenca, Maria Josep:
2000.S *Comentario de textos: los mecanismos referenciales*. Madrid, Arco / Libros.
- Dahl, Östen:
1969.E *Topic and Comment: A Study in Russian and General Transformational Grammar*. Göteborg, Acta Universitatis Gothoburgensis (Slavica Gothoburgensia, 4).

- Daneš, František – Viehweger, Dieter (eds.):
 1981.G *Satzsemantische Komponenten und Relationen im Text*. Praha, Československá akademie věd.
- Desideri, Paola (ed.):
 1991.I *La centralità del testo nelle pratiche didattiche*. Scandicci, La Nuova Italia.
- Dijk, Teun A. van (ed.):
 1972.E *Some Aspects of Text Grammars. A Study in Theoretical Linguistics and Poetics*. The Hague-Paris, Mouton.
 1977.E *Text and Context*. London, Longman.
 1978.H *Tekstwetenschap. Een interdisciplinaire inleiding*. Utrecht, Het Spectrum.
 1980.E *Macrostructures*. Hillsdale (N.J.), Erlbaum.
 1983.S *La ciencia del texto*. Barcelona, Paidós.
 1985.E *Handbook of Discourse Analysis*, 4 vols. London, Academic Press.
 1997.E *Discourse Studies: A Multidisciplinary Introduction. 1: Discourse as Structure and Process*. London, Sage.
 1997.E *Discourse Studies: A Multidisciplinary Introduction. 2: Discourse as Social Interaction*. London, Sage.
- Dillon, George L.:
 1983.E *Constructing Texts*. Bloomington, Indiana University Press.
- Dressler, Wolfgang U.:
 1972.G *Einführung in die Textlinguistik*. Tübingen, Max Niemeyer.
- Dressler, Wolfgang U. (ed.):
 1978.G *Textlinguistik*. Darmstadt, Wissenschaftliche Buchgesellschaft.
- Eco, Umberto:
 1979.I *Lector in fabula*. Milano, Bompiani.
 1990.I *I limiti dell'interpretazione*. Milano, Bompiani.
 1992.I *Interpretation and Overinterpretation*. Cambridge, Cambridge University Press.
 1997.I *Kant e l'ornitorinco*, Milano, Bompiani.
- Ehlich, Konrad – Riemsdijk, Henk van:
 1983.E *Connectedness in Sentence, Discourse and Text*. Tilburg, Katholieke Hogeschool.
- Eikmeyer, Hans-Jürgen – Heydrich, Wolfgang – Petőfi, János S.:
 1980.E *Some Aspects of Formal Foundations in Text Semantics*. Bielefeld, Universität Bielefeld, Schwerpunkt Mathematisierung, Materialien XXVI.
- Fairclough, Norman:
 1992.E *Discourse and Social Change*. Cambridge, Polity Press.
 1995.E *Critical Discourse Analysis: The Critical Study of Language*. London, Longman.
- Faust, Manfred, et al. (eds.):
 1983.G *Allgemeine Sprachwissenschaft, Sprachtypologie und Textlinguistik. Festschrift für Peter Hartmann*. Tübingen, Narr.
- Fossestøl, Bernt:
 1980.N *Tekst og tekststruktur*. Oslo – Bergen – Tromsø, Universitetsforlaget.
 1983.N *Bindingsverket I tekster*. Oslo, Universitetsforlaget.

- Freedle, Roy (ed.):
 1977.E *Discourse Production and Comprehension*. Norwood (N.J.), Ablex.
 1979.E *New Directions in Discourse Processing*. Norwood (N.J.), Ablex.
- Fries, Udo:
 1975.G *Studien zur Textlinguistik: Frage- und Antwortsätze*. Wien, Braumüller.
- Fritz, Gerd:
 1982.G *Kohärenz. Grundfragen der linguistischen Kommunikationsanalyse*. Tübingen, Narr.
- Fuentes Rodrigue, Catalina:
 1998.S *El comentario lingüístico-textual*. Madrid, Arco / Libros.
 1999.S *La organización informativa del texto*. Madrid, Arco / Libros.
- Garrido Domínguez, Antonio:
 1994.S *El texto narrativo*. Madrid, Síntesis.
- Glinz, Hans:
 1973.G *Textanalyse und Verstehenstheorie I*. Frankfurt, Athenäum.
 1978.G *Textanalyse und Verstehenstheorie II*. Wiesbaden, Akademische Verlagsgesellschaft Athenaion.
- Goldin, Daniela (ed.):
 1981.I *Teoría e análisis del texto*. Padova, CLEUP.
- Grimes, Joseph E.:
 1975.E *The Thread of Discourse*. The Hague, Mouton.
- Grimes, Joseph E. (ed.):
 1978.E *Papers on Discourse*. Dallas, Summer Institute of Linguistics.
- Grosche, Ernst U.:
 1974.G *Texttypen. Linguistik gegenwärtiger Kommunikationsakte*. Stuttgart, Kohlhammer.
 1976.G *Text und Kommunikation*. Stuttgart – Berlin – Köln – Mainz, Kohlhammer.
- Groupe D'entrevernes:
 1979.F *Analyse sémiotique des textes. Introduction, théorie, pratique*. Lyon, Presses Universitaires.
- Gutiérrez Ordóñez, Salvador:
 1997.S *Temas, temas, focos, tópicos y comentarios*. Madrid, Arco / Libros.
- Gülich, Elisabeth – Raible, Wolfgang:
 1977.G *Linguistische Textmodelle. Grundlagen und Möglichkeiten*. München, Wilhelm Fink.
- Halliday, Michael A. K. – Hasan, Ruqaiya:
 1976.E *Cohesion in English*. London, Longman.
- Harris, Zelig S.:
 1963.E *Discourse Analysis Reprints*. The Hague, Mouton & Co.
- Hartmann, Peter – Rieser, Hannes (ed.):
 1974.G *Angewandte Textlinguistik I*. Hamburg, Buske.
- Harweg, Roland:
 1968.G *Pronomina und Textkonstitution*. München, Fink.
- Heger, Klaus:
 1976.G *Monem, Wort, Satz und Text*. Tübingen, Niemeyer.

- Jelitte, Herbert (ed.):
1976.G *Sowjetrussische Textlinguistik*, 2 vols. Frankfurt am Main, Lang.
- Jussen, Heribert (ed.):
1976.G *Textkonstitution in einfacher Sprache und ihre Probleme*. Heidelberg, Groos.
- Kallmeyer, Werner, et al. (eds.):
1974.G *Lektürekolleg zur Textlinguistik*, 2 vols. Frankfurt, Athenäum.
- Kalverkämper, Hartwig:
1981.G *Orientierung zur Textlinguistik*. Tübingen, Niemeyer.
- Klein, Wolfgang (ed.):
1972.G *Textlinguistik*. Frankfurt, Athenäum.
1977.G *Methoden der Textanalyse*. Heidelberg, Quelle und Meyer.
- Koch, Walter (ed.):
1972.G *Strukturelle Textanalyse – Analyse du récit – Discourse Analysis*. Hildesheim, Olms.
- Koch, Walter A.:
1969.G *Vom Morphem zum Textem*. Hildesheim – New York, Olms.
1973.G *Das Textem*. Hildesheim, Olms.
- Korhonen, Viljo – Enkvist, Nils-Erik (eds.):
1978.E *Text Linguistics, Cognitive Learning, and Language Teaching*. Åbo, Åbo Akademi.
- Kummer, Werner:
1975.G *Grundlagen der Texttheorie*. Reinbeck bei Hamburg, Rowohlt.
- Lafont, Robert – Gardès-Madray, Françoise:
1976.F *Introduction à l'analyse textuelle*. Paris, Larousse.
- La Matina, Marcello:
1994.I *Il testo antico. Per una semiotica come filologia integrata*. Palermo, L'Epos.
- Lamíquiz, Vidal:
1994.S *El enunciado textual. Análisis lingüístico del discurso*. Barcelona, Arie.
- Landwehr, Jürgen:
1975.G *Text und Fiktion*. München, Fink.
- Longacre, Robert E.:
1970.E *Discourse, Paragraph, and Sentence Structure*. Santa Ana, Summer Institute of Linguistics.
- Lotman, Jurij M.:
1970.R *Struktura chudozestvennogo teksta*. Moskva: Izdatel'stvo Iskusstvo.
- Lozano, Jorge – Peña-Marín, Cristina – Abril, Gonzalo:
1993.S *Análisis del discurso. Hacia una semiótica de la interacción textual*. Madrid, Cátedra.
- Lundquist, Lita:
1980.F *La cohérence textuelle: syntaxe, sémantique, pragmatique*. København, Nyt Nordisk Forlag.
- Lux, Friedemann:
1981.G *Text, Situation, Textsorte*. Tübingen, Narr.

- Maingueneau, Dominique:
 1996.F *Les termes clés de l'analyse du discours*. Paris, Éditions du Seuil.
- Martín Rojo, Luisa – Whittaker, Rachel (eds.):
 1998.S *Poder-decir o el poder de los discursos*. Madrid, Arrecife.
- Martínez Zorraquino, M' Antonia – Montolio Durán, Estrella (eds.):
 1998.S *Los marcadores del discurso. Teoría y análisis*. Madrid, Arco / Libros.
- Mayenowa, Maria Renata (ed.):
 1971.P *O spójności tekstu*. Wrocław, Zakład im. Ossolińskich.
 1974.P *Tekst i język. Problemy semantyczne*. Wrocław, Zakład im. Ossolińskich.
 1976.P *Semantyka tekstu i języka*. Wrocław, Zakład im. Ossolińskich.
- Metzeltin, Michael – Jaksche, Harald:
 1983.G *Textsemantik. Ein Modell zur Analyse von Texten*. Tübingen, Narr.
- Meyer, Paul G.:
 1975.G *Satzverknüpfungsrelationen: Ein Interpretationsmodell für situationsabhängige Texte*. Tübingen, Narr.
- Michels, G.:
 1981.G *Textanalyse und Textverstehen*. Heidelberg, Quelle und Meyer.
- Mistrik, Josef:
 1973.G *Exakte Typologie von Texten*. München, Sagner.
- Moreno Hernández, Carlos:
 1998.S *Literatura e Hipertexto. De la cultura manuscrita a la cultura electrónica*. Madrid, UNED.
- Mortara Garavelli, Bice:
 1974.I *Aspetti e problemi della linguistica testuale. Introduzione a una ricerca applicativa*. Torino, Giappichelli.
 1979.I *Il filo del discorso*. Torino, Giappichelli.
- Moser, Hugo et al. (eds.):
 1975.G *Linguistische Probleme der Textanalyse*. Düsseldorf, Schwann.
- Navarro Colorado, Francisco de Borja:
 2001.S *Introducción a la Textología Semiótica. Bases teóricas para la consideración multimedial del texto*. Alicante, Universidad de Alicante.
- Nicolini, Paola:
 2000.I *Mente e linguaggio: la proposizione costitutiva di mondo*. Bologna, Clueb.
- Nikolaeva, T. M. (ed.):
 1978.R *Lingvistika teksta*. Moskva, Progress.
- Núñez, Rafael – Teso, Enrique del:
 1996.S *Semántica y pragmática del texto común. Producción y comentario de textos*. Madrid, Cátedra.
- Östmann, Jan-Ola (ed.):
 1978.E *Cohesion and Semantics*. Åbo, Publications of the Research Institute of the Åbo Akademi Foundation.
- Parret, Herman:
 1971.E *Language and Discourse*. The Hague, Mouton.
- Plett, Heinrich F.:
 1975.G *Textwissenschaft und Textanalyse*. Heidelberg, Quelle und Meyer.

- Portolés, José:
1998.S *Marcadores del discurso*. Barcelona, Ariel.
- Pozzato, M. Pia:
2001.I *Semiotica del testo. Metodi, autori, esempi*. Roma, Carocci.
- Prince, Gerald:
1973.E *A Grammar of Stories*. The Hague, Mouton.
- Raible, Wolfgang:
1972.G *Satz und Text. Untersuchungen zu vier romanischen Sprachen (= Beihefte zur Zeitschrift für romanische Philologie 132)*. Tübingen, Niemeyer.
- Ramón Trives, Estanislao:
1979.S *Aspectos de semántica lingüístico-textual*. Madrid, Istmo-Alcalá.
- Rigau I. Oliver, Gemma:
1981.C *Gramàtica del discurs*. Bellaterra, Publicacions de la Universitat Autònoma de Barcelona, 1988².
- Saiz Noeda, Belén:
1994.S *De la gramàtica transfràstica a la lingüística comunicativa: nacimiento y desarrollo de la lingüística del texto*. Alicante, Universidad de Alicante.
- Schecker, Michael – Wunderli, Peter (eds.):
1975.G *Textgrammatik. Beiträge zum Problem der Textualität*. Tübingen, Niemeyer.
- Schmidt, Siegfried J. (ed.):
1970.G *Text, Bedeutung, Ästhetik*. München, Bayerischer Schulbuch Verlag (Grundfragen der Literaturwissenschaft, 1).
- Schmidt, Siegfried J.:
1973.G *Texttheorie*. München, Fink.
- Segre, Cesare:
1979.I *Semiotica filologica. Testo e modelli culturali*. Torino, Einaudi.
1985.I *Avviamento all'analisi del testo letterario*. Torino, Einaudi.
- Sinclair, John – Coulthard, Malcolm:
1975.E *Towards an Analysis of Discourse*. London, Oxford.
- Sowinski, Bernhard:
1983.G *Textlinguistik. Eine Einführung*. Stuttgart, Kohlhammer.
- Sitta, Horst – Brinker, Klaus (eds.):
1973.G *Studien zur Texttheorie und zur deutschen Grammatik. Festgabe für Hans Glinz zum 60. Geburtstag*. Düsseldorf, Pädagogischer Verlag Schwann.
- Skytte, Gunver – Sabatini, Francesco (eds.):
1999.I *Linguistica testuale comparativa*. Copenhagen, Museum Tusculanum Press.
- Stalker, Douglas F. (ed.):
1984.E *Coherence. Special volume of Linguistics and Philosophy 7 (1)*.
- Stempel, Wolf-Dieter (ed.):
1971.G *Beiträge zur Textlinguistik*. München, Fink.
- Tannen, Deborah (ed.):
1984.E *Coherence in Spoken and Written Discourse*. Norwood (N.J.), Ablex (Advances in Discourse Processes, vol. XII).

Teobaldelli, Paolo:

- 1998.E *The Semiotical Space. Critical Thoughts towards an Integrated Theory of Human Multimedial Communication*. Unpublished Dissertation, Europa Universität Viadrina, Frankfurt an der Oder.

Titzmann, Michael:

- 1977.G *Strukturelle Textanalyse. Theorie und Praxis der Interpretation*. München, Fink.

Verlato, Micaela:

- 1983.I *Avviamento alla linguistica del testo*. Padova, Unipress.

Violi, Patrizia – Manetti, Giovanni:

- 1979.I *L'analisi del discorso*. Farigliano, L'Espresso.

Vitacolonna, Luciano:

- 1989.I *Per un paradigma semiotico del testo*. Chieti, Vecchio Faggio.
1999.I *Principi e contributi di semiotica del testo*. Roma, Bulzoni.
2004.I *Divagazioni testuali. Studi di Testologia Semiotica*. Lanciano, Carabba.
2008.I *Semiotica*. Brescia, La Scuola.
2008.I *Studi di semiotica testuale*. Lanciano, Carabba [in press].

Wawrzyniak, Zdzisław:

- 1980.G *Einführung in die Textwissenschaft: Probleme der Textbildung im Deutschen*. Warszawa, Państwowe Wydawnictwo Naukowe.

Weinrich, Harald:

- 1976.G *Sprache in Texten*. Stuttgart, Klett.

Werlich, Egon:

- 1975.G *Typologie der Texte*. Heidelberg, Quelle und Meyer.
1976.E *A Text Grammar of English*. Heidelberg, Quelle und Meyer.

Zuckowski, Andrzej:

- 1995.I *Strutture dell'esperienza e strutture del linguaggio*. Bologna, Clueb.

3.2. A Szemiotikai szövegtan, valamint az *Officina textologica* periodika, és a *papierre zur textlinguistik*, valamint a *Research in Text Theory* sorozat bibliográfiáját lásd az SzSzT18 kötetben

3.3. Két szövegnyelvészeti / szövegtani folyóirat bibliográfiája

3.3.1. Discourse processes. A Multidisciplinary Journal

Editor: Freedle, Roy O.

Norwood N. J., Ablex

A *Discourse Processes* című folyóirat a beszédmegértés és -felidézés, a diszkurzuselemzés, különféle szövegek grammatikai szerkezetének vizsgálata, a természetesnyelv számítógépes szimulációja, a kommunikatív kompetencia kultúrközi összehasonlítása és ezekhez hasonló tudományos vizsgálatok eredményeinek fórumot adó multidiszciplináris folyóiratként jött létre 1978-ban.

3.3.2. TEXT An Interdisciplinary Journal for the Study of Discourse

Editor: az első két évben Van Dijk, Teun A., Petőfi, János S

az utána következő években VAN DIJK, TEUN A.

Berlin – New York, Mouton de Gruyter

A *TEXT* című folyóirat internacionális és a lehető legtágabb értelemben vett interdisziplináris folyóiratként látott napvilágot 1981-ben. Lehetőséget kívánt (és kíván) adni a legkülönbébb – szövegekkel, konverzációkkal, 'kommunikatív eseményekkel' stb. foglalkozó – tanulmányok megjelentetésére.

3.4. Petőfi S. János bibliográfiája az előkészületben lévő SzSzT21 kötetben fog megjelenni

Szövegnyelvészeti / szövegtani / szemiotikai-textológiai elméleti koncepciókkal foglalkozó kutatók számára releváns honlapokra utaló internetadatok

4.0. Bevezetés

Ez az alfejezet néhány olyan honlapról tájékoztat, amely a szövegnyelvészeti / szövegtani / szemiotikai-textológiai kutatáshoz hasznos információkkal járul hozzá.²

4.1. „A szövegtani diszciplínák létrehozása és alkalmazása. Petőfi Sándor János honlapja”

4.1.1. A Honlap Interneten megjelenő azonosítója

PETŐFI SÁNDOR JÁNOS Honlapja	
	ADALÉKOK A SZÖVEGTAN ÉS A SZEMIOTIKAI- TEXTOLÓGIA KUTATÁSÁNAK ÉS AL- KALMAZÁSÁNAK TÖRTÉNETÉHEZ <i>valamint</i> A SZEMIOTIKAI- TEXTOLÓGIA ELMÉLETÉN ALAPULÓ KREATÍV SZÖVEGMEGKÖZELÍTÉS GYAKOLATÁHOZ

Ez a honlap olyan eszköz, amelynek alkalmazásával a kutatás tematikájához interaktív módon lehet közelíteni.

4.1.2. A Honlap célja

² A fejezet felépítése a következő:

4.1. „A szövegtani diszciplínák létrehozása és alkalmazása. Petőfi Sándor János honlapja”

4.1.1. A Honlap Interneten megjelenő azonosítója

4.1.2. A Honlap célja

4.1.3. A Honlap szerkezete

4.2. A szövegnyelvészeti / szövegtani / szemiotikai-textológiai kutatás számára releváns más magyar honlapok Internetadata

4.3. A szövegnyelvészeti /szövegtani / szemiotikai-textológiai kutatás számára releváns más nem magyar honlapok Internetadata

(1) Segítséget kíván nyújtani mindazoknak, akik a szövegtani kutatás magyar nyelvű irodalmában és eszmecseréiben *tájékozódni* szeretnének.

(2) Meg akarja könnyíteni a szemiotikai-textológia *létrejöttének, kidolgozásának és kreatív alkalmazásának* megértését.

Mindkét cél elérését interaktív módon teszi lehetővé.

4.1.3. A Honlap szerkezete

Önéletrajzi információk
<i>A honlap tematikus egységei</i>
A.0 Szövegtani kutatás általában: Dokumentáció 1.
A.1 Szövegtani kutatás általában: Bibliográfiák
A.2 Szövegtani kutatás általában: Repertóriumok
A.3 Szövegtani kutatás általában: Történeti áttekintést nyújtó szövegek
B.1.0 Szemiotikai-textológiai kutatás: Dokumentáció 2.
B.1.1 Szemiotikai-textológiai kutatás: Bibliográfiák
B.1.2 Szemiotikai-textológiai kutatás: Repertóriumok / Ismertetések lelőhelye
B.1.3 Szemiotikai-textológiai kutatás: Történeti áttekintést nyújtó in- terjúk
B.2.1.0 Szemiotikai-textológiai kutatás: Dokumentáció 3.
B.2.1 Szemiotikai-textológiai kutatás: A szemiotikai-textológia koncepcióját bemutató szövegek
B.2.2.0 Szemiotikai-textológiai kutatás: Dokumentáció 4.

B.2.2 Szemiotikai-textológiai kutatás:

A szemiotikai-textológia koncepciójának kreatív szövegmegközelítésben való alkalmazását tárgyaló szövegek

B.2.3.0 Szemiotikai-textológiai kutatás: Dokumentáció 5.

B.2.3 Szemiotikai-textológiai kutatás:

A koncepció oktatásban való alkalmazását bemutató szövegek

A honlap kezelése

A honlap kapcsolata más honlapokkal

Hírek

Vitaforum

Levelesláda

- 4.2. A szövegnyelvészeti / szövegtani / szemiotikai-textológiai kutatással foglalkozók számára releváns más magyar honlapok Internetadata:

Az MTA-é:

<http://www.mta.hu/>

Az MTA Nyelvtudományi Intézeté:

<http://www.nytud.hu/>

A Magyar Szemiotikai Társaságé:

<http://www.szemiotika.hu/>

A PhD doktori iskoláé (Horányi Ö.):

<http://www.doktori.hu/>

- 4.3. A szövegnyelvészeti / szövegtani / szemiotikai-textológiai kutatással foglalkozók számára releváns más nem magyar honlapok Internetadata

Az Olasz Szemiotikai Társaságé:

AssociazioneSemiotica.it

A multimediális kommunikátumok kutatóié:

Semiothings.com

A Szövegsemiotika Nemzetközi Társaságé:

Text-semiotics.org

**Szövegnyelvészeti / szövegtani / szemiotikai-textológiai
repertóriumok**

5.0. Bevezetés

Ez az alfejezet a szövegnyelvészeti / szövegtani / szemiotikai-textológiai kutatás számára releváns repertóriumokról, illetőleg repertóriumok lelőhelyeiről tájékoztat.*

5.1. Repertóriumok lelőhelyei a *Szemiotikai szövegtan* című periodikában**5.1.1. Egy szövegnyelvészeti / szövegtani alaphibliográfia – *Bibliographie Linguistique de l'Année* [= BL] – részleges repertóriumainak lelőhelyei**

BL 1986	<i>SzSzT.2.</i> 1991. 199-204.
BL 1987	<i>SzSzT.3.</i> 1991. 215-221.
BL 1988	<i>SzSzT.4.</i> 1992. 177-183.
BL 1989	<i>SzSzT.6.</i> 1993. 297-304.
BL 1990 + BL 1991	<i>SzSzT.8.</i> 1995. 331-352.
BL 1992	<i>SzSzT.9.</i> 1996. 311-322.
BL 1993	<i>SzSzT.10.</i> 1997. 235-249.
BL 1994	<i>SzSzT.11.</i> 1998. 323-334.
BL 1995	<i>SzSzT.12.</i> 1999. 387-396.
BL 1996	<i>SzSzT.14.</i> 2001. 229-241.
BL 1997	<i>SzSzT.15.</i> 2003. 277-287.
BL 1998	<i>SzSzT.16.</i> 2004. 193-203.
BL 1999 + BL 2000	<i>SzSzT.17.</i> 2005. 229-248.
BL 2001	<i>SzSzT.18.</i> 2007. 136-146.

---

* A fejezet felépítése a következő:

- 5.1. Repertóriumok lelőhelyei a *Szemiotikai szövegtan* [= *SzSzT*] című periodikában
  - 5.1.1. Egy szövegnyelvészeti / szövegtani alaphibliográfia – *Bibliographie Linguistique de l'Année* [= *BL*] – részleges repertóriumainak lelőhelyei
  - 5.1.2. Két szövegnyelvészeti / szövegtani folyóirat részleges repertóriumának lelőhelyei
- 5.2. Az *Officina textologica* [= *OT*] repertórium
  - 5.2.1. Az *Officina textologica* [= *OT*] 1 – 15. kötetének repertórium az egyes kötetek megjelenésének időrendjébe rendezve
  - 5.2.2. Az *Officina textologica* [= *OT*] 1 – 15. kötetének egyesített repertórium az egyes tanulmányok szerzői nevének ábécé-sorrendjébe rendezve
- 5.3. Időrendi sorrendbe rendezett válogatott magyar nyelvű általános szövegnyelvészeti, szövegtani művek repertórium
- 5.4. Időrendi sorrendbe rendezett magyar nyelvű szemiotikai-textológiai művek repertórium
- 5.5. Időrendi sorrendbe rendezett idegen nyelvű szemiotikai-textológiai művek repertórium

- 5.1.2. *Két szövegnyelvészeti / szövegtani folyóirat, a*
 1. *Discourse Processes. A Multidisciplinary Journal* és a
 2. *TEXT An Interdisciplinary Journal for the Study of Discourse*,
 részleges repertóriumának lelőhelyeihez lásd a *Szemiotikai szövegtan* című periodika 21. kötetét.

5.2. *Az Officina textologica [= OT] repertórium*

- 5.2.1. *Az Officina textologica [= OT] 1 – 15. kötetének repertórium* az egyes kötetek megjelenésének időrendjébe rendezve

PETŐFI S. JÁNOS:

1997 *Egy poliglott szövegnyelvészeti-szövegtani kutatóprogram [= OT1]*.
 Debrecen, Kossuth Egyetemi Kiadó

Bevezetés (7).

1. A szövegkutatás diszciplínakörnyezete. Szövegnyelvészet és szövegtan a szövegkutatásban (9).
  2. A szövegnyelvészet és a szövegtan kapcsolata szövegtani és szövegnyelvészeti bevezetésekben, readerekben, kongresszusi aktákban, monográfiákban és szöveggrammatikákban (16).
  3. A szövegalkotó tényezők szövegnyelvészeti / szövegtani elemzésének és leírásának aspektusai (24).
    1. Koreferenciális elemek és koreferenciarelációk (24).
    2. A szövegmondat-összetevők lineáris elrendezhetősége (38).
    3. A koreferencialitás és a szövegmondat-összetevők lineáris elrendezhetősége elemzésének analitikus és kreatív megközelítéséről (51).
  4. A nyelvi rendszernek és a nyelvi rendszer elemei használatának nyelvészete szövegnyelvészeti / szövegtani perspektívából nézve (53).
    1. A nyelvi rendszer és használata elemzésének általános szövegnyelvészeti-szövegtani aspektusai (53).
    2. Megjegyzések a bővítetlen egyszerű mondatok reprezentálásához (55).
    3. Megjegyzések a bővített egyszerű mondatok reprezentálásához (57).
    4. Megjegyzések az összetett mondatok reprezentálásához (58).
  5. A szemiotikai textológia, mint szövegtani elméleti keret (60).
    1. A szemiotikai textológiáról, az általános elméleti keretként használt szövegtani diszciplínáról (60).
    2. A szöveg, mint komplex jel szemiotikai textológiai fogalmáról (62).
    3. A szemiotikai textológiai interpretációk típusairól és az ezek végrehajtására szolgáló bázisokról (71).
  6. *Az Officina textologica* sorozat tervezett felépítése (74).
- Bibliográfiai tájékoztató (76).
Officina textologica 1. Abstract (83).

PETŐFI S. JÁNOS (szerk.):

1998 *Koreferáló elemek – koreferenciarelációk (Magyar nyelvű szövegek elemzése) [= OT2]*. Debrecen, Kossuth Egyetemi Kiadó

Előszó (7)

1. Petőfi S. János:
Koreferenciális elemek és koreferenciarelációk
Példaszöveg: Mt. 9,9-13. Máté meghívása (15).
  2. Boda I. Károly – B. Porkoláb Judit:
Koreferenciális kifejezések és koreferenciarelációk
Példaszöveg: Szent János Apostol Jelenéseinek könyve. 21:9-23. Az új Jeruzsálem (Részlet) (32).
  3. Dobi Edit:
Koreferenciális kifejezések és koreferenciarelációk
Példaszöveg: a Magyar Larousse enciklopédia egy szócikke (57).
  4. Domonkosi Ágnes:
Koreferenciális kifejezések és koreferenciarelációk
Példaszöveg: egy ételrecept (80).
  5. Cs. Jónás Erzsébet:
Koreferenciális elemek és koreferenciarelációk
Példaszöveg: egy üzleti levél (96).
  6. Skutta Franciska:
Koreferencia a tudományos szövegben
Példaszöveg: Hankiss Elemér, Az irodalmi mű mint komplex modell. (Részlet) (115).
  7. Tuba Márta:
Koreferenciális kifejezések és koreferenciarelációk egy mesében
Példaszöveg: A kakas aranygarasa (Részlet) (141).
  8. Benkes Réka – Vass László:
Egy CD-ROM elektronikus használati utasításának (ko)referenciális elemzéséhez.
Példaszöveg: Az Anyanyelvi könyvespolc című CD-ROM használati utasítása (168).
  9. Békési Imre:
A koreferenciarelációk és a tételmondat
Példaszöveg: Lev Tolsztoj, Anna Karenyna. Első rész, XII., 3-4. (183).
  10. B. Fejes Katalin:
Kompozícióalkotó koreferencialáncok
Példaszöveg: József Attila, Thomas Mann üdvözlése (192).
  11. Szikszainé Nagy Irma:
A stílári adekvátságot érvényre juttató koreferencia
Példaszöveg: a Kurír 1997. VII. 5-i számában megjelent glossza (206).
  12. Tolcsvai Nagy Gábor:
Explicitség és koreferencia
Példaszöveg: egy anekdotikus prózarészlet (219).
- Petőfi S. János – Dobi Edit: Utószó (234).
Officina textologica 2. Abstract (262).

SZIKSZAINÉ NAGY IRMA (szerk.):

1999 *Szövegmondat-összetevők lehetséges lineáris elrendezéseinek elemzéséhez (Magyar nyelvű szövegek elemzése) [= OT3].*

Debrecen, Kossuth Egyetemi Kiadó

Előszó (7)

Az I. feladat leírása (12).

Skutta Franciska:

Tematikus progresszió és lineáris elrendeződés (14).

Wacha Imre:

A prozódia szerepe a lineáris elrendeződés kialakulásában (34).

***

Dobi Edit:

A lineáris felszíni struktúrák vizsgálata Áprily Lajos *A hiúz* című elbeszélésének első négy bekezdése alapján (48).

A II. feladat leírása (60).

Kocsány Piroska:

Szórendváltozatok a szövegben: melyik az „igazi”? (65).

Szikoráné Kovács Eszter:

A szövegmondat-összetevők lehetséges lineáris elrendezése, egy elfogadható próza-részlet-vehikulum létrehozása (67).

***

Vass László:

Egy adott verbális szöveg formációjával kapcsolatos kreatív-produktív gyakorlat, Áprily Lajos: *A hiúz* (70).

A III. feladat leírása (78).

Domonkosi Ágnes:

Tagmondatnyi szövegmondat-összetevők lineáris elrendezésének megközelítése (86)

Petőfi S. János:

Mellérendelt tagmondatok lineáris elrendezési lehetőségeinek elemzése (95).

***

B. Fejes Katalin:

A kommunikatív jelentés vizsgálata egy szövegmondat összetevőinek lineáris elrendezésében (120).

Szikszainé Nagy Irma:

Tűnődés a linearitás kérdésein. Utószó (132).

Officina textologica 3. Abstract (142).

DOBI EDIT – PETŐFI S. JÁNOS (szerk.):

2000 *Koreferáló elemek – koreferenciarelációk (Magyar nyelvű szövegek elemzése 2. Diskusszió) [= OT4].* Debrecen, Kossuth Egyetemi Kiadó

Dobi Edit – Petőfi S. János:

Előszó (7).

1. Tolcsvai-Nagy Gábor:
Kérdések a koreferenciáról (11).
***
2. Bencze Lóránt:
A koreferáló elemek és viszonyok retorikai-stilisztikai megvilágítása (35).
3. Benkes Zsuzsa:
Kreatív gyakorlatok a koreferenciarelációk analitikus elemzésének előkészítéséhez
(Példaszöveg: Biblia. Mózes II. könyve. 2. rész 1-11.) (57).
***
4. Dobi Edit:
A koreferenciaelemzés kérdésének rendszernyelvészeti megközelítése szemiotikai
textológiai keretben (81).
5. Petőfi S. János – Dobi Edit:
Tezaurisztikus explikációk alkalmazása a szemiotikai-textológiai koreferenciacelem-
zésben (124).
***
6. Boda István Károly – Porkoláb Judit:
A koreferencia kérdései a számítógépes szövegfeldolgozás szempontjából (150).
7. Kertész András:
A 'referencia' és 'koreferencia' problémája Frege nyelvfilozófiájában (181).
Officina textologica 4. Abstract (209).

PETŐFI S. JÁNOS – SZIKSZAINÉ NAGY IRMA (szerk.):
2001 *Grammatika – szövegnyelvészet – szövegtan [= OT5]*.
Debrecen, Kossuth Egyetemi Kiadó

Petőfi S. János – Szikszainé Nagy Irma: Előszó (7).

I.:

1. Pelyvás Péter:
Az idealizált kognitív modellek szerepe a mondat- és szövegalkotásban (11).
***
2. Csűry István:
Hogyan osztályozzuk a szöveg(grammatika) kötőelemeit? – A konnektorok mibenlé-
téről és hovatartozásáról (27).
3. Csűry Andrea:
Névmasi referencia: szöveggrammatikai és / vagy (szöveg)szemantikai kérdés? (34).
4. Skutta Franciska:
A megfejthető sűrités (Francia nyelvű példák a kihagyásos szerkesztésre) (42).
***
5. Kiss Sándor:
Szövegvizsgálatok kései magyar krónikákban (52).
***
6. Murvai Olga:
Szemantikai és pragmatikai kiegészítések a modalitás vizsgálatához (59).

7. Kádár Edit
Gond *van!* (Töprengések a *van*-os szerkezetek egy sajátos típusa kapcsán) (70).
8. Molnár Anna:
Német modális partikulák egy irodalmi dialógusban (F. X. Kroetz: „*Oberösterreich*”) (81).II.:
9. Kovács-Kiss Kálmán:

A szöveg figurális meghatározottsága Heine és Petőfi költészetében (87).

III.:

10. Dobi Edit:
Egy kétlépcsős modell szövegmondatok szemiotikai textológiai reprezentációjához (98).
11. Tolcsvai Nagy Gábor:
Szövegtypológiai sajátosságok és a mondat szerkezet néhány összefüggése (112).
12. Szabó Zoltán:
Összehasonlító stilsztika és összehasonlító szövegtan (125).
Officina textologica 5. Abstract (133).

SZIKSZAINÉ NAGY IRMA (szerk.):

2002 *Szövegmondat-összetevők lehetséges lineáris elrendezéseinek elemzéséhez (Magyar nyelvű szövegek elemzése) 2. Diskusszió [= OT6].*
Debrecen, Kossuth Egyetemi Kiadó

Szikszainé Nagy Irma: Előszó (7).

1. Tolcsvai Nagy Gábor:
Vázlat a mondat és szórend funkcionális viszonyáról folyó magyar nyelvészeti kutatásokról (11).

***

2. Kádár Edit:
(Bá)birkózás (25).
3. Petőfi S. János:
Szövegek linearizált szerkezetének analitikus megközelítése (50).
4. Benkes Zsuzsa:
A szövegek linearizált szerkezetének kreatív megközelítése (69).

***

5. Alberti Gábor:
Távolsági kapcsolatok kezelése egy totálisan lexikális grammatikában (88).
6. Kárpáti Eszter:
Megjegyzések a szöveg fogalmához (113).
Officina textologica 6. Abstract (123).

PETŐFI S. JÁNOS – SZIKSZAINÉ NAGY IRMA (szerk.):

2002 *A kontrasztív szövegnyelvészet aspektusai (Linearizáció: téma-réma szerkezet) [= OT7]*. Debrecen, Kossuth Egyetemi Kiadó

Petőfi S. János: Előszó (7).

I.:

1. Kocsány Piroska:
Téma, réma és szöveg: kérdések (9).

II.:

2. Pelyvás Péter:
Szórend, grammatikai funkciók és téma-réma szerkezet a kognitív grammatikában (Kognitív alapú angol – magyar összevetés) (19).

***

3. Kiss Sándor:
Mondatrészek és téma-réma tagolás: két struktúra konfliktusa a franciában (35).
4. Skutta Franciska:
Téma-réma tagolás és szintaktikai műveletek a francia összetett mondatban (51).

***

5. Csűry Andrea:
Fókusz tartalmazó magyar szövegmondatok megfeleltetése francia fordításban: szintaktikai lehetőségek és tendenciák (65).
6. Csűry István:
A tematikus struktúra és a konnektorok szintaxisa a franciában és a magyarban (75).

***

7. Boda I. Károly – Porkoláb Judit:
Téma-réma kapcsolatok vizsgálata egy kiválasztott versszövegben korreferenciaelemzés segítségével (93).

III.:

8. Dobi Edit:
A szövegmondatok adott és új információ szerinti tagolásának elemzéséhez (113).
9. Szabó Zoltán:
Linearitás és összehasonlító stilisztika (123).
10. Murvai Olga:
Téma-réma tagolás és a fordítás kérdése szövegtani nézőpontból (129).

Appendix

Bársony Olga: A *this* mint a katafora eszköze az angol nyelvben (143).
Officina textologica 7. Abstract (151).

DOBI EDIT:

2002 *Kétlépcsős szövegmondat-reprezentáció szemiotikai textológiai keretben [= OT8]*. Debrecen, Kossuth Egyetemi Kiadó

Előszó (7).

A szövegnyelvészetről (11).

1. A szövegnyelvészeti gondolkodás előzményeiről (11).
2. A mai szövegnyelvészet kialakulásának forrásai, előzményei (15).

- 2.1. Nemzetközi előzmények (15).
- 2.2. Időrendi áttekintés (16).
- 2.3. Hazai előzmények (20).
3. A szövegnyelvészeti kutatás tárgyáról (23).
4. A szövegnyelvészet fogalmáról (25).
5. A szövegelméletről (33).
  - 5.1. A szövegelmélet mai helyzetéről (33).
  - 5.2. A szemiotikai textológia mint a szövegkutatás egy lehetséges elméleti kerete (39).
  - 5.3. A nyelvészet helye a szemiotikai textológia keretében (54).
6. A szövegnyelvészeti elméleti kerete (58).
  - 6.1. Nyelvhasználat – nyelvi rendszer (59).
  - 6.2. Szövegnyelvészet – rendszernyelvészet (63).
    - 6.2.1. A nyelvi egységek reprezentációjában részt vevő diszciplínákról (64).
    - 6.2.2. A szemantika és a szintaktika mondatreprezentációban betöltött szerepéről (65).
    - 6.2.3. A pragmatika szerepe a szövegmondat-reprezentáció elméleti keretében (70).
  - 6.3. Szövegmondat (szöveg) – rendszermondat (75).
    - 6.3.1. A mondat jelentéséről, valamint a szabálytalanul szerkesztett és a tagolatlan mondatok reprezentációjáról (81).
    - 6.3.2. A szövegmondat és a rendszermondat viszonya különböző elméletek tükrében (84).
- A leíró grammatikák szerepe a szövegmondat-reprezentációban (87).
  1. A generatív strukturális mondattanról (91).
    - 1.1. A generatív strukturális mondattan elvei és kategóriái (91).
    - 1.2. A kiválasztott szövegmondat generatív elemzése (94).
  2. A klasszikus leíró magyar mondattanról (100).
    - 2.1. A klasszikus leíró mondattan elvei és kategóriái (100).
    - 2.2. A kiválasztott szövegmondat klasszikus mondattani elemzése (104).
  3. A valenciaelméletéről (109).
    - 3.1. A valenciaelmélet elvei és kategóriái (109).
    - 3.2. A kiválasztott szövegmondat valenciaelmélet szerinti elemzése (112).
  4. Az esetgrammatikáról (113).
    - 4.1. Az esetgrammatika elvei és kategóriái (113).
    - 4.2. A kiválasztott szövegmondat esetgrammatikai elemzése (116).
  5. Összegzés (117).
- Kétlépcsős szövegmondat-reprezentációs modell szemiotikai textológiai keretben (119).
  1. A modell elméleti kerete. A nyelvészeti szövegmondat-reprezentáció apparátusáról (120).
    - 1.1. A szövegmondatok globális szemio-formális megközelítése (126).
    - 1.2. A szövegmondatok kanonikus szemiotikai textológiai megközelítése (128).
    - 1.3. A kanonikus reprezentációról (130).
    - 1.4. Egy tezaurisztikus szótári szócikk felépítése (142).
- A modell bemutatása egy szövegrész elemzése alapján
(Sütő András: *Anyám könnyű álmot ígér*) (147).

1. A szövegmondatok globális szem-formális és kanonikus szemiotikai textológiai reprezentációja a kétlépcsős szövegmondat-reprezentációs modell alkalmazásával (151).
2. A szövegmondat-reprezentáció szerepe a szövegrepresentációban (174).
Kitekintés (181).
1. A korreferencialitás kérdéséről (181).
2. A linearizáció kérdéséről (183).
3. A szövegorganizáció kérdéséről általában (184).
Irodalom (187).
Abstract (199).

PETŐFI S. JÁNOS – SZIKSZAINÉ NAGY IRMA (szerk.):

2003 *A kontrasztív szövegnyelvészet aspektusai (Linearizáció: tematikus progresszió)[= OT9]*. Debrecen, Kossuth Egyetemi Kiadó

Petőfi S. János: Előszó (7).

1. Csűry Andrea:
A tematikus progresszió sajátosságai okozta problémák idegen nyelvű szövegek interpretációjában (9).
2. Pelyvás Péter:
Tematikus progresszió angol nyelvű szövegekben (17).
3. Skutta Franciska:
„Gyönyörű egy okoskodás!” – A tematikus progresszió karikatúrája néhány Molière-részletben (33).
4. Boda I. Károly – Bodáné Porkoláb Judit:
A tematikus progresszió vizsgálata kiválasztott szövegekben korreferenciaelemzés segítségével (45).
5. Kiss Sándor:
Előrehaladó párbeszéd (Molière-szövegek alapján) (59).
6. Csűry István:
Konnektorok és tematikus progresszió (65).
7. Szabó Zoltán:
Tematikus progresszióváltozatok stílustörténeti megközelítésben (81).
8. Petőfi S. János:
Fogalmi, referenciális és kommunikatív jelentés (91).
Officina textologica 9. Abstract (105).

PETŐFI S. JÁNOS – SZIKSZAINÉ NAGY IRMA (szerk.):

2004 *A szövegorganizáció elemzésének aspektusai (Fogalmi sémák) [= OT10]*.
Debreceni Egyetem, Magyar Nyelvtudományi Tanszék

Petőfi S. János: Előszó (7).

1. Petőfi S. János:
A szövegösszefüggést biztosító relációk elemzésének aspektusai (11).
2. Csűry Andrea:
Tudáskeretek, referencia, névmások (23).

3. Boda I. Károly – Bodáné Porkoláb Judit:
A tudáskeretek szerepének vizsgálata költői szövegekben (31).
4. Ágnes de Bie Kerékgyártó:
Fogalmi sémák és szövegösszefüggés Kosztolányi Dezső *Omlette à Woburn* című elbeszélésében (52).
5. Jagusztin László:
Az ÍRÁS, mint sajátos kognitív objektiváció (71).
6. Skutta Franciska:
Meghatározatlan helyek kitöltése (77).
7. Kiss Sándor:
A dekódolás útjai (87).
8. Csúry István:
Hogyan készítsünk furcsa szótárakat? (93).
9. Dobi Edit – Kuki Ákos:
A tudáskeretek elemzése szaknyelvi szövegben. A formalizálás lehetőségei (107).
Officina textologica 10. Abstract (139).

PETŐFI S. JÁNOS (szerk.):

2005 *Adalékok a magyar szövegnyelvészeti szövegtani diszkurzushoz. Három közlés [= OT11]*. Debreceni Egyetem, Magyar Nyelvtudományi Tanszék

Előszó (7).

Kocsány Piroska:

A szövegtan leírása, filozófiája és gyakorlata. Gondolatok Szikszainé Nagy Irma, Petőfi S. János és Benkes Zsuzsa, valamint Tolcsvai Nagy Gábor könyvéről (9).

1. Szikszainé Nagy Irma: *Leíró magyar szövegtan* (9).
2. Petőfi S. János – Benkes Zsuzsa: *A szöveg megközelítései* (20).
3. Tolcsvai Nagy Gábor: *A magyar nyelv szövegtana* (35).

Szikszainé Nagy Irma:

Reflexiók szövegnyelvészeti részkérdésekről vallott nézetekre (53).

1. A szöveg kompozicionális egységeiről másképp gondolkodva: Petőfi S. János *Egy poliglott szövegnyelvészeti-szövegtani kutatóprogram* és Petőfi S. János – Benkes Zsuzsa *A szöveg megközelítései* című kötetei kapcsán (53).
2. Fehér Erzsébet *A szövegkutatás megalapozása a magyar nyelvészetben* című tudománytörténeti vázlatára kapcsán – a szövegszintekről (62).
3. Tolcsvai Nagy Gábor szövegtani tárgyú könyvei kapcsán a szöveg elhatároltságáról és szerkezeti egységeiről – némiképp másként gondolkodva (66).
4. A retorikai kérdésről – kicsit másképp Kocsány Piroskának a *Szöveg, szövegtípus, jelentés: a mondas, mint szövegtípus* című monográfiája retorikus kérdésről vallott felfogása apropóján (72).

Tolcsvai Nagy Gábor:

Diszkurzivitás az ezredvégi magyar szövegtani kutatásokban (81).

1. de Beaugrande, Robert-Alain – Dressler, Wolfgang U.: *Bevezetés a szövegnyelvészetbe* (83).

2. Petőfi S. János: *Egy poliglott szövegnyelvészeti-szövegtani kutatóprogram*; Petőfi S. János – Benkes Zsuzsa: *A szöveg megközelítései. Kérdések – válaszok. Bevezetés a szemiotikai szövegtanba* (86).
3. Szikszainé Nagy Irma: *Leíró magyar szövegtan* (91).
4. Fehér Erzsébet: *A szövegtudomány megalapozása a magyar nyelvészetben. Tudománytörténeti vázlat* (96).
5. Kocsány Piroska: *Szöveg, szövegtípus, jelentés: a mondás, mint szövegtípus* (102).

Officina textologica 11. Abstract (109).

PETŐFI S. JÁNOS – SZIKSZAINÉ NAGY IRMA (szerk.):

2005 *A korreferencialitás poliglott megközelítése [= OT12]*.

Debreceni Egyetem, Magyar Nyelvtudományi Tanszék

Szikszainé Nagy Irma – Dobi Edit:

Előszó (7).

1. Kiss Sándor – Skutta Franciska:
Korreferencia-kérdések kontrasztív megvilágításban (11).
2. Csűry Andrea:
Korreferencia-vizonyok vizsgálata magyar és francia dialogális szövegben (19).
3. Csűry István:
Gázspray, bilincs és egy füstölő szenátor (Komplex szövegösszetevők a dialogális szövegek korreferencia-hálójában) (35).
4. Pelyvás Péter:
Rejtett megfelelések (korreferencia-vizonyok) az angol módbeli segédigék konceptuális szerkezeteiben (73).
5. Boda I. Károly – Bodáné Porkoláb Judit:
Egy angol vers és magyar fordításainak összevetése a korreferencialitás szempontjából (83).
6. Dobi Edit:
A korreferencialitás megnyilvánulásai magyar és német szövegekben (101).

Officina textologica 12. Abstract (117).

CSÜRY ISTVÁN:

2005 *Kis könyv a konnektorokról [= OT13]*. Debreceni Egyetem, Magyar Nyelvtudományi Tanszék

1. Bevezetés (7).
2. Mi a konnektor? (10).
  - 2.1. A terminológiai sokféleség bemutatása (10).
    - 2.1.1. A konnektor terminus különböző alkalmazásai a nyelvészetben (10).
    - 2.1.2. Példák a konnektor terminus használatára a magyar szövegtani irodalomból (12).
  - 2.2. A szövegszervező elemek osztályozása és a konnektor fogalmának általános meghatározása (16).

- 2.3. Logika vs természetes nyelv (19).
- 2.4. A konnektorok működésének mechanizmusa és hatóköri kérdései (21).
  - 2.4.1. A konnektorfunkció sajátosságai és a konnektorok anaforikus természetűe (21).
  - 2.4.2. A verbális tömböktől a fogalmi entitásokig (26).
- 2.5. Konklúzió: a konnektorok mibenléte és tanulmányozásának aktualitása (29).
3. A konnektorok a nyelv rendszerében (31).
  - 3.1. A konnektorok jelezte szemantikai (logikai, pragmatikai) relációk (31).
    - 3.1.1. A relációtípusok kérdése (31).
    - 3.1.2. A lexikai egységek interpretációvezérlő sajátosságainak kérdése (33).
    - 3.1.3. Példa: az ellentétviszony és az ellentétet jelző konnektorok jelentése (35).
      - 3.1.3.1. A relációtípus sajátosságai (35).
        - 3.1.3.1.1. Az ellentét meghatározása (35).
          - 3.1.3.1.1.1. Elemi viszonyok (35).
          - 3.1.3.1.1.2. Komplex viszonyok (40).
          - 3.1.3.1.1.3. Realizációtípusok (47).
          - 3.1.3.1.1.4. Közbevetett terminológiai megjegyzések (49).
          - 3.1.3.1.1.5. Realizációtípusok: folytatás (52).
        - 3.1.3.1.2. Hogyan kalkulálódnak és vevődnek tekintetbe az implicit tartalmak? (54).
          - 3.1.3.1.2.1. A procedurális jelentés vizsgálat a fogalmi sémák szempontjából: egy példa elemzése (60).
          - 3.1.3.1.2.2. A kettős szillogizmus modellje és az ellentétviszony elemzése (63).
      - 3.1.3.2. A relációtípus-változat és a járulékos interpretációs instrukciók jelzése (73).
        - 3.1.3.2.1. A mais lexikai mezeje a franciában (73).
        - 3.1.3.2.2. Példák a sajátos interpretációs szabályok működésére (75).
  - 3.2. A konnektorok morfo-lexikai, grammatikai tulajdonságai és lexikológiai reprezentációja (79).
    - 3.2.1. Mi lehet konnektor? (80).
    - 3.2.2. A lexikalizáció / grammatikalizáció kérdései (81).
    - 3.2.3. A konnektorok lexikológiai leírása (83).
  - 3.3. A konnektorok szintaxisa (91).
    - 3.3.1. A tematikus struktúra hatása a konnektorok beszerkesztésére a franciában (91).
      - 3.3.1.1. Az ellentétviszonyt jelző konnektorok szintaxisa: a határozói konnektor kiemelése és a konnexió primátusa (91).
      - 3.3.1.2. Tágabb körű vizsgálatok: oksági viszonyt jelző konnektorok szintaktikai sajátosságai (97).

- 3.3.2. Vázlatpontok a konnektorok szintaktikai státusának áttekintéséhez a magyarban (104).
  - 3.3.2.1. A konnektorok státuszáról és pozíciójáról általában (104).
  - 3.3.2.2. Két példa: azonban és viszont (105).
- 3.4. Konklúzió: a konnektorjelenségek rendszermelvészeti megközelítése (107).
4. A konnektorok a szövegben (111).
  - 4.1. A konnektortermínusok lokalizációja (111).
    - 4.1.1. Szegmentálás és címkézés: szerkezeti kérdések (112).
      - 4.1.1.1. A konnektorral jelzett jelentésszerkezetek fő összetevői (114).
      - 4.1.1.2. A jelentésszerkezetek és a grammatikai struktúra viszonya (127).
      - 4.1.1.3. A konnektorral jelzett jelentésszerkezetek és az egyéb szövegszervező elemek (139).
      - 4.1.1.4. Manifesztált vs kiegészített organizációtípus és jelentésszerkezeti elemzés (142).
    - 4.1.2. Szegmentálás és címkézés: tartalmi kérdések (143).
      - 4.1.2.1. Bevezetés (143).
      - 4.1.2.2. Az antecedens felkutatásának mechanizmusa (144).
      - 4.1.2.3. Tematikus progresszió és konnektorkotextus (146).
      - 4.1.2.4. Kutatás formális kritériumok után (157).
      - 4.1.2.5. A kotextustagolási potenciál mint lexikai jegy (162).
    - 4.1.3. Az elemzett példák XML-ben annotálva (163).
      - 4.1.3.1. A konnektorpólusok azonosításának kritériumai: összefoglalás (176).
  - 4.2. Konklúzió: a konnektorok vizsgálata és a szöveg értelmi részstruktúráinak egymásba fonódása (176).
5. Konklúzió helyett (179).
6. Bibliográfia (183).
  - 6.1. Az elemzett szövegek forrásai (183).
  - 6.2. A hivatkozások forrásai (184).
7. Abstract small book on connectives (195).

DOBI EDIT (szerk.):

2008 *A forgatókönyv, mint dinamikus szövegszervező erő* [= OT14]. Debreceni Egyetem, Magyar Nyelvtudományi Tanszék

Előszó (7).

1. Boda I. Károly – Bodáné, Porkoláb Judit:
A forgatókönyv helye a tudásfajták rendszerében (11).
2. Dobi Edit:
A forgatókönyv-elemzés mint lehetséges támpont a szövegek tipológiájában (25).
3. Csűry István:
Kapcsolóelemek a dialógus szövege és forgatókönyve között (37).

4. Kiss Sándor:
Elbillenő forgatókönyvek (49).
  5. Csűry Andrea:
A félreértés szövegalkotó forgatókönyvei (59).
  6. Pelyvás Péter:
Forgatókönyv-építési stratégiák (71).
  7. Skutta Franciska:
Forgatókönyv és színopszis (79).
  8. Kabán Annamária:
A forgatókönyv, mint szövegrendezési stratégia (89).
  9. Lévai Béla:
A *Favágó* cím vers magyar és orosz forgatókönyve (101).
- Officina textologia* 14. Abstract (107).

PETŐFI S. JÁNOS:

2009 *Egy poliglott szövegnyelvészeti-szövegtani kutatóprogram 2 [= OT15].*
Debreceni Egyetem, Magyar Nyelvtudományi Tanszék

Előszó (7)

1. Kommentárok és kiegészítések az 1997-ben megjelent OT1 valamennyi fejezetéhez (9).
  - 1.0. Az OT1-ben tárgyalt témák (9).
    - 1.1. Kommentárok az OT1 „A szövegkutatás diszciplinakörnyezete. Szövegnyelvészet és szövegtan a szövegkutatásban” című 1. fejezetéhez (10).
    - 1.2. Kommentárok az OT1 „A szövegnyelvészet és a szövegtan kapcsolata szövegtani és szövegnyelvészeti bevezetésekben, readerekben, kongresszusi aktákban, monográfiákban és szöveggrammatikákban” című 2. fejezetéhez (12).
    - 1.3. Kommentárok az OT1 „A szövegalkotó tényezők szövegnyelvészeti / szövegtani elemzésének és leírásának aspektusai” című 3. fejezetéhez (12).
    - 1.4. Kommentárok az OT1 „A nyelvi rendszernek és a nyelvi rendszer elemei használatának nyelvészete szövegnyelvészeti / szövegtani perspektívából nézve” című 4. fejezetéhez (12).
    - 1.5. Kommentárok az OT1 „A szemiotikai textológia mint szövegtani elméleti keret” című 5. fejezetéhez (13).
    - 1.6. Kommentárok az OT1 „Az Officina Textologica sorozat tervezett felépítése” című 6. fejezetéhez (13).
    - 1.7. Kommentárok az OT1 „Bibliográfiai tájékoztató” című utolsó fejezetéhez (23).
2. A szövegösszefüggőség hordozói (első közelítés): 2004-ben az OT10-ben „A szövegösszefüggést biztosító relációk elemzésének aspektusai” címmel megjelent tanulmányom kommentált újraközlése (25).
3. *Konnexitás és kohézió, mint a szöveg nyelvi szövete összefüggőségének hordozói* (39).
A téma megközelítéséhez elméleti háttérként felhasznált irodalom:
  - a Halliday, Michael A. K. és Hasan, Ruqaiya szerzőpáros 1976-ban megjelent *Cohesion in English* című művének repertórium, valamint

- e mű egyik részletének Vass Lászlóval együtt létrehozott és 1992-ben a *Szemiotikai szövegtan* 5. kötetében „A szövegösszefüggőség hordozói Halliday és Hasan szerint” címmel közölt fordítása.
  - 4. *Konstringencia*: a szövegben feltehetően kifejezésre jutó *tényállás-konfiguráció* (*tényállás-együttes*) szerves egysége, mint a szövegösszefüggőség hordozója (55).
A téma megközelítéséhez elméleti háttérként felhasznált irodalom:
    - az abdukcióról 2007-ben az egri szemiotikai konferencián elhangzott előadásom szövege, valamint
    - a lehetséges világokról a Csúri- emlékkönyv számára 2006-ban készített írásom.
  - 5. A szövegösszefüggőség hordozói (második közelítés): *Konnexitás, kohézió, konstringencia – koherencia* (69).
  - 6. Az *OT* további öt kötetének terve (79).
Függelék (81).
    1. Az *Officina textologica* [= *OT*] 1-14. kötetének repertórium a kötetek megjelenésének időrendjében (83).
    2. Az *Officina textologica* [= *OT*] 1-14. kötete tanulmányainak repertórium a egyes szerzők nevének ábécé sorrendjében (97).
- Officina textologica* 15. Abstract (103).

5.2.2. Az *Officina textologica* [= *OT*] 1 – 15. kötetének egyesített repertórium a egyes tanulmányok szerzői nevének ábécé sorrendjébe rendezve

Ez a repertórium nem tartalmazza az 1., a 8., a 13. és a 15. kötetek repertóriumait, minthogy azok [a Petőfi S. J.-é, a Dobi E.-é, a Csúry I.-é és a Petőfi S. J.-é] 'egyszerzős' monotematikus monográfiák.

OT2 1998 Előszó, 7-14, írta: Petőfi S. János

OT3 1999 Előszó, 7-11 /név nélkül/

Név nélkül:

Az I. feladat leírása. In: *OT3* 1999. 12-13.

A II. feladat leírása. In: *OT3* 1999. 60-64.

A III. feladat leírása. In: *OT3* 1999. 78-85.

OT4 2000 Előszó, 7-10, írták: Dobi Edit és Petőfi S. János

OT5 2001 Előszó, 7-10, írták: Petőfi S. János és Szikszainé Nagy Irma

OT6 2002 Előszó, 7-10, írta: Szikszainé Nagy Irma

OT7 2002 Előszó, 7-8, írta: Petőfi S. János

OT9 2003 Előszó, 7-8, írta: Petőfi S. János

OT10 2004 Előszó, 7-10, írta: Petőfi S. János

OT11 2005 Előszó, 7-8, írta: Petőfi S. János

OT12 2005 Előszó, 7-10, írták: Szikszainé Nagy Irma és Dobi Edit

OT14 2008 Előszó, 7-10, Dobi Edit

Alberti Gábor:

Távolsági kapcsolatok kezelése egy totálisan lexikális grammatikában. In: *OT6*. 2002 (88-112).

B. Fejes Katalin:

Kompozícióalkotó koreferencialáncok. Példaszöveg: József Attila, Thomas Mann üdvözlése. In: *OT2*. 1998 (192-205).

A kommunikatív jelentés vizsgálata egy szövegmondat összetevőinek lineáris elrendezésében. In: *OT3*. 1999 (120-131).

Bársony Olga:

A *this* mint a katafora eszköze az angol nyelvben. In: *OT7*. 2002 (143-149).

Békési Imre:

A koreferencialációk és a tételmondat. Példaszöveg: Lev Tolsztoj, Anna Karenina. Első rész, XII. 3-4. In: *OT2*. 1998 (183-191).

Bencze Lóránt:

A koreferáló elemek és viszonyok retorikai-stilisztikai megvilágítása. In: *OT4*. 2000 (35-56).

Benkes Réka – Vass László:

Egy CD-ROM elektronikus használati utasításának (ko)referenciális elemzéséhez. Példaszöveg: Az Anyanyelvi könyvespolc című CD-ROM használati utasítása. In: *OT2*. 1998 (168-182).

Benkes Zsuzsa:

Kreatív gyakorlatok a koreferencialációk analitikus elemzésének előkészítéséhez (Példaszöveg: Biblia. Mózes II. könyve. 2. rész 1-11.) (57). In: *OT4*. 2000 (57-80).

A szövegek linearizált szerkezetének kreatív megközelítése. In: *OT6*. 2002 (69-87).

Boda I. Károly – B. Porkoláb Judit:

Koreferenciális kifejezések és koreferencialációk. Példaszöveg: Szent János Apostol Jelenéseinek könyve. 21:9-23. Az új Jeruzsálem (Részlet). In: *OT2*. 1998 (32-56).

A koreferencia kérdései a számítógépes szövegfeldolgozás szempontjából. In: *OT4*. 2000 (150-180).

Téma-réma kapcsolatok vizsgálata egy kiválasztott versszövegben korreferenciaelemzés segítségével. In: *OT7*. 2002 (93-112).

A tematikus progresszió vizsgálata kiválasztott szövegekben korreferenciaelemzés segítségével. In: *OT9*. 2003 (45-58).

A tudáskeretek szerepének vizsgálata költői szövegekben. In: *OT10*. 2004 (31-51).

Egy angol vers és magyar fordításainak összevetése a korreferencialitás szempontjából. In: *OT12*. 2005 (83-100).

A forgatókönyv helye a tudásfajták rendszerében. In: *OT14*. 2008 (11-24).

Cs. Jónás Erzsébet:

Koreferenciális elemek és koreferencialációk. Példaszöveg: egy üzleti levél. In: *OT2*. 1998 (96-114).

Csűry Andrea:

Névmasi referencia: szöveggrammatikai és / vagy (szöveg)szemantikai kérdés? In: *OT5*. 2001 (34-41).

- Fókusz tartalmazó magyar szövegmondatok megfeleltetése francia fordításban: szintaktikai lehetőségek és tendenciák. In: *OT7*. 2002 (65-74).
- A tematikus progresszió sajátosságai okozta problémák idegen nyelvű szövegek interpretációjában. In: *OT9*. 2003 (9-16).
- Tudáskeretek, referencia, névmások. In: *OT10*. 2004 (23-30).
- Korreferencia-vizonyok vizsgálata magyar és francia dialogális szövegben. In: *OT12*. 2005 (19-34).
- A félreértés forgatókönyvei. In: *OT14*. 2008 (59-70).
- Csúry István:
- Hogyan osztályozzuk a szöveg(grammatika) kötelemeit? – A konnektorok mibenlétéről és hovatartozásáról. In: *OT5*. 2001 (27-33).
- A tematikus struktúra és a konnektorok szintaxisa a franciában és a magyarban. In: *OT7*. 2002 (75-92).
- Konnektorok és tematikus progresszió. In: *OT9*. 2003 (65-80).
- Hogyan készítsünk furcsa szótárakat? In: *OT10*. 2004 (93-106).
- Gázspray, bilincs és egy füstölgő szenátor (Komplex szövegösszetevők a dialogális szövegek korreferencia-hálójában). In: *OT12*. 2005 (35-72).
- Kapcsolóelemek a dialógus szövege és forgatókönyve között. In: *OT14*. 2008 (37-48).
- de Bie Kerékgyártó, Ágnes:
- Fogalmi sémák és szövegösszefüggés Kosztolányi Dezső *Omlette à Woburn* című elbeszélésében. In: *OT10*. 2004 (52-70).
- Dobi Edit:
- Koreferenciális kifejezések és koreferenciarelációk. Példaszöveg: a Magyar Larousse enciklopédia egy szócikke. In: *OT2*. 1998 (57-79).
- A lineáris felszíni struktúrák vizsgálata Áprily Lajos *A hiúz* című elbeszélésének első négy bekezdése alapján. In: *OT3*. 1999 (48-59).
- A koreferenciaelemzés kérdésének rendszernyelvészeti megközelítése szemiotikai textológiai keretben. In: *OT4*. 2000 (81-123).
- Egy kétlépcsős modell szövegmondatok szemiotikai textológiai reprezentációjához. In: *OT5*. 2001 (98-111).
- A szövegmondatok adott és új információ szerinti tagolásának elemzéséhez. In: *OT7*. 2002 (113-122).
- A korreferencialitás megnyilvánulásai magyar és német szövegekben. In: *OT12*. 2005 (101-116).
- A forgatókönyv-elemzés, mint lehetséges támpont a szövegek tipológiájában. In: *OT14*. 2008 (25-36).
- Dobi Edit – Kuki Ákos:
- A tudáskeretek elemzése szaknyelvi szövegben. A formalizálás lehetőségei. In: *OT10*. 2004 (107-138).
- Domonkosi Ágnes:
- Koreferenciális kifejezések és koreferenciarelációk. Példaszöveg: egy ételrecept. In: *OT2*. 1998 (80-95).
- Tagmondatnyi szövegmondat-összetevők lineáris elrendezésének megközelítése. In: *OT3*. 1999 (86-94).

Jagusztin László:

Az ÍRÁS, mint sajátos kognitív objektiváció. In: *OT10*. 2004 (71-76).

Kabán Annamária:

A forgatókönyv, mint szövegrendezési stratégia. In: *OT14*. 2008 (89-98).

Kádár Edit:

Gond van! (Töprengések a van-os szerkezetek egy sajátos típusa kapcsán). In: *OT5*. 2001 (70-80).

(Bá) birkózás. In: *OT6*. 2002 (25-49).

Kárpáti Eszter:

Megjegyzések a szöveg fogalmához. In: *OT6*. 2002 (113-122).

Kertész András:

A 'referencia' és 'koreferencia' problémája Frege nyelvfilozófiájában. In: *OT4*. 2000 (181-208).

Kiss Sándor:

Szövegvizsgálatok kései magyar krónikákban. In: *OT5*. 2001 (52-58).

Mondatrészek és téma-réma tagolás: két struktúra konfliktusa a franciában. In: *OT7*. 2002 (35-50).

Előrehaladó párbeszéd (Molière-szövegek alapján). In: *OT9*. 2003 (59-64).

A dekódolás útjai. In: *OT10*. 2004 (87-92).

Elbillenő forgatókönyvek. In: *OT14*. 2008 (49-58).

Kiss Sándor – Skutta Franciska:

Korreferencia-kérdések kontrasztív megvilágításban. In: *OT12*. 2005 (11-18).

Kocsány Piroska:

Szórendváltozatok a szövegben: melyik az „igazi”? In: *OT3*. 1999 (65-66).

Téma, réma és szöveg: kérdések. In: *OT7*. 2002 (9-18).

A szövegtan leírása, filozófiája és gyakorlata. Gondolatok Szikszainé Nagy Irma, Petőfi S. János és Benkes Zsuzsa, valamint Tolcsvai Nagy Gábor könyvéről. In: *OT11*. 2005 (9).

1. Szikszainé Nagy Irma: *Leíró magyar szövegtan*. In: *OT11*. 2005 (9).

2. Petőfi S. János – Benkes Zsuzsa: *A szöveg megközelítései*. In: *OT11*. 2005 (20).

3. Tolcsvai Nagy Gábor: *A magyar nyelv szövegtana*. In: *OT11*. 2005 (35).

Kovács-Kiss Kálmán:

A szöveg figurális meghatározottsága Heine és Petőfi költészetében. *OT5*. (87-97).

Lévai Béla:

A *Favágó* című vers magyar és orosz forgatókönyve. In: *OT14*. 2008 (99-106).

Molnár Anna:

Német modális partikulák egy irodalmi dialógusban (F. X. Kroetz: „Oberösterreich”). In: *OT5*. 2001 (81-86).

Murvai Olga:

Szemantikai és pragmatikai kiegészítések a modalitás vizsgálatához. In: *OT5*. 2001 (59-69).

Téma-réma tagolás és a fordítás kérdése szövegtani nézőpontból. In: *OT7*. 2002 (129-142).

Pelyvás Péter:

Az idealizált kognitív modellek szerepe a mondat- és szövegalkotásban. In: *OT5*. 2001 (11-26).

Szórend, grammatikai funkciók és téma-réma szerkezet a kognitív grammatikában (Kognitív alapú angol – magyar összevetés). In: *OT7*. 2002 (19-34).

Tematikus progresszió angol nyelvű szövegekben. In: *OT9*. 2003 (17-32).

Rejtett megfelelések (korreferencia-viszonyok) az angol módbeli segédigék konceptuális szerkezeteiben. In: *OT12*. 2005 (73-82).

Forgatókönyv-építési stratégiák. In: *OT14*. 2008 (71-78).

Petőfi S. János:

Koreferenciális elemek és koreferenciarelációk. Példaszöveg: Mt. 9,9-13. Máté meghívása. In: *OT2*. 1998 (15-31).

Mellérendelt tagmondatok lineáris elrendezési lehetőségeinek elemzése. In: *OT3*. 1999 (95-119).

Szövegek linearizált szerkezetének analitikus megközelítése. In: *OT6*. 2002 (50-68).

A szövegösszefüggést biztosító relációk elemzésének aspektusai. In: *OT10*. 2004 (11-22).

Fogalmi, referenciális és kommunikatív jelentés. In: *OT9*. 2003 (91-105).

Petőfi S. János – Dobi Edit:

Tezaurusztikus explikációk alkalmazása a szemiotikai-textológiai koreferenciaelemzésben. In: *OT4*. 2000 (124-149).

Skutta Franciska:

Koreferencia a tudományos szövegben. Példaszöveg: Hankiss Elemér, Az irodalmi mű, mint komplex modell (Részlet). In: *OT2*. 1998 (115-140).

Tematikus progresszió és lineáris elrendeződés. In: *OT3*. 1999 (14-33).

A megfejthető sűrítés (Francia nyelvű példák a kihagyásos szerkesztésre). In: *OT5*. 2001 (42-51).

Téma-réma tagolás és szintaktikai műveletek a francia összetett mondatban. In: *OT7*. 2002 (51-64).

„Gyönyörű egy okoskodás!” – A tematikus progresszió karikatúrája néhány Molière-részletben. In: *OT9*. 2003 (33-44).

Meghatározatlan helyek kitöltése. In: *OT10*. 2004 (77-86).

Forgatókönyv és szinopszis. In: *OT14*. 2008 (79-88).

Szabó Zoltán:

Összehasonlító stilisztika és összehasonlító szövegtan. In: *OT5*. 2001 (125-132).

Linearitás és összehasonlító stilisztika. In: *OT*. 2002 (123-128).

Tematikus progresszióváltozatok stílustörténeti megközelítésben. In: *OT9*. 2003 (81-90).

Szikoráné Kovács Eszter:

A szövegmondat-összetevők lehetséges lineáris elrendezése, egy elfogadható próza-részlet-vehikulum létrehozása. In: *OT3*. 1999 (67-69).

Sziksainé Nagy Irma:

A stiláris adekvátságot érvényre juttató koreferencia. Példaszöveg: a Kurír 1997. VII. 5-i számában megjelent glossza. In: *OT2*. 1998 (206-218).

Tűnődés a linearitás kérdésein. Utószó. In: *OT3*. 1999 (132-141).

Reflexiók szövegnyelvészeti részkérdésekről vallott nézetekre. In: *OT11*. 2005 (53).

1. A szöveg kompozicionális egységeiről másképp gondolkodva: Petőfi S. János *Egy poliglott szövegnyelvészeti-szövegtani kutatóprogram* és Petőfi S. János – Benkes Zsuzsa *A szöveg megközelítései* című kötetei kapcsán. In: OT11. 2005 (53).
2. Fehér Erzsébet *A szövegkutatás megalapozása a magyar nyelvészetben* című tudománytörténeti vázlata kapcsán – a szövegszintekről. In: OT11. 2005 (62).
3. Tolcsvai Nagy Gábor szövegtani tárgyú könyvei kapcsán a szöveg elhatároltságáról és szerkezeti egységeiről – némiképp másként gondolkodva. In: OT11. 2005 (66).
4. A retorikai kérdésről – kicsit másképp Kocsány Piroskának a *Szöveg, szövegtípus, jelentés: a mondás, mint szövegtípus* című monográfiája retorikus kérdésről vallott felfogása apropóján. In: OT11. 2005 (72).

Tolcsvai-Nagy Gábor:

Explicitiség és koreferencia. Példaszöveg: egy anekdotikus prózarészlet. In: OT2. 1998 (219-233).

Kérdések a koreferenciáról. In: OT4. 2000 (11-34).

Szövegtipológiai sajátosságok és a mondat szerkezet néhány összefüggése. In: OT5. 2001 (112-124).

Vázlat a mondat és szórend funkcionális viszonyáról folyó magyar nyelvészeti kutatásokról. In: OT6. 2002 (11-24).

Diszkurzivitás az ezredvégi magyar szövegtani kutatásokban. In: OT11. 2005 (81).

1. de Beaugrande, Robert-Alain – Dressler, Wolfgang U.: *Bevezetés a szövegnyelvészetbe*. In: OT11. 2005 (83).
2. Petőfi S. János: *Egy poliglott szövegnyelvészeti-szövegtani kutatóprogram*; Petőfi S. János – Benkes Zsuzsa: *A szöveg megközelítései. Kérdések – válaszok. Bevezetés a szemiotikai szövegtanba*. In: OT11. 2005 (86).
3. Szikszainé Nagy Irma: *Leíró magyar szövegtan*. In: OT11. 2005 (91).
4. Fehér Erzsébet: *A szövegkutatás megalapozása a magyar nyelvészetben. Tudománytörténeti vázlat*. In: OT11. 2005 (96).
5. Kocsány Piroksa: *Szöveg, szövegtípus, jelentés: a mondás, mint szövegtípus*. In: OT11. 2005 (102-128).

Tuba Márta:

Koreferenciális kifejezések és koreferenciarelációk egy mesében. Példaszöveg: A kakas aranygarasa (Részlet). In: OT2. 1998 (141-167).

Vass László:

Egy adott verbális szöveg formációjával kapcsolatos kreatív-produktív gyakorlat, Áprily Lajos: A hiúz. In: OT3. 1999 (70-77).

Wacha Imre:

A prozódia szerepe a lineáris elrendeződés kialakulásában. In: OT3. 1999 (34-47).

5.3. Időrendi sorrendbe rendezett válogatott magyar nyelvű általános szövegnyelvészeti / szövegtani művek repertórium

Bevezető megjegyzések

Ez az összeállítás az általános elméleti bevezetésnek tekinthető szövegnyelvészeti / szövegtani monográfiák repertóriumát gyűjti egybe, de

- (a) nem tartalmazza a következő OT-kötetek repertóriumát:
  - Petőfi S. J.: *Egy poliglott szövegnyelvészeti-szövegtani kutatóprogram* [= OT1]. 1997.
  - Petőfi S. J. (szerk.): *Adalékok a magyar szövegnyelvészet szövegtani diszkurzusához. Három közellítés* [= OT11]. 2006.
  - Petőfi S. J.: *Egy poliglott szövegnyelvészeti-szövegtani kutató-program 2.* [OT/15]. 2009.

minthogy azok megtalálhatók az OT repertóriumai szekcióban;

- (b) nem tartalmazza egyetlen SzSzT kötet repertóriumát sem, mert azok megtalálhatók lesznek az SzSzT 21. kötetében;
- (c) nem tartalmazza végül Petőfi – Benkes: *A multimediális szövegek megközelítései. Kérdések – válaszok. Bevezetés a statikus 'verbális elem + kép / diagram/...'-típusú komplex jelek szemiotikai szövegtanába* (Budapest, Iskolakultúra, 2002.) című kötetének repertóriumát sem, mert annak felépítése mind formailag, mind tartalmilag megegyezik a Petőfi – Benkes: *A szöveg megközelítései. Kérdések – válaszok. Bevezetés a szemiotikai szövegtanba* (Budapest, Iskolakultúra, 1998.) című kötet felépítésével.

Repertóriumok

NAGY FERENC:

1981. *Bevezetés a magyar nyelv szövegtanába*. Egyetemi jegyzet. Budapest, Tankönyvkiadó

Előszó (3).

A szöveg tudománya (5).

A szöveg és fajtái (15).

A szöveg szerkezete (22).

A szöveg grammatikája (33).

A szöveg jelentéstana (45).

Szöveg a közlésben (57).

A szöveg stílusa (69).

A szöveg mennyiségi viszonyai (85).

Feladatok, gyakorlatok (97).

Forrásjegyzék (145).

Idegen műszók (147).

Tárgymutató (151).

BALÁZS JÁNOS:

1985. *A szöveg*. Budapest, Gondolat Kiadó

1. Bevezetés. A szöveg meghatározása (7).
    - 1.1. A szöveg nyelvészeti vizsgálatának nehézségei és lehetőségei (13).
    - 1.2. A szövegalkotás tényezői (20).
    - 1.3. A szövegalkotás és a szövegértés a nyelvi közlés dinamizmusában (36).
    - 1.4. A szövegszerkesztés és a beszédaktusok (56).
    - 1.5. A szöveg és címe (87).
    - 1.6. A szöveg szintaktikai szintje (109).
    - 1.7. A szöveg szemantikai szintje (138).
    - 1.8. A szöveg pragmatikai szintje (165).
    - 1.9. A szöveg témája, az aktuális és a tematikus tagolódás (195)
  2. A szövegszerkezeti modellek mint szuperstruktúrák.
A veresszövegek struktúrája (221).
    - 2.1. Az érvelés és a szónoki beszéd szerkezete mint szuperstruktúra (245).
    - 2.2. Az oklevél és a levél szerkezete (273).
    - 2.3. Az elbeszélő szövegek szerkezete (323)
    - 2.4. Összegezés és kitekintés (341).
- Jegyzetek (346).
Bibliográfia (360).

BÉKÉSI IMRE:

1986. *A gondolkodás grammatikája*. Budapest, Tankönyvkiadó

Előszó (11).

Bevezetés (15).

A könyv címe és tárgya (15).

A téma előzményei (18).

A modern szövegkutatás tudománytörténeti helye (19).

Módszertani előzetes (21).

A vizsgálat anyaga (25).

Jelmagyarázat (27).

A konstrukciótípus fogalma (31).

A gondolat modellálásának konstrukcionális megközelítése (43).

1. A kötőszó szerepe (44).

A nélkülözhetetlen kötőszó (44).

A konstrukcionális helyzet és a kötőszó (53).

Stilisztikai következtetések (57).

Összegezés (58).

2. A központosítás szerepe (59).

A) A grammatikai és a konstrukcionális tagolás egybeesése (60).

a) A magyarázó utótagú kapcsolás (60).

b) Németh László: Levél az Ibsen-tanulmányok írójához (62).

B) A grammatikai és a konstrukcionális tagolás eltérése (75).

a) Konstrukcionális viszonyok grammatikai átszegmentálása (79).

- b) Grammatikai viszonyok konstrukcionális átszegmentálása (83).
- c) Összegezés (91).
- d) Beszédszerkezeti tanulságok (93).
- 3. A sorrend szerepe (94).
- A) A sorrend szerepe a komponensek beépítésében (94).
- a) A mondatrészek sorrendje (105).
- b) A tagmondatok sorrendje (109).
- c) A mondatok sorrendje (116).
- d) A szövegegységek sorrendje (118).
- B) Az aktuális tagolódás és a tartalmi-logikai kapcsolás (121).
- a) Az utolsó tagmondat magyarázó folytatás előtagja (122).
- b) Az utolsó tagmondat ellentétes folytatás előtagja (126).
- c) Az utolsó tagmondat következtető folytatás előtagja (130).
- d) Az utolsó tagmondat kapcsolatos folytatás előtagja (130).
- e) A főkapcsolást és az alkapcsolást egyaránt a sorrend készíti elő (131).
- A konstrukciótípusok rendszere (133).
- Az ellentétesség és az okozatiság konstrukcionális összefüggései (134).
- 1. A megokolt utótagú ellentét: $[1 \rightarrow (2 \leftarrow 3)]$ (134).
- 1.1. A konstrukciótípus felépítettsége (139).
- 1.1.1. Az elemi konstrukció (139).
- 1.1.1.1. A mondat szintű elemi konstrukció (139).
- 1.1.1.2. A szövegegység és a mondat szintjén vegyesen jelentkező elemi konstrukció (144).
- 1.1.1.3. A mondat és a szövegegység szintjén váltva megjelenő elemi konstrukció (149).
- 1.1.1.4. A szöveg szintjén megjelenő elemi konstrukció (152).
- 1.1.1.5. A *de hiszen*-kötőszóegyüttes (158).
- 1.1.2. A bővített konstrukció (160).
- 1.1.2.1. A konstrukció utótagja bővül ki (160).
- Kibővülés szembeállító ellentéttel (160).
- Kibővülés elvárástörő ellentéttel (163).
- Kibővülés kizáró ellentéttel (164).
- Kibővülés magyarázó viszonyfajtaival (167).
- Kibővülés kapcsolatos folytatással (167).
- Kibővülés megengedő viszonyfajtaival (169).
- 1.1.2.2. A konstrukció előtagja bővül ki (171).
- Kibővülés magyarázó viszonyfajtaival (171).
- Kibővülés következtető viszonyfajtaival (176).
- Kibővülés egyéb viszonyfajtákkal (177).
- 1.1.3. Összegezés (178).
- 1.2. A konstrukciótípus beépítettsége (179).
- 1.2.1. A viszonylag önálló (beépítetlen) konstrukció (179).
- 1.2.2. A konstrukciótípus, mint összetett konstrukció része (182).
- 1.2.2.1. Az elő- és az utótagban ugyanaz a típus (182).
- 1.2.2.2. A konstrukció, mint az összetett konstrukció utótagja (185).

- 1.2.2.3. A konstrukciótípus a téma kifejtő részének utótagja (190).
- 1.2.2.4. Az összetett konstrukció előtagjaként (194).
- 1.2.3. A teljesen beépített (grammatikailag alárendelt) konstrukció (196).
  - A konstrukciótípus alanyi tömbként épül be (196).
  - A konstrukciótípus tárgyi tömbként épül be (197).
  - A konstrukciótípus határozói tömbként épül be (198).
  - A konstrukciótípus jelzői tömbként épül be (199).
  - A konstrukciótípus megengedő tömbként épül be (199).
- 1.3. A beépítettség hatása a felépítettségre (200).
  - 1.3.1. A *de mert (de mivel)*-féle közbeékelődés (200).
  - 1.3.2. A konstrukciótípus megengedő változata (205).
- 1.4. Összegezés (205).
- 2. A következtető utótagú ellentét: $[1 \rightarrow (2 \rightarrow 3)]$ (206).
  - 2.1. A konstrukciótípus felépítettsége (207).
    - 2.1.1. Az elemi konstrukció (207).
    - 2.1.2. A bővített konstrukció (211).
      - 2.1.2.1. A konstrukció utótagjának magyarázó előtagú kibővülése (211).
        - A következtető rész bővül ki (218).
        - Az ellentét bővül ki (219).
      - 2.1.2.2. A konstrukciótípus előtagja bővül ki (219).
  - 2.2. A konstrukciótípus beépítettsége (221).
    - 2.2.1. A viszonylag önálló konstrukciótípus (221).
    - 2.2.2. A konstrukciótípus összetett konstrukció része (222).
    - 2.2.3. Az önállótlan (grammatikailag beépített) konstrukció (225).
  - 2.3. A transzformációs összefüggés kötöttsége (226).
- 3. A megokolt előtagú ellentét: $[(1 \leftarrow 2) \rightarrow 3]$ (227).
  - 3.1. A konstrukciótípus felépítettsége (228).
    - 3.1.1. Az elemi konstrukció (228).
    - 3.1.2. A bővített konstrukció (230).
      - Az előtag bővül ki (230).
      - Az utótag kibővülése nem jellemző (233).
  - 3.2. A konstrukciótípus beépítettsége (234).
    - 3.2.1. Viszonylag önálló (beépítetlen) konstrukció (234).
    - 3.2.2. Összetett konstrukció része (235).
      - Összetett konstrukció utótagja (235).
      - Összetett konstrukció előtagja (239).
    - 3.2.3. Az önállótlan (grammatikailag beépített) konstrukció (241).
- 4. A következtető előtagú ellentét: $[(1 \rightarrow 2) \rightarrow 3]$ (243).
  - 4.1. A konstrukciótípus felépítettsége (243).
    - 4.1.1. Az elemi konstrukció (243).
    - 4.1.2. A bővített konstrukció (244).
  - 4.2. A konstrukció beépítettsége (245).
    - 4.2.1. A viszonylag önálló (beépítetlen) konstrukció (245).
    - 4.2.2. Összetett konstrukció része (245).
- 5. Az ellentétes utótagú magyarázat: $[1 \leftarrow (2 \rightarrow \leftarrow 3)]$ (247).

- 5.1. A konstrukciótípus felépítettsége (247).
  - 5.1.1. Az elemi konstrukció (247).
  - 5.1.2. A bővített konstrukció (255).
    - 5.1.2.1. Az előtag bővül ki (255).
    - 5.1.2.2. Az utótag bővül ki (258).
- 5.2. A konstrukciótípus beépítettsége (262).
  - 5.2.1. A viszonylag önálló (beépítetlen) konstrukció (262).
  - 5.2.2. Összetett konstrukció része (268).
    - 5.2.2.1. Összetett konstrukció előtagja (268).
Ellentétes konstrukció előtagja (268).
Kifejtő magyarázó konstrukció előtagja (269).
Kapcsolatos folytatás előtagja (269).
    - 5.2.2.2. Összetett konstrukció utótagja (272).
Az előtag kapcsolatos folytatása (272).
Ellentétes konstrukció utótagja (274)
Magyarázat utótagja (275).
  - 5.2.3. A teljesen beépített (grammatikailag alárendelt) konstrukciótípus (276)
- 5.3. A szembeállító összehasonlítás lexikalizálódása (277).
6. Az ellentétes előtagú következtetés: $[(1 \rightarrow \leftarrow 2) \rightarrow 3]$ (278).
  - 6.1. A konstrukciótípus felépítettsége (278).
    - 6.1.1. Az elemi konstrukció (279).
    - 6.1.2. A bővített konstrukció (279).
  - 6.2. A konstrukciótípus beépítettsége (281).
    - 6.2.1. A viszonylag önálló (beépítetlen) konstrukció (281).
- Az okozatiság konstrukcionális összefüggései (283).
7. A megokolt előtagú következtetés: $[(1 \leftarrow 2) \rightarrow 3]$ (285).
  - 7.1. A konstrukciótípus felépítettsége (285).
    - 7.1.1. Az elemi konstrukció (285).
    - 7.1.2. A bővített konstrukció (286).
  - 7.2. A konstrukciótípus beépítettsége (289).
    - 7.2.1. A viszonylag önálló (beépítetlen) konstrukció (289).
    - 7.2.2. Összetett konstrukció utótagja (291).
    - 7.2.3. Összetett konstrukció előtagja (295).
8. A megokolt utótagú következtetés: $[1 \rightarrow (2 \leftarrow 3)]$ (297).
  - 8.1. A konstrukciótípus felépítettsége (297).
    - 8.1.1. Az elemi konstrukció (297).
    - 8.1.2. A bővített konstrukció (298).
  - 8.2. A konstrukció típus beépítettsége (299).
    - 8.2.1. A viszonylag önálló (beépítetlen) konstrukció (299).
- Az ellentétesség konstrukcionális összefüggései (301).
9. A kizáró ellentétes utótagú ellentét: $[1 \rightarrow \leftarrow (2 \neq 3)]$ (301).
  - 9.1. A konstrukciótípus felépítettsége (301).
    - 9.1.1. Az elemi konstrukció (301).
  - 9.2. A konstrukciótípus beépítettsége (305).
    - 9.2.1. A viszonylag önálló (beépítetlen) konstrukció (305).

- 9.2.2. Összetett konstrukció része (305).
  - Összetett konstrukció előtagja (305).
  - Összetett konstrukció utótagja (306).
- 10. Az ellentétes előtagú ellentét: $[(1 \rightarrow \leftarrow 2) \rightarrow \leftarrow 3]$ (306).
  - 10.1. A konstrukciótípus felépítettsége (307).
    - 10.1.1. Az elemi konstrukció (307).
    - 10.1.2. A bővített konstrukció (308).
  - 10.2. A konstrukciótípus beépítettsége (308).
    - Összetett konstrukció előtagja (308).
- 11. Az ellentétes utótagú ellentét: $[1 \rightarrow \leftarrow (2 \rightarrow \leftarrow 3)]$ (309).
  - 11.1. A konstrukciótípus felépítettsége (309).
  - 11.2. A konstrukciótípus beépítettsége (310).
    - Összetett konstrukció utótagja (310).
- A konstrukciótípusok néhány szövegszerkezeti tanulsága (311).
- A) A tartalmi-logikai viszonyfajták konstrukcionális jelentése (311).
  - 1. A kizáró ellentét konstrukcionális jelentése (312).
    - 1.1. A főkapcsolásként szereplő kizáró ellentét (313).
      - 1.1.1. A konstrukció felépítettsége (314).
        - 1.1.1.1. Az elemi konstrukció (314).
        - 1.1.1.2. A bővített konstrukció (315).
      - 1.1.2. A konstrukció beépítettsége (316).
        - 1.1.2.1. A viszonylag önálló (beépítetlen) konstrukció (316).
        - 1.1.2.2. Összetett konstrukció része (316).
        - 1.1.2.3. A grammatikailag alászerkesztett konstrukció (318).
    - 1.2. Az alkapcsolásként szereplő kizáró ellentét (318).
      - 1.2.1. Magyarázó főkapcsolás után (318).
        - 1.2.1.1. A konstrukció felépítettsége (318).
        - 1.2.1.2. A konstrukció beépítettsége (319).
      - 1.2.2. Magyarázó főkapcsolás előtt (321).
      - 1.2.3. Következtető főkapcsolás előtt (322).
      - 1.2.4. Következtető főkapcsolás után (322).
  - 2. A magyarázó viszonyfajta konstrukcionális jelentése (324).
    - 2.1. A különös jelentésű tételmondat (324).
    - 2.2. A tagadó minőségű tételmondat (326).
    - 2.3. Az ellentéttel tagolt tételmondat (328).
    - 2.4. A magyarázó konstrukció utótagjának széttagolódása (329).
      - 2.4.1. Az ellentétes alkapcsolások (329).
      - 2.4.2. Az oki-okozati alkapcsolások (333).
    - 2.5. Egy poéntípus konstrukcionális felépülése (336).
      - 2.5.1. *Mert... de* (336).
      - 2.5.2. *Mert... mert* (339).
      - 2.5.3. *Mert... (ha \ akkor)* (339).
    - 2.6. A konstrukcionális jelentés egyik stilisztikai mozzanata (341).
- B) A tartalmi-logikai, valamint az időbeli viszonyítás (343).
- Összegezés (347).
- Az idézett művek jegyzéke (351).

A napi- és hetilapok rövidítései (354).
Szakirodalmi utalások (355).
Válogatás a szövegtan magyar nyelvű irodalmából (359).
Névmutató (371).

SZIKSZAINÉ NAGY IRMA:

1999. *Leíró magyar szövegtan*. Budapest, Osiris Kiadó

Előszó (15).

1. Szövegtan = textológia = szövegtudomány (17).
  1. A szövegtan fogalma (17).
  2. A szövegtanulmányozás általános elméletének elnevezései (17).
  3. A textológia anyaga és tárgya (18).
  4. A textológiai kutatás célja (18).
  5. A textológia feladata (18).
  6. A textológia gyökerei (19).
  7. A textológia kialakulása és fejlődése (20).
  8. A textológia elméleti keretei (22).
  9. A szövegtan ágai (22).
  10. A szövegtan a tudományok rendszerében (23).
    - 10.1. A szövegtan helye a nyelvleírás rendszerében (23).
    - 10.2. A szövegtan kapcsolata más nyelvészeti tudományágakkal (24).
      - 10.2.1. A mondattan és a szövegtan kapcsolata (24).
      - 10.2.2. A szövegtan kapcsolata a stilisztikával (24).
    - 10.3. A szövegtan kapcsolata egyéb tudományágakkal (25).
  11. A magyar nyelvű textológia (25).
    - 11.1. A magyar nyelvű textológia elméletének kidolgozása (25).
    - 11.2. A magyar nyelvű textológia vázlatos tudománytörténete (26).

Összefoglalás (31).
Vitakérdés (32).
Szakirodalom (32).

- 2. A szöveg (38).
  1. A szöveg szó jelentése és eredete (38).
  2. Mi szöveg? (39).
  3. Mi egy szöveg? (43).
  4. Mi a szöveg? (46).
    - 4.1. A szöveg elhatárolása a mondathalmaztól (46).
    - 4.2. A szöveg szembeállítása a szövegmondattal (48).
    - 4.3. A szöveg az egyes elméleti keretek szemszögéből (49).
    - 4.4. A szöveg kapcsolódása a langage szintjeihez (52).
    - 4.5. A szöveg és a nyelv viszonya (52).

Összefoglalás (53).
Alapfogalmak és fontos kifejezések (53).
Vitakérdés (53).
Szakirodalom (54).

- 3. Textualitás (55).

1. Textualitás (55).
2. A szövegértékűség (56).
  - 2.1. A szövegértékűség fogalma (56).
  - 2.2. A szövegértékűséget mutató nyelvi és nem nyelvi jellemzők (57).
3. A szövegösszefüggés (57).
  - 3.1. A szövegösszefüggés fogalma (57).
  - 3.2. A szöveg szintjei szerinti szövegösszefüggést eredményező szövegszervező erő fajtái (58).
  - 3.3. A szövegösszefüggés megvalósulásának foka, erőssége (59).
  - 3.4. A szövegösszefüggés az utalás iránya szerint (6).
  - 3.5. A szövegösszefüggés hatósugara (64).
    - 3.5.1. A lineáris típusú szövegösszefüggés eszközei, jelei (64).
    - 3.5.2. A globális jellegű szövegösszefüggés eszközei, megnyilvánulásai (65).
  - 3.6. A szövegösszefüggés az utalás kiterjedése szerint (66).
    - 3.6.1. Pontszerű utalás (66).
    - 3.6.2. Foltyszerű utalás (66).
  - 3.7. A szövegösszefüggés az utalás jellege szerint (67).
  - 3.8. A szövegösszefüggés az utalás mértéke szerint (69).
  - 3.9. A szövegösszefüggés szövegszintek szerinti eszközei (69).
  - 3.10. A szövegösszefüggés szövegtípus-függősége (69).
- Összefoglalás (72).
- Alapfogalmak és fontos kifejezések (72).
- Vitakérdés (72).
- Szakirodalom (73).
4. A szöveg akusztikuma (74).
  1. Az előbeszéd (74).
  2. A szövegfonetika tárgya (75).
  3. Az elhangzó szöveg fonetikai eszközei (75).
  4. A szöveg kötöttségének hatása akusztikumára (76).
    - 4.1. A beszélt nyelv kötetlen szövegeinek akusztikus jellemzői (76).
    - 4.2. Az előadott kötött szövegek akusztikuma (78).
    - 4.3. A felolvasás akusztikus sajátosságai (81).
  5. Az írott szöveg akusztikus tagolódását éreztető nyelvi elemek (83).
    - 5.1. A retorikus jellegű elemek tagoló szerepe (83).
    - 5.2. A szövegtagolás poétikai eszközei (85).
    - 5.3. A szövegszók akusztikuma (86).
    - 5.4. A szöveg ritmikai kohéziója (89).
    - 5.5. A szöveg artikulációs és intonációs kohéziója (90).
  6. A magyar akusztikus stíluseál (90).
    - 6.1. A tájnyelvi hangzás (90).
    - 6.2. Az archaikus ejtés (91).
  7. A magyaros intonálás megtörése (92).
    - 7.1. Idegenszerű beszéd (92).
    - 7.2. Idegen nyelvi hangzás magyar szövegben (92).
    - 7.3. Hangzáskeverés (93).

8. Belső hallás (94).
- Összefoglalás (94).
- Alapfogalmak és fontos kifejezések (97).
- Vitakérdések (7).
- Szakirodalom (97).
5. A szöveg írott formája (98).
  1. Az írásképek (98).
  2. Írásforma (99).
  3. A nyomdatechnikai eljárások (100).
  4. Az írástípusok (109).
  5. A betűtípusok (110).
  6. Az írásjelhasználat (112).
 Összefoglalás (123).
- Alapfogalmak és fontos kifejezések (124).
- Vitakérdések (124).
- Szakirodalom (124).
6. Multimediális szövegek (125).
  1. A multimediális szöveg (125).
  2. A szöveg és a különböző médiumok összefonódásának sajátosságai (127).
  3. A látható nyelv a költészetben (128).
    - 3.1. Betű- és sortipografizálás (128).
    - 3.2. Vizuális költészet (128).
      - 3.2.1. Képversek (12).
      - 3.2.2. Konkrét költészet (132).
  4. Multimediális szövegek a reklámban, a publicisztikában (134).
  5. A multimediális szövegek értelmezése (134).
 Összefoglalás (135).
- Alapfogalmak és fontos kifejezések (135).
- Vitakérdés (135).
- Szakirodalom (135).
7. Szöveggrammatika (137).
  1. A szöveggrammatika fogalma (137).
  2. A mondat- és a szöveggrammatika szétválasztása (138).
  3. A szövegkonnexitás (139).
  4. A konnexitás szöveggrammatikai kifejezőeszközei (140).
    - 4.1. Egyes szófajok (140).
      - 4.1.1. A névelő (141).
      - 4.1.2. A névmás (146).
        - 4.1.2.1. A főnévi névmások (146).
        - 4.1.2.2. A melléknévi névmások (150).
        - 4.1.2.3. A névmási határozószók (150).
      - 4.1.3. A sorszámnév (151).
      - 4.1.4. Az ige (151).
    - 4.2. Promondat (152).
    - 4.3. Anaforikus elemekkel bővített korreferens szavak (152).
    - 4.4. Utalás ragozással (153).

- 4.5. Utalás jelezéssel (154).
- 4.6. Az egyenes idézés (155).
- Összefoglalás (156).
- Alapfogalmak és fontos kifejezések (159).
- Vitakérdés (159).
- Szakirodalom (159).
- 8. Szövegszemantika (161).
  - 1. A szövegszemantika (161).
  - 2. A szöveg jelentése (161).
  - 3. A szövegkohézió (163).
    - 3.1. Szövegkohéziót teremtő lehetőségek (164).
    - 3.2. A kohézió fajtái szemantikai hatókörük szerint (164).
  - 4. A szöveg globális kohéziója (165).
    - 4.1. A szöveg tematikus szövegghálója (166).
    - 4.2. A cím (168).
    - 4.3. A fókuszmondat (172).
    - 4.4. A tételmondat (173).
    - 4.5. A szöveg indító és záró mondata (173).
    - 4.6. A kulcsszó (174).
    - 4.7. A szemantikai kapcsolódás (progresszió) (175).
    - 4.8. Helyet jelölő szemantikai kötőelemek (179).
    - 4.9. Az időt jelölő szemantikai kötőelemek (179).
  - 5. A szöveg lineáris kohéziója (181).
    - 5.1. Korreferencia (181).
      - 5.1.1. Ismétlés (181).
      - 5.1.2. Azonosítás (183).
      - 5.1.3. Rokon értelmű szó (184).
      - 5.1.4. Értelmezés (184).
      - 5.1.5. Körülírás (185).
      - 5.1.6. Azonos alakú szó (185).
    - 5.2. Mezőösszefüggés (185).
    - 5.3. Asszociációs mező (188).
    - 5.4. Mellérendelő kötőszók (189).
    - 5.5. Szemantikai hiány (ellipszis) (192).
- Összefoglalás (195).
- Alapfogalmak és fontos kifejezések (198).
- Vitakérdés (198).
- Szakirodalom (198).
- 9. Szövegpragmatika (200).
  - 1. A szövegpragmatika fogalma (200).
  - 2. A szövegpragmatika fő elméleti forrásai (201).
    - 2.1. Kommunikációelmélet (201).
    - 2.2. Beszédaktus-elmélet (204).
    - 2.3. Grice interakcióelmélete (206).
  - 3. A sikeres kommunikáció leglényegesebb pragmatikai tényezői (207).
    - 3.1. A szövegértéshez szükséges nyelvi (nyelvhez kötődő) tényezők (207).

- 3.1.1. Közös nyelvűség (207).
- 3.1.2. A kontextus (209).
- 3.1.3. Nyelvi-pragmatikai kötőelemek (210).
  - 3.1.3.1. Az aktuális tagolás (210).
    - 3.1.3.1.1. Fogódzók a téma-réma elkülönítésére (214).
    - 3.1.3.1.2. A téma-réma sorrendje (217).
    - 3.1.3.1.3. Tematikus progresszió (217).
  - 3.1.3.2. Deixis (221).
  - 3.1.3.3. Pragmatikai jellegű kötőszók (222).
- 3.1.4. Pragmatikai előfeltevés (preszuppozíció) (223).
- 3.1.5. Pragmatikai implikáció (225).
- 3.1.6. Pragmatikai következtetés (226).
- 3.1.7. A szövegalkotó nézőpontja (227).
- 3.2. A szövegértelmezéshez szükséges egyéb (alapvetően) nem nyelvi tényezők (228).
  - 3.2.1. Közös előismeretek (228).
  - 3.2.2. Közös előzmény (231).
  - 3.2.3. A szituáció (231).
  - 3.2.4. A szöveget kísérő nonverbális eszközök (235).
- Összefoglalás (236).
- Alapfogalmak és fontos kifejezések (239).
- Vitakérdés (239).
- Szakirodalom (239).
- 10. A szöveg szerkezete (242).
  - 1. A szöveg szerkesztettségi típusai (242).
    - 1.1. A szövegszerkezet egységei (242).
    - 1.2. A szövegstruktúra fajtái (243).
  - 2. A szöveg szerkesztettségének általános jellemzői (243).
  - 3. A szöveg mikroszerkezeti egységei (246).
    - 3.1. A szövegszerkezet alapegysége: a szövegmondat (246).
    - 3.2. A szövegmondatok kapcsolódásának típusai (248).
      - 3.2.1. Folytatásos szövegmondatok (248).
      - 3.2.2. Nem folytatásos szövegmondatok (249).
    - 3.3. A mondatösszetétel (250).
    - 3.4. A konstrukciótípus (250).
    - 3.5. A bekezdés (251).
  - 4. A szöveg makroszerkezeti egységei (255).
    - 4.1. A makroszerkezeti egységek funkciója (255).
    - 4.2. A makroszerkezeti egységek hírértéke (257).
    - 4.3. A makroszerkezeti egységek terjedelme, aránya (258).
    - 4.4. A makroszerkezeti egységek megléte vagy hiánya (259).
  - 5. A nyelvi szintektől függő szerkezeti struktúra (260).
  - 6. A szövegtípustól függő szövegszerkezeti egységek (262).
  - 7. A szónoki beszédek szokásos szerkezeti felépítése (264).
  - Összefoglalás (268).
  - Alapfogalmak és fontos kifejezések (272).

- Vitakérdések (273).
- Szakirodalom (273).
- 11. Szövegtipológia (275).
  - 1. Intuitív szövegtípus-kompetencia (275).
  - 2. Szövegtipológia (277).
  - 3. Szövegtípus (277).
  - 4. A szövegtipológia elméleti keretei (277).
  - 5. A szövegtipológia-alkotás alapfeltételei (278).
  - 6. Szövegtipológia-fajták (278).
    - 6.1. Szövegtipizálás a szöveg belső jellemzői szerint (279).
    - 6.2. Szövegtipizálás a szövegen kívüli tényezők figyelembevételével (280).
    - 6.3. Szövegosztályozás a szöveg belső és külső tényezői alapján (280).
  - 7. A magyar szövegtipológia (280).
  - 8. Szövegtípus-szembenállások (283).
    - 8.1. A nyelvhasználat szabályozottsága (283).
    - 8.2. A közlemény közege (284).
    - 8.3. Az információ iránya (287).
    - 8.4. A közlemény jellege (290).
    - 8.5. A közlemény funkciója (290).
    - 8.6. A közlemény tárgya (291).
    - 8.7. A szövegtípus hatóköre (292).
  - 9. Szövegtípusok átalakulása (292).
  - 10. Szövegtipizálási gondok (293).
- Összefoglalás (293).
- Alapfogalmak és fontos kifejezések (294).
- Vitakérdés (294).
- Szakirodalom (294).
- 12. A szöveg stílusa (296).
  - 1. A szöveg és a stílus viszonya (296).
  - 2. A szövegtan és a stilisztika kapcsolata (296).
  - 3. Stíluskohézió (297).
  - 4. A stíluskohézió legfőbb stílári eszközei (297).
    - 4.1. A hangzaspárhuzamok és -ellentétek (298).
    - 4.2. A szöveg stílusára kiható szó- és kifejezőképesség (299).
    - 4.3. A mondatépítés, mint szövegstílus-jellemző (300).
    - 4.4. A mondatkapcsolással összefüggő mondatalkotás (302).
    - 4.5. A mondat sorozatot vagy szövegegészt átfogó stilisztikai alakzatok (304).
    - 4.6. A képek (309).
    - 4.7. A stílus ökonómiája (310).
    - 4.8. Stílusutánpótlás (318).
    - 4.9. A stílusáramlat (320).
    - 4.10. A műfajiság (321).
    - 4.11. Egyetlen nyelvi-stilári eszköz dominánssá válása (323).
- Összefoglalás (325).
- Alapfogalmak és fontos kifejezések (328).

- Vitakérdés (328).
- Szakirodalom (328).
- 13. Szövegek közötti összefüggés (329).
  - 1. A szövegek közötti kapcsolat típusai (329).
    - 1.1. A radiális kohézió (329).
    - 1.2. Intertextuális kohézió (330).
      - 1.2.1. A párbeszéd (331).
      - 1.2.2. Szöveg a szövegben (331).
      - 1.2.3. A fordítás (332).
  - 2. A szövegköziség (333).
    - 2.1. A szövegköziség jellemzői (335).
    - 2.2. A szövegköziség okai (335).
  - 3. A szövegköziség (transztextualitás) típusai (339).
    - 3.1. Az „intertextualitás” (339).
      - 3.1.1. Korlátozott „intertextualitás”, azaz intratextualitás (339).
      - 3.1.2. Általános „intertextualitás” (342).
        - 3.1.2.1. A szó szerinti idézés (342).
        - 3.1.2.2. Az idézett szöveg montázszerű beépítése (343).
        - 3.1.2.3. Jelöletlen idézetek (344).
        - 3.1.2.4. A vendégszöveg állányegülése (345).
    - 3.2. Paratextualitás (346).
    - 3.3. Metatextualitás (347).
    - 3.4. Hypertextualitás (348).
    - 3.5. Architextualitás (353).
- Összefoglalás (353).
- Alapfogalmak és fontos kifejezések (355).
- Vitakérdés (355).
- Szakirodalom (355).
- 14. Szövegalkotás (357).
  - 1. A szövegalkotás mibenléte (357).
  - 2. A szövegalkotás feltételei (358).
  - 3. A szövegalkotás körülményei (358).
  - 4. A szónoki beszéd kidolgozásának fázisai (359).
  - 5. A szövegalkotás szabályai (359).
    - 5.1. A szövegképző szabályok (359).
      - 5.1.1. Egység (360).
      - 5.1.2. Haladás (362).
      - 5.1.3. Folytonosság (365).
      - 5.1.4. Tagoltság (368).
      - 5.1.5. Arányosság (368).
      - 5.1.6. Teljesség – befejezettség (369).
      - 5.1.7. Törlés (370).
    - 5.2. A művészi szövegképzés (370).
      - 5.2.1. A szövegalkotás terve és a kész mű viszonya (371).
      - 5.2.2. A művészi szövegformáló eljárások (372).
  - 6. Szövegjavítás (372).

- 6.1. Szövegkorrekció-típusok (373).
  - 6.1.1. Helyesírás-változtatás (373).
  - 6.1.2. Lexikai változtatás (374).
  - 6.1.3. Grammatikai természetű átalakítás (375).
  - 6.1.4. Pragmatikai jellegű változtatás (375).
  - 6.1.5. Stílári indítékú változtatás (376).
  - 6.1.6. Tartalmi módosítás (376).
  - 6.1.7. Prosódiai indítékú korrekció (376).

Összefoglalás (377).

Alapfogalmak és fontos kifejezések (377).

Vitakérdés (377).

Szakirodalom (377).

15. Szövegbefogadás (379).

- 1. A szövegbefogadás (379).
  - 1.1. A szövegbefogadás elméleti keretei (379).
  - 1.2. A szövegbefogadás (hallás-olvasás) fázisai (380).
  - 1.3. Befogadói magatartás a szóbeli és az írott szöveg értelmezésekor (380).
- 2. A szövegértés (381).
  - 2.1. A szövegértés foka (381).
  - 2.2. A szövegek informativitása a befogadó számára (381).
  - 2.3. A szemantikai szövegértést meghatározó tényezők (382).
  - 2.4. A szöveg megértésének pragmatikai kerete (382).
  - 2.5. A szövegértés hatékonyságát segítő szövegalkotási tényezők (383).
- 3. Szöveginterpretáció: szövegértelmezés – szövegmagyarázat (384).
  - 3.1. A szövegértelmezés folyamata (384).
  - 3.2. A szövegértelmezés módja (385).
  - 3.3. Szöveginterpretációs típusok az eljárás, a módszer alapján (385).
  - 3.4. A szövegtípusok szerinti szövegértelmezés (386).
    - 3.4.1. A köznapi szövegek értelmezése (386).
    - 3.4.2. Szakmai szöveg értelmezése (387).
    - 3.4.3. Vallásos tartalmú szövegek magyarázata (388).
    - 3.4.4. Irodalmi szövegek interpretációja (389).
- 4. A szöveg hatása (392).

Összefoglalás (394).

Alapfogalmak és fontos kifejezések (395).

Vitakérdés (395).

Szakirodalom (395).

16. Textológiai szempontú szövegelemzés (397).

- 1. A nyelvészeti indíttatású textológiai elemzés mibenléte (397).
  - 1.1. Tárgya (397).
  - 1.2. Célja (397).
  - 1.3. Érvényességi köre (397).
  - 1.4. Területei (398).
  - 1.5. A textológiai elemzés módszerei (398).
  - 1.6. A textológiai elemzés típusai hatókörük szerint (399).

- 1.6.1. A textológiai elemzés típusai a szöveg megközelítésének módja alapján (399).
- 1.6.2. A textológiai elemzés típusai az elemzés jellege alapján (399).
- 1.7. A textológiai elemzésnek a szöveg szintjei szerinti főbb szempontjai (400).
- 1.8. A textológiai elemzés módszeres lépései (402).
2. Irodalmi szövegek textológiai elemzésének sajátossága (403). Szakirodalom (403).
17. Textológiai szempontú szövegelemzési minták (405).
  - I. Textológiai elemzések egyetlen kiemelt szempont szerint (405).
  - I/I. Határozottság – határozatlanság (405).
  - I/II. A párhuzam és az ellentét együttes szövegszervező szerepe (414).
  - II. Textológiai elemzés két szempont együttes érvényesítésével (416).
  - II/I. A szövegpragmatikai adekvátságot biztosító eszközök összefonódása egy reklámszövegben (416).
  - II/II. A stiláris adekvátságot érvényre juttató korreferencia (426).
  - III. Komplex textológiai elemzés (438).
  - III/I. Egymondatos vers textológiai vizsgálata (438).
  - III/II. Részszöveg szövegtani megközelítése (443).
  - III/III. Leíró jellegű vers szövegtani elemzése (451).
- Vitakérdés (460).
- Szakirodalom (460).
- Textológiai fogalomtár (463).
- A textológiai szakirodalomból (477).
- Jelmagyarázat (499).
- Rövidítések feloldása (499).
- Név- és tárgymutató (501).

DE BEAUGRANDE, ROBERT-ALAIN – DRESSLER, WOLFGANG U.:

2000. *Bevezetés a szövegnyelvészetbe*. Budapest, Corvina. /= Fordítás/

Példaszövegek jegyzéke (8).

Köszönetnyilvánítás (12).

0 Előszó (13).

I Alapfogalmak (19).

A szövegszerűség hét ismérve: a kohézió, a koherencia, a szándékolttság, az elfogadhatóság, a hírérték, a helyzetszerűség és az intertextualitás. Alkotóelvek és szabályozó elvek: hatékonyság, hatásosság, helyénvalóság.

II A szövegnyelvészet kialakulása (37).

A szövegnyelvészet történeti háttére: a retorika, a stilisztika, az irodalomtudomány, az antropológia, a tagmemika, a szociológia, a diskurzuselemzés, a funkcionális mondatperspektíva. A strukturalista leíró nyelvészet: rendszerszintek, Harris diskurzuselemzése, Coseriu munkája a foglalatokról, Harweg helyettesítési elmélete, a szöveg, mint a mondat fölötti egység. Transzformációs nyelvtan, Heidolph és Isenberg javaslatjai, a konstanzi projektum, Petőfi szövegszerkezet / világszerkezet-elmé-

lete, van Dijk szöveggrammatikája, Melcsuk szöveg / jelentés modellje, a transzformáció fogalmának fejlődése.

III A műveleti megközelítés (55).

Pragmatika. Rendszerek és rendszerezés. Leírás és magyarázat. Modularitás és kölcsönhatás. Kombinatorikus robbanás. A szöveg, mint művelet. A megmunkálás könnyűsége és a megmunkálás mélysége. Befejezettségi küszöbök. Virtuális és aktuális rendszerek. Kibernetikus szabályozás. Folyamatosság. Stabilitás. Problémamegoldás: mélységi keresés, szélességi keresés és eszköz-cél elemzés. Leképezés. Műveleti csatolás. Minia-összehasonlítás. A szövegelőállítás fázisai: tervezés, az eszme körvonalazása, fejlesztés, kifejezés, megformálás. Linearizáció és szomszédosság. A szövegbefogadás fázisai: elemzés, fogalom-visszanyerés, eszme-visszanyerés, terv-visszanyerés. Az előállítás és a befogadás megfordíthatósága. A műveleti modellek forrásai: mesterséges intelligencia, kognitív pszichológia. Művelettípusok.

IV Kohézió (73).

A mondattan funkciója. A szövegfelszín az aktív emlékezetben. Szorosan szervezett minták: csoport, tagmondat, mondat. Megnövelt átmenethálózatok. Nyelvtani függőségek. Szabályok, mint folyamatok. Mikroállapotok és makroállapotok. Várolista. A minták újrafelhasználása: visszatérés, részleges visszatérés, párhuzam, parafrázis. Tömörítés: szómasok, anafora és katafora, ellipszis. Kiegyenlítődés a tömörség és a világosság között. Viszonyjelzés: igeidő és igeszemlélet, időszerűsítés, kötés: kapcsolatos, választó, ellentétes és alárendelő. A modalitás. Funkcionális mondatperspektíva. Intonáció.

V Koherencia (120).

Jelentés és értelem. Meghatározatlanság, kétértelműség, többértékűség. Az értelem folyamatossága. Szövegvilágok. Fogalmak és viszonyok. A kapcsolat ereje: határozott, jellemző és esetleges ismeretek. Lebontás. Műveleti szemantika. Aktivizálódás. Porciók és globális minták. Az aktivizáció terjedése. Esemény-emlékezet és jelentés-emlékezet. Gazdaságosság. Keretek, sémák, tervek és forgatókönyvek. Átörökítés. Elsődleges és másodlagos fogalmak. Operátorok. Szövegvilág-modell építése. Következtetések levonása. A világismereti megfelelő. A referencia.

VI Szándékoltság és elfogadhatóság (152).

A szándékoltság. Csökkent mértékű kohézió. Csökkent mértékű koherencia. A szándék fogalma a különböző tudományágakban. Beszédaktus-elmélet. Performatív igék. Grice társalgási maximái: az együttműködés, a mennyiség, a minőség, a viszony és a módor maximája. A cselekedet és a diskurzuscselekedet fogalma. Tervek és célok. Forgatókönyvek. Együttműködő tervezés. Követés és áttétel. Az elfogadhatóság. Mondatok megítélése. Az elfogadhatóság és a nyelvtaniasság viszonya. Tervek és célok elfogadása.

VII A hírérték (184).

Figyelem. Az információelmélet. A Markov-lánc. Statisztikai és környezeti valószínűség. A hírérték három kategóriája. A trivialitás. Alapesetek és a preferenciák. Felértékelés és leértékelés. Folyamatossághiányok és ellentmondások. Indítékkeresés. A keresés iránya. A kapcsolat ereje. A stabilitás megszüntetése és helyreállítása. Az elvárások osztályozása. A való világ. Tények és hiedelmek. Szokásos rendezési stratégiák. A nyelv szerveződése. Felszíni megformálás. Szövegtípusok. Közvetlen kör-

nyezet. A tagadás. A határozottság. Újságcikk és szonett. Többszintű elvárások. A váratlanság indítékai.

VIII Helyzetszerűség (211).

Helyzetmodellek. Áttétel és tapasztalat. Követés és kezelés. Alá-fölérendeltség. Észrevétel. Szokásos rendezési stratégiák. Gyakoriság. Kiugróság. Tisztázás. Egzofora. Helyzetkezelés. Tervek és forgatókönyvek. Tervcsomagok és a tervcsomag-ki-terjesztés. A hatékonyság és a hatásosság közötti kiegyenlítődés. Helyzetkövetési és -kezelési stratégiák.

IX Intertextualitás (235).

Szövegtípusok és nyelvészeti tipológia. Funkcionális meghatározások: leíró, elbeszélő és érvelő szövegek, irodalmi és költői szövegek, tudományos és didaktikus szövegek. Jól ismert szövegek felhasználása, a rájuk való hivatkozás. A beszélgetés szerveződése. Problémák és változók. Követés és kezelés. A Reichman-féle koherenciaviszonyok. Diskurzusvilág-modellek. A szövegtartalom visszaidézése. A séma hatásai. Nyomelvonás, szerkesztés és újraszerkesztés. Következtetések levonása és az aktivizálódás terjedése. Tudatbeli képek és jelenetek. A szövegből származó ismeretek és a tárolt valóságismeret egymásra hatása. Szövegszerűség a visszaidézési kísérletekben.

X Kutatás és oktatás (268).

A megismeréstudomány. Az ésszerű emberi viselkedéshez tartozó készségek. Nyelv és megismerés. Az intelligencia meghatározása. A szövegek, mint a tudomány hordozói. Szociológia. Antropológia. Pszichiátria és pszichológia. Olvasás és olvashatóság. Írás. Irodalomtudomány: deautomatizáció, eltérés, generatív poétika, az irodalomkritika mint leértékelés. Fordítástudomány: szó szerinti és szabad fordítás, az élmény egyenértékűsége, szépirodalmi fordítás. Összevető nyelvészet. Idegennyelv-oktatás. Jeltudomány. Számítástechnika és mesterséges intelligencia. A megértés megértése.

Utószó (Tolcsvai Nagy Gábor) (283).

Az irodalomjegyzékben felhasznált rövidítések jegyzéke (296).

Irodalom (298).

Névmutató (321).

Tárgymutató (328).

FEHÉR ERZSÉBET:

2000. *A szövegkutatás megalapozása a magyar nyelvészetben. Tudománytörténeti vázlat.* Nyelvtudományi Értekezések 147. Budapest, Akadémiai Kiadó

Bevezetés (5).

1. Elméleti viták és a szövegkutatás kezdetei a magyar nyelvészetben (11).
  - 1.1. Viták a nyelvészeti kutatás új módszereiről (12).
  - 1.2. A szövegkutatás kezdetei a magyar nyelvészetben (18).
2. A nyelvészeti szövegkutatás tudományrendszertani helye és elméleti alapjai (29).
  - 2.1. A nyelvészeti kutatás kiépülése (33).
  - 2.2. Milyen terjedelmű és típusú nyelvi egység a szövegkutatás tárgya (49).
3. A magyar nyelvészeti szövegkutatás irányai, tárgykörei (59).
  - 3.1. Irányzatok és tudományközi kapcsolatok (61).

- 3.2. A magyar szövegnyelvészet főbb tárgykörei és jelentősebb forrásai (65).
4. Összefoglalás és kitekintés (73).
- Szakirodalom (76).

TOLCSVAI NAGY GÁBOR:

2001. *A magyar nyelv szövegtana*. Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó

Bevezetés (7).

Első rész. A szövegtan elméleti megalapozása (9).

1. A szöveg előzetes értelmezés (9).
  - 1.1. A fő kérdésirány (9).
  - 1.2. Etimológia (11).
  - 1.3. A szöveg előzetes körülhatárolása: a szöveg főnév szövegtani jelentése (13).
2. A tudománytörténeti háttér: a szövegtan kialakulása (15).
  - 2.1. A tudománytörténeti alapok (15).
  - 2.2. A szöveggel való foglalatosság kezdetei (16).
  - 2.3. A szöveg korai grammatikai megközelítései (19).
  - 2.4. Az első önálló szövegmodellek kidolgozása (21).
  - 2.5. A tudományköziség és a kognitív elméleti keret térhódítása a szövegtanban (28).
  - 2.6. Áttekintés (36).
3. Szövegtan, szövegnyelvészet, szövegelmélet (38).
  - 3.1. Filozófiai háttér (38).
  - 3.2. A szövegtan megnevezés (40).
  - 3.3. Elméleti alapkérdések (42).
  - 3.4. Szerkezeti (strukturális) és műveleti (procedurális) magyarázat (43).
  - 3.5. A kognitív nyelvészet (44).
  - 3.6. A szerkezeti megközelítés kérdésirányai (50).
  - 3.7. A műveleti megközelítés kérdésirányai (53).
  - 3.8. A moduláris és a holisztikus szemlélet a szövegtanban (55).
  - 3.9. Inter- és multidisziplinaritás (56).
  - 3.10. Lingvisztika és grammatika (58)
  - 3.11. A nyelvi és a nem nyelvi összetevők (59).
  - 3.12. Az értelmezés megelőzőtsége (60).
  - 3.13. A formalizálás (60).
  - 3.14. A partitúra (61).
  - 3.15. Összefoglalás: a szövegmagyarázat alapgondolatai (62).
4. A kommunikáció és a szöveg (65).
  - 4.1. Általános funkciók (65).
  - 4.2. A kommunikáció tényezői (66).
  - 4.3. Statikus modell (68).
    - 4.3.1. A beszédhelyzet (69).
    - 4.3.2. A cselekvés (71).
    - 4.3.3. A kontextus és a téma (73).
    - 4.3.4. A tudás (74).
  - 4.4. Dinamikus modell (78).

- 4.4.1. Az interakció (78).
- 4.4.2. A nyelvi norma (80).
- 4.5. A szöveg és a mindennapi tevékenység (81).
- 5. A szöveg nyelvtani egységeinek jellemzői (89).
  - 5.1. Nyelvtan és szövegtan (89).
    - 5.1.1. Fonológia és fonetika (92).
    - 5.1.2. Morfológia (94).
    - 5.1.3. Szójelentéstan (95).
    - 5.1.4. Szintaxis (99).
  - 5.2. Nyelvtan és szövegtan: összefoglalás (105).
- Második rész. A vehikulum (107).
- 6. A szöveg fizikai megnyilvánulása (107).
  - 6.1. Általános kérdések (107).
  - 6.2. A szöveg fizikai megnyilvánulásának formái (109).
  - 6.3. A szöveg fizikai megnyilvánulásának határai (113).
- Harmadik rész. A szövegrttelelem létrejöttének tagolódása. Mikro-, mezo- és makroszint (115).
- 7. A szövegérttelelem tagolódása: mikro-, mezo- és makroszint (115).
- A) A szöveg makroszintje: első megközelítés (121).
- 8. A szövegvilág és két fontos tényezője (121).
  - 8.1. A szövegvilág (121).
  - 8.2. A nézőpont (125).
  - 8.3. A szövegfókusz és a szövegtopik (127).
- 9. A tér jelölése a szövegben (132).
  - 9.1. A térjelölés a magyarban (132).
  - 9.2. A térjelölés a szövegben (141).
- 10. Az idő jelölése a szövegben (148).
  - 10.1. Az időjelölés a magyarban (148).
  - 10.2. Az időjelölés a szövegben (154).
  - 10.3. A tér és az idő összefüggései a szövegben (162).
- B) A szöveg mikroszintje (163).
- 11. A szövegérttelelem mikroszintjének nyelvtani formái a magyarban (163).
  - 11.1. A határozottság (164).
  - 11.2. Az igealakok ragjai és a birtokos személyjeles névszók jelei (167).
  - 11.3. A névmás (169).
  - 11.4. Az egyeztetés (171).
- 12. A szövegérttelelem mikroszintjének szövegtani formái a magyarban (173).
  - 12.1. A deixis (175).
  - 12.2. A koreferencia (180).
    - 12.2.1. A koreferencia korábbi magyarázatai (183).
    - 12.2.2. A referencia (188).
    - 12.2.3. A referens (192).
    - 12.2.4. A koreferencia kognitív megközelítése (194).
    - 12.2.5. A koreferencia mint szerkezet és művelet (198).
  - 12.3. A névmási koreferencia (200).
    - 12.3.1. Az E/1 és E/2 névmási és O + INFL koreferencia (201).

- 12.3.2. Az E/3 névmási és O + INFL koreferencia (205).
- 12.3.3. Az *ő* és az *az* (213).
- 12.4. A fogalmi szójelentésen alapuló koreferencia (222).
- 12.5. Koreferenciaelemzések (238).
- C) A szöveg mezoszintje (243).
- 13. A szövegértélem mezoszintjének szövegtani formái a magyarban (243).
  - 13.1. A szövegtopik és a szövegfókusz megoszlása (244).
  - 13.2. A mondatok közötti mellérendelés (256).
  - 13.3. A fogalmi séma mezoszintű szerepe (272).
  - 13.4. A mezoszintű szövegegységre utaló elem (280v)
  - 13.5. A metafora mezoszintű szerepe (282).
  - 13.6. A metaszintű szövegtani formák jellegzetes együtt állásai (282).
  - 13.7. A mezoszintű szövegegység szerkezete és szövegtani szerepe (289).
- 14. A szövegszerkezet mezoszintjének formái (291).
  - 14.1. A bekezdés (291).
  - 14.2. A párbeszéd alapegységei és mezoszintű szerkezete (299).
- D) A szöveg makroszintje: második megközelítés (310).
- 15. A szövegértélem makroszintjének szövegtani formái a magyarban (310).
  - 15.1. A szövegvilág és a makroszint (311).
  - 15.2. A szöveg általános szerkezete (311).
  - 15.3. A szöveg értelemszerkezete (318).
- 16. A szöveg stílusa, mint a szövegértélem része (322).
- 17. A cím (325).
- Negyedik rész. A szövegtan tágabb összefüggései (331).
- 18. Szövegtipológia (331).
- 19. Szövegalkotás és szövegmegértés (339).
- 20. Összefoglalás (341).
- Példaszövegek (343).
- Irodalom (350).
- Tárgymutató (370).
- Névmutató (373).

KOCSÁNY PIROSKA:

2005. *Szöveg, szövegtípus, jelentés: a mondás, mint szövegtípus.*

Nyelvtudományi Értekezések 151. Budapest, Akadémiai Kiadó

A problémák (7).

- I. A mondás, mint szöveg és szövegtípus (9).
  - 1. A mondás, mint általános érvényű nyilatkozat (11).
  - 2. A mondás, mint értékelő ítélet (14).
    - 2.1. Az „értékelő ítélet / értékelés” fogalom értelmezése (15).
      - 2.1.1. Vizsgálódás a beszédaktusok körében (16).
      - 2.1.2. Az értékelés logikai és nyelvfilozófiai megközelítésben (19).
    - 2.2. A mondás, mint értékelő ítélet (20).
      - 2.2.1. A mondás, mint általánosan érvényes értékelő ítélet (20).
      - 2.2.2. A mondás, mint morális értékről szóló értékelő ítélet (22).

- 2.2.3. A mondás meghatározása (23).
- 2.3. A mondás, mint morális értékelő ítélet – nyelvi megközelítésben (25).
  - 2.3.1. A mondásokat meghatározó értékelés nyelvi-szemantikai lehetőségei (25).
  - 2.3.2. A mondásokat létrehozó értékelő beszélői attitűd érvényesülése (32).
  - 2.3.3. A mondás kettős nyelvi meghatározottsága (összefoglalás és továbbgondolás) (34).
  - 2.3.4. Az értékelés, mint következtetés (36).
  - 2.3.5. Az értékelő beszélői beállítódás érvényesülését befolyásoló tényezők: a mondások formális jegyei (37).
3. A mondások típusai (39).
  - 3.1. Mondástipológia a definícióban szereplő kritériumok alapján (39).
    - 3.1.1. Értékelt fogalomról, illetve nem egyértelműen értékelt fogalomról szóló mondások (40).
    - 3.1.2. Morális értéktételek, illetve egyéb közös fogalmi azonosításrendszerek alapján létrejövő mondások (42).
    - 3.1.3. Ítéletek és felszólítások, mint mondások (45).
    - 3.1.4. Generikus és nem generikus mondatok, mint mondások (48).
    - 3.1.5. Összefoglalás: a mondás alapesetei és a határesetek (48).
  - 3.2. A mondások két funkcionális típusa: megerősítő és cáfoló-korrigáló mondások (49).
  - 3.3. A mondás, mint szövegtípus viszonya egyéb szövegtípusokhoz (51).
    - 3.3.1. Szöveg, szövegtípus, mondás (52).
    - 3.3.2. A mondás, mint műfajok megalapozója (56).
- II. A mondásfunkciót megvalósító nyelvi forma vizsgálata: tanulmány a cáfoló típusú mondásokról és a cáfolás kifejezési lehetőségeiről (65).
  1. A cáfoló tagadás grammatikája: a közvetlen szintaktikai tagadás (67).
    - 1.1. A nyitott tagadás (71).
    - 1.2. A zárt tagadás (72).
      - 1.2.1. Az egyszerű zárt tagadás (73).
      - 1.2.2. A hatókörében korlátozott zárt tagadás (75).
      - 1.2.3. Az argumentatív elemmel kiegészített zárt tagadás (75).
  2. A közvetett tagadás (77).
    - 2.1. A lexikális elemekkel együttjáró negatív kontextus (77).
    - 2.2. A hasonlítás, mint tagadás (80).
    - 2.3. A feltételes mondatral együttjáró tagadás (83).
    - 2.4. Rémaképzés, rémakiemelés és tagadás (89).
      - 2.4.1. A rémaképző is (89).
      - 2.4.2. A rémaképző és rémakiemelő CSAK (93).
    - 2.5. Sugallt tagadással járó, véleményt / hitet bevezető állítmányok (100).
    - 2.6. Deiktikus sugallt tagadás (102).
    - 2.7. Összefoglalás: a közvetett tagadás tárgyalt változatai (103).
  3. A retorikus kérdés és az irónia szerepe a cáfoló típusú mondásokban (105).
    - 3.1. A retorikus kérdés (106).
    - 3.2. Az irónia (110).

4. Beleértett tagadás mellérendelő szerkezetekben (112).
  - 4.1. Megszorító értelmű mellérendelések (114).
    - 4.1.1. DE (114).
    - 4.1.2. PEDIG₁ (116).
    - 4.1.3. HOLOTT (PEDIG₂) (116).
    - 4.1.4. Megengedő és feltételes ellentét (BÁR, KIVÉVE HA, FELTÉVE HA) (117).
    - 4.1.5. Következmenyt, magyarázatot, célt tartalmazó mellé-rendelések (ÉS EZÉRT, UGYANIS, AZÉRT HOGY) (117).
  - 4.2. Kiegészítő értelmű szerkezetek (120).
5. Jelentés és cáfolás (123).
  - 5.1. A „jelentésbeli ellentét” fogalom értelmezése (123).
    - 5.1.1. Vizsgálódás a lexémákból kiindulva (123).
    - 5.1.2. Vizsgálódás a szintagmákból kiindulva (125).
  - 5.2. A jelentésbeli ellentét típusai a cáfoló tagadás szemszögéből (126).
  - 5.3. A nyelvi ellentét mondást létrehozó hatása (128).
  - 5.4. A mondást megalapozó jelentésbeli ellentétek: összefoglalás és továbbgondolás (129).
6. Összefoglalás: kifejtett, beleértett és sugallt jelentések a mondásokban (131).

Eredmények (136).

Forrásművek rövidítésükkel (141).

Felhasznált irodalom (142).

BALÁZS GÉZA:

2007. *Szövegantropológia. Szövegek többirányú megközelítése*. Berzsenyi Dániel Főiskola, Szombathely, Inter Kultúra-, Nyelv- és Médiakutató Központ

Előszó (7).

- I. Bevezetés (16).
- II. A szöveg antropológiai megközelítése (24).
  1. A szövegtan története. 2. A szakrális szövegek antropológiája. 3. Gondolkodási formák, gondolatalakzatok. 4. A magyar szöveg. 5. Zene és nyelv. 6. A magyar nép humora.
- III. A szöveg strukturalista (moduláris) megközelítése (63).
  7. A mondat és a szöveg. 8. A szöveg meghatározása. A szöveg ismertetőjegyei, szerepe a közlésben, két létformája: az élőbeszéd és az írás. 9. A szöveg pragmatikai szintje. A szöveget alakító tényezők (szövegpragmatika). 10. A cím. A pragmatika és a szemantika között. 11. A szöveg nyelvi-jelentéstani szintje. A szövegösszefüggés jelentésbeli mutatói (szövegsemantika). 12. A szöveg szintaktikai szintje. A szövegösszefüggés nyelvtani mutatói (szövegszintaktika).
- IV. A szöveg dinamikus (holista) megközelítése (98).
  13. A szövegszintek egymásra vonatkozása. 14. A szöveg kifejtettsége. A mondat beszerkesztése a szövegbe. 15. Az intertextualitás és a számítógépes szövegvilág. 16. Új nyelvi létmódok. 17. A szövegfajták. 18. Szövegalkotás és szövegértelmezés.
- V. Gyakorlati szövegtan (118).
  19. A szövegszerkesztés általános szabályai. 20. A szöveg fölépítése, az írás és az élőbeszéd fajtái. 21. A szövegszerkesztés eljárásai.

VI. Szövegelemzések (126).

22. Szimbólumelemzés szövegekben. 23. Hajnóczy Péter *A pad* című szövegének elemzése. 24. József Attila verseinek modern nyelvészeti megközelítése. Egy példa: *Tudod, hogy nincs bocsánat*. 25. Az irodalmi szöveg szövegtani-stilisztikai elemzése. Temesi Ferenc trilógiája (*Por – Híd – Pest*).

Szakirodalom (163).

Szakkifejezések (170).

5.4. Időrendi sorrendbe rendezett magyar nyelvű szemiotikai-textológiai művek repertóriuma

Bevezető megjegyzések

Ez az alfejezet olyan művek repertóriumát is tartalmazza, amelyek csak részben tekinthetők a szemiotikai-textológia kidolgozása előmunkálataihoz tartozóknak.

Repertóriumba való felvételük magyarázata az, hogy ugyan nem a szemiotikai-textológia a központi témájuk, de olyan aspektusokat is tárgyalnak, amelyek a szemiotikai-textológia elméleti keretének kidolgozásakor releváns szerepet játszottak / játszanak.

Repertóriumok

PETŐFI S. JÁNOS:

1967. *Modern Nyelvészet. Tájékoztató összefoglalás*. Budapest, Tudományos Ismeretterjesztő Társulat

- I. A nyelvtudomány XX. századi történetének néhány kérdése (6-32).
- II. Matematikai nyelvészet, nyelvi modellek (33-50).
- III. Generatív nyelvelmélet, generatív grammatika (N. Chomsky: *Aspects of the Theory of Syntax*, Cambridge, Mass, 1965.) (51-71).
- IV. A mondat szemantikai interpretálásának kérdései (72-99).
A. J. A. Fodor, J. J. Katz: *The Structure of a Semantic Theory*, Lg. 59, 1963.
B. U. Weinreich: *Explorations in Semantic Theory*, Prepublication Version, 1965.
- V. A mondat fonológiai interpretálásáról (100-103).
- VI. Bibliográfia (104-124).

PETŐFI S. JÁNOS:

1968. *A vers strukturális nyelvi elemzésének kérdéseihez. Történeti és módszertani vázlat*. Budapest, Kézirat

Előszó (1).

Tartalomjegyzék (4).

- I. A művészi nyelvi kommunikációról (6).
  1. A kommunikációról általában (6).
  2. A művészi nyelvi kommunikáció modellje (10).
  3. A kommunikációelméleti modell és a nyelvi műalkotások különféle megközelítésmódjai (17).
- II. A strukturális nyelvi elemzés alapját képező kutatásokról (25).

1. A nyelvi műalkotások struktúrarétegeinek feltárásáról (26).
  2. A strukturális és a generatív nyelvszemléletről (42).
  3. Mondatnál nagyobb szövegegységek strukturális elemzéséről (58).
  4. A nyelv poétikai funkciójáról és a költői nyelv elemzéséről (62).
  5. A parallelizmus-kutatás kibontakozásáról (68).
- III. A strukturális nyelvi elemzés kibontakozásáról (79).
1. A nyelvi műalkotásnak, mint 'jel'-nek az értelmezéséről (79).
  2. A strukturális nyelvi elemzés néhány alkalmazásáról
    - A metanyelv (83).
    - A hangzásstruktúra elemzéséről (86).
    - A szintaktikai szerkezet transzformációs elemzése (90).
    - Parallelizmusok metrikus struktúrákban (93).
  3. Szövegstruktúrák 'ismétlődő visszatéréseinek' elemzéséről
    - A szövegelemzés különféle módszerei (100).
    - Kísérlet egy strukturális poétika felépítésére (127).
  4. A költői képek elemzéséről (132).
- IV. A strukturális nyelvi elemzés egy átfogó modelljéről (140).
1. Elmélet, metaelmélet (140).
  2. A műközpontú strukturális elemzés elméletéről általában
    - A 'nyelvi műalkotás' definíciójához (146).
    - A 'lehetséges struktúrafajták' definiálásához (148).
  3. A költői alkotások szűkebb értelemben vett szövegstruktúrájának leírásáról
    - A 'struktúra' terminus értelmezése (153).
    - A 'strukturális leírás' definíciója (155).
  4. A szövegstruktúra leírásának egy modelljéről (156).
- V. A 'nyelvi struktúra' strukturáltságának elemzéséről (161).
1. A nyelvi közlésegségek megállapításáról (161).
  2. A szavak jellemző jegyeinek meghatározásáról (166).
  3. A hierarchikus strukturáltság elemzéséről
    - A közlésegségek szintaktikai-szemantikai jellemzéséről (171).
    - A kompozícióegységek megállapításáról és jellemzéséről (179).
  4. A lineáris strukturáltság elemzéséről
    - A rímszerkezet jelentésstrukturáló jellegéről (189).
    - A ritmikai szerkezet jelentésstrukturáló jellegéről (197).
    - Ismétlődő visszatérések a szintaktikai-szemantikai szerkezetben (201).
    - A megjelenített valóság megjelenítő elemeinek visszatérése (207).
  5. A képszerkezet elemzéséről (210).
- VI. József Attila *Külvárosi éj* című versének elemzéséhez (211).
1. A *Külvárosi éj* néhány elemzéséről (215).
  2. A *Külvárosi éj* szövegstruktúrájának elemzéséhez
    - A szövegstruktúra hierarchikus megkomponáltságáról (227).
    - A szövegstruktúra lineáris szerkezetéről (231).
    - A versszöveg tematikus szótáráról (237).
- VII. A szövegstruktúra elemzésétől a mű komplex elemzéséig (241).

Függelék: A generatív nyelvelméletéről (248).
Jegyzetek (286).

PETŐFI S. JÁNOS:

1969. *A tezaurusz-kérdés jelenlegi helyzete különös tekintettel a tudományos, műszaki-gazdasági tájékoztatásra.* Budapest, OMKDK

Előszó ( ).

1. Tezauruszok felhasználása a tájékoztatásban ( )
  - 1.1. Osztályozórendszerek ( )
    - 1.11. ETO ( )
    - 1.12. RANGANATHAN: Kettőspontos Osztályozás ( )
  - 1.2. Uniterm-rendszer, deskriptor-nyelvek, tezaurusz ( )
    - 1.21. Osztályozás egyenértékű alapfogalmakkal ( )
    - 1.22. Deskriptor-nyelvek ( )
    - 1.23. Tezaurusz ( )
  - 1.3. Osztályozórendszerek, tárgyszólisták és tezauruszok az automa-tizálásban ( )
2. A tezauruszok különféle típusai ( )
  - 2.1. A tezaurusz definíciói ( )
  - 2.2. A tezauruszok osztályozása ( )
    - 2.21. A tezaurusztípusok általában. ( )
    - 2.22. ROGET tezaurusza ( )
    - 2.23. Tájékoztatási célra készült tezauruszok típusai ( )
3. Tájékoztatási célra készült tezauruszok elemzése ( )
  - 3.1. Témaköri elrendezést mutató tezauruszok ( )
    - 3.11. ASTIA tezaurusz (1960, 1962) ( )
    - 3.12. Egy összesített tárgyszójegyzék (1964) ( )
    - 3.13. Bureau of Reclamation tezaurusz (1965) ( )
    - 3.14. Water Resources tezaurusz (1966) ( )
    - 3.15. API Subject Authority List (1966) ( )
    - 3.16. Agricultural / Biological Vocabulary (1966) ( )
    - 3.17. Egy készülő elektrotechnikai tezausról (1967) ( )
    - 3.18. Euratom tezaurusz (1964, 1966) ( )
    - 3.19. DIRR tezaurusz (előkészítésének ismertetése) ( )
  - 3.2. Témaköri elrendezést nem mutató tezauruszok ( )
    - 3.21. Chemical Engineering tezaurusz (1961) ( )
    - 3.22. ECAC tezaurusz (1963) ( )
    - 3.23. Engineering Terms tezaurusz (1961) ( )
    - 3.24. Engineering Index tezaurusz (nem jelent meg) ( )
    - 3.25. Bureau of Ships tezaurusz (1965) ( )
    - 3.26. Pulp and Paper Terms tezaurusz (1965) ( )
    - 3.27. ASM tezaurusz (előkészítésének ismertetése) ( )
  - 3.3. Egyéb tezauruszok ( )
    - 3.31. IFAC szójegyzék (1966) ( )
    - 3.32. Egy politechnikai tezaurusz ( )
4. Tezauruszok felépítésének, szerkezetének elvi kérdései ( )

- 4.1. A tájékoztatói rendszer és a teaurusz-struktúra kapcsolata ( )
- 4.2. Az egyes tudomány-területek és a teaurusz-struktúra kapcsolata ( )
- 4.3. A teauruszok alapját képező tárgyszó-anyag ( )
- 4.4. A teauruszok belső struktúrája ( )

Mellékletek ( )

Irodalom ( )

Idegen nyelvű összefoglalók ( )

PETŐFI S. JÁNOS:

1990 *Szöveg, szövegtan, műelemzés (Textológiai tanulmányok).*

Szerk.: E. Benkes Zsuzsa. Budapest, Országos Pedagógiai Intézet

Az Olvasóhoz (1).

A nyelv, mint írott kommunikációs médium: szöveg (3).

1. Mi a szöveg? (3).
2. A szövegkonstrukció elemei (8).
  - 2.1. Vehiculum: a szöveg fizikai manifesztációja (10).
  - 2.2. Formatio: a vehiculum formális organizációja (11).
  - 2.3. Sensus: a vehiculum értelem-szemantikai organizációja (23).
  - 2.4. Relatum: amiről a szöveg szól (46).
3. Szövegfeldolgozás – szövegtani kutatás (49).
  - 3.1. A szövegfeldolgozás néhány aspektusa (50).
  - 3.2. Szövegtani kutatás. Néhány módszertani kérdés (53).
4. A szöveg, mint sokoldalú kutatási objektum (57).
  - 4.1. A szövegtan, mint integratív diszciplína (57).
  - 4.2. Tematikus bibliográfiai tájékoztató (59).
5. Bibliográfia (63).

Költői művek explikatív interpretációjának néhány alapkérdése (76).

0. Bevezetés (76).
1. Mi a költészet funkciója? (76).
2. Miben áll egy szöveg poeticitása? (77).
3. Hogyan lehet /kell költői művekhez közelítenünk? (77).
  - 3.0. A szemiotikai-textológia koncepciója (78).
  - 3.1. Az explikatív interpretáció konstitutív elemei /relációi (83).
  - 3.2. A dominánsan analitikus explikatív interpretációról (99).
  - 3.3. A dominánsak szintetikus explikatív interpretációról (102).
4. Összefoglaló megjegyzések (106).

Bibliográfia (108).

Jegyzetek (110).

Vers, kommunikációs-szituáció, interpretáció (114).

1. Bevezetés (114).
2. „Seb a cédruson” (118).
3. Összefüggőség és teljesség, mint a szövegszerűség és az explikatív interpretáció két központi tényezője (154).

Bibliográfia (157).

Jegyzetek (157).

Kombinatorikus költői nyelvi játékok (159).

1. A nyelv műhelyében. Bevezető megjegyzések (159).
2. Adott versek organizációjának transzformációi (160).
  - 2.0. A transzformálás néhány aspektusa. Általános megjegyzések (160).
  - 2.1. A „Kockajáték” című vers és transzformációi (163).
  - 2.2. A „Variáció” című vers és transzformációi (171).
  - 2.3. A „Négy korál” című versből a II. és transzformációi (178).
3. A kreatív transzformálás didaktikai felhasználása (185).

Bibliográfia (194).

Jegyzetek (197).

Beszélgetés Petőfi S. Jánossal

(E. Benkes Zsuzsa – Horváth Tamás) (200).

Utószó

(Bókay Antal) (215).

PETŐFI S. JÁNOS:

1991 *A humán kommunikáció szemiotikai elmélete felé (Szövegnyelvészet – Szemiotikai textológia) / Towards a Semiotic Theory of the Human Communication (Text Linguistics Semiotic Textology)*. <Kétnyelvű kiadás>. Szeged, Gold Press

Előszó / Foreword (5).

A humán kommunikáció szemiotikai elmélete felé

(Szövegnyelvészet – szemiotikai textológia)

1. A nyelvi műalkotások elemzésének néhány aspektusa (15).
2. A szövegszignifikáció aspektusai és azok szemiotikai textológiai megközelítése (37).
3. A nyelvi műalkotások strukturális nyelvi elemzésétől a multimediális kommunikáció szemiotikai elmélete felé: 1961–1990. Visszatekintés (71).

Appendix:

Horányi Özséb: Megjegyzések az ikon fogalmáról – természetesen, mint szövegfogalomról (75).

Towards a semiotic theory of the human communication

(Text Linguistics – Semiotic Textology)

1. Some aspects of the analysis of verbal works of art (89).
2. Aspects of text-signification – a semiotic textological approach (111).
3. From the structural linguistic analysis of verbal works of art towards a semiotic theory of multi-media human communication: 1961-1990. Retrospect (145).

Appendix:

Özséb Horányi: Contributions to the concept of icon – as text, of course (149).

Az appendix illusztrációi / Illustrations of the appendix (159).

Bibliográfia / Bibliography (187).

Előszó (5).

I. A versek és megközelítéseik (9).

Bevezetés (10).

1. Két kísérlet a vers meghatározására (11).

2. A versek analitikus-kreatív megközelítése (15).

3. A versek kreatív-produktív megközelítése (9).

4. Egy szövegelméleti koncepcióról (24).

II. A vers, mint többszörösen összetett felépítésű jelviszony (43).

Bevezetés (44).

1. A vers 'jelölő-jelölt' szerkezetének első fokú szemiotikai összetevői (45).

Vehikulum (46).

Vehikulum-imágó (59).

Organizációtípusok (62).

Formáció (65).

Kontextuális formáció (66).

Rendszerszerű formáció (76).

Sensus (79).

Rendszerszerű sensus (80).

Kontextuális sensus (83).

Relátum-imágó (89).

Relátum (91).

A 'jelölő-jelölt' kapcsolat domináns hordozói (95).

Intertextualitás (98).

2. A vers 'jelölő-jelölt' szerkezete. A 'jelölő-jelölt' kapcsolat domináns költői nyelvi hordozói. Elemzések (103).

Weöres Sándor. Kockajáték (106).

Nagy László: Árvácska sirverse (122).

Tamkó Sirató Károly: Szélkiáltó (135).

Fábián István: én innét ki nem találok (146).

Pilinszky János: Őszi vázlat (156).

Áprily Lajos: Kődös évszak előtt (166).

Nemes Nagy Ágnes: Nyári rajz (177).

Rákos Sándor. Olyan szép, olyan gyönyörű szép (187).

III. A vers 'jelölő-jelölt' szerkezetének kreatív-produktív megközelítése. Példák (195).

Bevezetés (196).

1. A vers 'jelölő-jelölt' szerkezetének fizikai hordozója [= vehikulum] (197).

1.1. Kísérletek hagyományos versvehikulumok létrehozására (200).

Weöres Sándor: Kockajáték (201).

Nagy László: Árvácska sirverse (210).

Tamkó Sirató Károly: Szélkiáltó (219).

1.2. Kísérletek képvers-vehikulumok létrehozására (229).

Weöres Sándor. Kockajáték (230).

- Nagy László: Árvácska sírverse (236).
 Fábán István: én innét ki nem talállok (245).
2. A vers vehikulumához rendelhető formai felépítés [= formáció] (253).
 Weöres Sándor: Kockajáték (256).
 Nagy László: Árvácska sírverse (261).
 Pilinszky János: Őszi vázlat (268).
  3. A vers vehikulumához rendelhető szemantikai felépítés [= sensus] (275).
 Weöres Sándor: Kockajáték (278).
 Nagy László: Árvácska sírverse (284).
 Áprily Lajos: Ködös évszak előtt (293).
  4. A szöveg adott módon interpretált vehikulumához rendelhető világfragmentum [= relátum] (303).
    - 4.1. Kísérletek a relátumok kifejezésre juttatása dinamikájának kreatív-produktív megközelítésére (306).
 Weöres Sándor: Kockajáték (307).
 Nagy László: Árvácska sírverse (316).
 Nemes Nagy Ágnes: Nyári rajz (322).
    - 4.2. Összetett kísérletek a relátumok kifejezésre juttatása kreatív-produktív megközelítésére (330).
 Weöres Sándor: Kockajáték (331).
 Nagy László: Árvácska sírverse (334).
 Rákos Sándor: Olyan szép, olyan gyönyörű szép (341).
- Utószó (349).
 Antológia (353).
 Index (369).

BENKES ZSUZSA – PETŐFI S. JÁNOS:

1993. *A vers és próza kreatív-produktív megközelítéséhez. Alapfeladat-típusok.*
 Budapest, Országos Köznevelési Szolgálat Iroda

Előszó (1).

Bevezetés. A szövegek analitikus kreatív és kreatív-produktív megközelítéséről (2).

I. Kreatív-produktív szöveg megközelítés. Két példa (6).

II. Kreatív vers megközelítések (14).

III. A (rövid)próza szövegek kreatív-produktív megközelítése (43).

Bibliográfia (67).

PETŐFI S. JÁNOS – BÁCSI JÁNOS – BENKES ZSUZSA – VASS LÁSZLÓ:

1993. *Szövegtan és verselemzés.* Budapest, Pedagógus Szakmai Megújítása
 Projekt Programiroda

Előszó (5).

I. Szövegtan (Petőfi S. János) (7).

A szövegtani kutatás alapkérdései (9).

1. A szövegtani kutatásról általában (9).

2. Korunk nyelvészeti kutatásának néhány, szövegtani szempontból jelentős aspektusa (14).
  3. A szemiotikai textológia, mint átfogó elméleti keret jellemvonásai (19).
  4. A szemiotikai textológiai értelmező interpretáció és az annak során felhasználható tudásrendszerek (34).
  5. Kitekintés (37).
- II. Kreatív versmegközelítések (39).
1. A versek kreatív-produktív megközelítése (Benkes Zsuzsa – Petőfi S. János) (41).
    1. Bevezetés (41).
    2. Gyakorlatleírások (42).
    3. Példa egy gyakorlat elvégzéséhez és eredményei elemzéséhez (66).
  2. A versek analitikus-kreatív megközelítése (Petőfi S. János – Vass László) (73).
    1. Bevezetés (73).
    2. Analitikus-kreatív értelmező megközelítés (74).
    3. Az analitikus-kreatív és a kreatív-produktív megközelítés kapcsolatáról (116).
- III. Kreatív-produktív gyakorlatok (119).
- Antológia (121).
1. A szöveg fizikai megjelenési formájával kapcsolatban (Bácsi János) (125).
  2. A formai felépítéssel kapcsolatban (Vass László) (151).
  3. A szemantikai felépítéssel kapcsolatban (Benkes Zsuzsa) (177).
  4. A versekben (feltételezeten) kifejezésre jutó 'valóságdarab'-bal kapcsolatban (Petőfi S. János) (203).
  5. Egy 'prelogikus vagy posztlogikus' felépítésű verssel kapcsolatban (Bácsi János – Benkes Zsuzsa – Petőfi S. János – Vass László) (229).
  6. Interpretációtípusok (Petőfi S. János) (267).
- IV. Tallózás az idegen nyelvű (szak)irodalomban (Petőfi S. János) (281).
1. Angol nyelvű (szak) irodalom (283).
  2. Francia nyelvű (szak) irodalom (309).
  3. Német nyelvű (szak) irodalom (355).
  4. Olasz nyelvű (szak) irodalom (387).
- V. Bibliográfiai tájékoztató (Összeállította: Vass László) (417).
1. Szövegtan: idegen nyelvű irodalom (420).
  2. Szövegtan: magyar nyelvű irodalom (426).
  3. Szövegtan: a szemiotikai textológia irodalma (432).
  4. Verselemzés: irodalom az analitikus-kreatív versmegközelítéshez (435).
  5. Verselemzés: irodalom a kreatív-produktív versmegközelítéshez (440).
- Függelék (443).
- Index (453).
- Tartalomjegyzék (61).

PETŐFI S. JÁNOS – BÁCSI JÁNOS – BÉKÉSI IMRE – BENKES ZSUZSA – VASS LÁSZLÓ:
1994. *Szöveg- és prózaelemzés. A rövidpróza kreatív-produktív megközelítéséhez.*
Budapest, Trezor Kiadó.

Előszó (5).

I. Szöveg- (9).

1. Vers – próza. Irodalmi szöveg – nem irodalmi szöveg. Néhány megjegyzés (Petőfi S. János) (11).
2. A mondatnyelvészet és a szövegnyelvészet között: a tömbösödés (Békési Imre) (23).
3. Lehetséges világok – szövegvilágok (Petőfi S. János) (41).

II. Kreatív (rövid)próza-megközelítések (63).

1. A (rövid)próza-szövegek kreatív-produktív megközelítése (Benkes Zsuzsa – Petőfi S. János) (65).
2. Történetből történetet. Néhány kreatív szövegtranszformáció (Benkes Zsuzsa) (95).
3. A (rövid)próza analitikus-kreatív megközelítése. Örkény István: Gondolatok a pincében (Petőfi S. János – Vass László) (118).
4. A tömbösödés analitikus vizsgálata szövegekben (Békési Imre) (158).

III. Kreatív-produktív gyakorlatok (191).

Antológia (193).

1. A rövidpróza 'jelölő-jelölt' szerkezetének fizikai hordozójával (a vehikulummal) kapcsolatos gyakorlatok (207).
  1. Egy vehikulumok tipologizálásával kapcsolatos gyakorlat (Petőfi S. János) (209).
  2. Szövegek tipografizálásával kapcsolatos gyakorlatok. Somlyó György: Mese a címről. Jacquelin-nak és Eugene-nek. Kecskés András – Szilágyi Péter – Szurmi Lajos: Kis magyar verstan (Részlet). Rácz Endre – Takács Etel: Kis magyar nyelvtan (Részlet) (Bácsi János) (236).
2. A rövidpróza vehikulumához rendelhető formai felépítéssel (a formációval) kapcsolatos gyakorlatok (257).

A szövegmondat-összetevők lehetséges lineáris elrendezése. Somlyó György: Mese az egyről és a kettőről. Örkény István: A vidám parkban (Vass László) (259).
3. A rövidpróza vehikulumához rendelhető szemantikai felépítéssel (a sensussal) kapcsolatos gyakorlatok (293).
  1. Egy rövidpróza időszerkezetével kapcsolatos gyakorlatok. Örkény István: Élmény és művészet (Vass László) (295).
  2. Egy cloze-típusú kreatív-produktív gyakorlat a szemantikai felépítéssel kapcsolatban. Kosztolányi Dezső: Délután hat és hét között (Benkes Zsuzsa) (311).
  3. Egy szövegmondat-sorrend tényállástartó átrendezhetőségével kapcsolatos kreatív-produktív gyakorlat. Örkény István: Gondolatok a pincében (Petőfi S. János) (323).
4. A rövidpróza vehikulumában (feltételezetten) kifejezésre jutó 'valóságdarab'-bal (= a relátummal) kapcsolatos gyakorlatok (331).

1. Egy szövegmondat-sorrend tényállás-módosító átrendezésével kapcsolatos kreatív-produktív gyakorlat. Pilinszky János: Egy lírikus naplójából (Részlet) (Benkes Zsuzsa – Petőfi S. János) (333).
2. Egy nem teljes szövegvilág kiegészítésével kapcsolatos kreatív-produktív gyakorlat. A majom és a krokodil (Mese) (Benkes Zsuzsa) (341).
3. Két – világalkotó-elemek alkalmazásával kapcsolatos – kreatív-produktív gyakorlat. Jávor Ottó: Az antikvárius. Örkény István: Az autóvezető (Petőfi S. János) (351).
5. Tömbösödés (365).
Kreatív gyakorlatok egy konstrukció típus keretében. Néhány megjegyzés (Békési Imre) (367).
- IV. Tallózás az idegen nyelvű szakirodalomban (Összeállította: Petőfi S. János) (375).
Bevezetés (Megjegyzések a francia és a német nyelvű szakirodalomhoz) (377).
  1. Olasz nyelvű szakirodalom (380).
  2. Angol nyelvű szakirodalom (393).
  3. Összefoglaló megjegyzések (407).
- V. Bibliográfiai tájékoztató (Összeállította: Vass László) (409).
  1. Szövegtan: idegen nyelvű irodalom (412).
  2. Szövegtan: magyar nyelvű irodalom (414).
  3. Szövegtan: szemiotikai textológia (417).
  4. Szövegelemzés: irodalom az analitikus-kreatív szöveg megközelítéshez (418).
  5. Szövegelemzés: irodalom a kreatív-produktív szöveg megközelítéshez (421).
- Index (Összeállította: Benkes Zsuzsa) (425).

PETŐFI S. JÁNOS:

1994. *A jelentés értelmezéséről és vizsgálatáról. A mondat szemiotikájától a szöveg szemiotikáig (Tanulmányok)*. Párizs – Bécs – Budapest, Magyar Műhely

Előszó (Nagy Pál) (5)

Bevezetés (9)

1.

A mondatgrammatikától egy formális szemiotikai szövegelméletig
(A természetes nyelvek jelenkori kutatásának egyik főirányáról) (13).

1.0. A jelentés és a jelentés értelmezésének nyelvelméletet meghatározó szerepe.
Bevezető megjegyzések (13).

1.1. A nyelvészet jelenkori fejlődésének néhány főbb állomása: Történeti-tematikus áttekintés (17).

1.2. Természetes nyelvek formális szemiotikai elmélete mint szövegelmélet: Egy formális-nyelvészeti, természetes-logikai program (23).

1.3. Egy formális szemiotikai szövegelmélet alkalmazásának néhány kérdése: Természettudományos, társadalomtudományi és irodalmi szövegek vizsgálata (41).

2.

Szöveg és jelentés (49).

2.0. Bevezetés (49).

2.1. Szöveg, jelentés, interpretáció (49).

- 2.2. Megjegyzések Erdély Miklós „tézisek az 1980-as Marly-i konferenciához” című írásához (61).
  - 2.2.0. Bevezető megjegyzések (61).
  - 2.2.1. Kísérlet a tézisek egy leíró interpretációjának megalkotására (62).
  - 2.2.2. Kísérlet néhány a tézisek értelmező interpretációja körébe tartozó megjegyzés megfogalmazására (72).
  - 2.2.3. Záró helyett (74).
3. A jelentéskonstitúció szemiotikai-textológiai tárgyalásának makro-struktúrája (80).
  - 3.0. Bevezetés (80).
  - 3.1. A szemiotikai-textológia felépítésének meghatározó tényezői (80).
    - 3.1.0. Néhány szó a 'szemiotikai-textológia' megjelölésről (80).
    - 3.1.1. A szemiotikai-textológia keretében használt szövegfogalom (81).
    - 3.1.2. A szemiotikai-textológia felépítésének alapját képező tipológiák (82).
    - 3.1.3. A szemiotikai-textológia keretében használt szemiotikai jelmodell (83).
    - 3.1.4. A szemiotikai-textológia keretében megkülönböztetett interpretációtípusok és szövegmegközelítési formák (88).
    - 3.1.5. A szemiotikai-textológia keretében használt 'jelentés'- és 'jelentésinterpretáció'-fogalom (89).
    - 3.1.6. A szemiotikai-textológia keretében használt interpretációs bázisok (91).
    - 3.1.7. A szemiotikai-textológia keretében használandó reprezentációs nyelvek (91).
    - 3.1.8. A szemiotikai-textológia létrehozásában szerepet játszó diszciplínák (94).
    - 3.1.9. Rövid összegzés (95).
  - 3.2. Szemiotikai-textológiai megjegyzések Kassák Lajos „A ló meghal, a madarak kirepülnek” című művéhez (96).
    - 3.2.0. Bevezető megjegyzések (96).
    - 3.2.1. A mű felépítése elemzésének néhány aspektusa (97).
    - 3.2.2. A mű felépítése szemiotikai-textológiai nézőpontból (118).
    - 3.2.3. Néhány a mű interpretációjára vonatkozó záró megjegyzés (134).
4. A szövegtani kutatás soron következő feladatairól. Kitekintés (137). Bibliográfia (141).

PETŐFI S. JÁNOS:

1996. *Az explicitég biztosításának feltételei és lehetőségei természetes nyelvi szövegek interpretációjában. A szemiotikai-textológiai értelmező interpretáció néhány aspektusa.* Budapest, A MTA Nyelvtudományi Intézete

0. Bevezetés (7).
1. A szemiotikai textológiáról, az általam elméleti keretként használt szövegtani diszciplínáról (8).
2. A szöveg mint jelkomplexus szemiotikai-textológiai fogalmáról (10).
  - 2.1. A szemiotikai-textológiai szövegfogalomról általában (10).
  - 2.2. A jelkomplexus szemiotikai-textológiai fogalmáról (11).

- 2.2.1. A jelkomplexusok összetevőiről (11).
- 2.2.2. A jelkomplexusok organizációtípusairól (19).
- 2.2.3. A jelkomplexusok kompozicionális organizációjának szintjeiről és egységeiről (22).
- 3. A szemiotikai-textológiai interpretációk típusairól és az ezek végrehajtására szolgáló bázisokról (24).
  - 3.1. A szemiotikai-textológiai interpretációk típusairól (24).
  - 3.2. A szemiotikai textológia keretében használt interpretációbázisokról (25).
- 4. A szemiotikai textológia reprezentációs nyelveiről (26).
  - 4.1. A szűkebb értelemben vett reprezentációs nyelvekről általában (26).
  - 4.2. Egy (metrikai-ritmikai, prozódiai) fonetikai reprezentációs nyelvről (27).
  - 4.3. Egy (logikai kalkulussal analóg) kanonikus szintaktikai-szemantikai-pragmatikai reprezentációs nyelvről (28).
    - 4.3.1. A kanonikus nyelv felépítéséről általában (28).
    - 4.3.2. A kategoriális szabályok rendszeréről (29).
    - 4.3.3. Az úgynevezett thesaurusról (39).
    - 4.3.4. A szemantikai explikálás szabályairól (41).
    - 4.3.5. A sensusspecifikus transzformációk szabályairól (41).
    - 4.3.6. A formációs-specifikus transzformációk szabályairól (43).
    - 4.3.7. A szemantikai szuperstruktúrákról (44).
- 5. Záró megjegyzések (45).
- 6. Bibliográfia (46).

PETŐFI S. JÁNOS:

1996. *Multimédia. Több mediális összetevővel rendelkező irodalmi szövegek elemzése.*
(Szerk. Benkes Zsuzsa.) Budapest, OKSzi

Előszó (5).

- 1. A multimediális szövegek elemzése (7).
- 2. Berzsenyi Dániel – Kodály Zoltán: A magyarokhoz II. (1807) (17).
  - 1. Berzsenyi Dániel: A magyarokhoz II. (1807) (17).
  - 2. Kodály Zoltán: A magyarokhoz Berzsenyi 1807 (1936) (19).
  - 3. A megzenésített szöveg verstani és zenei metrikai-ritmikai szerkezetének összehasonlítása (23).
  - 4. Az elemzés lehetséges 'kreatív megközelítései' (26).
- 3. Arany János – Zichy Mihály: Ágnes asszony (27).
  - 1. Arany János: Ágnes asszony (27).
  - 2. Zichy Mihály: Ágnes asszony (30).
  - 3. A ballada szövege és az illusztrációk kapcsolatához (49).
  - 4. Befejező megjegyzések (53).
- 4. Kitekintés (55).

Függelék (57).

A magyar nyelvű (verbális) szövegek szemiotikai szövegtanának diszciplináris környezete (59).

Bibliográfia (65).

Az olvasóhoz (7).

Bevezető olvasmány (9).

Szöveggyűjtemény – antológia (9).

Antológia – kaleidoszkóp (10).

Szövegtanról, szövegről általában (11).

Szövegtan (12).

Szövegfogalom (12).

Alapvető szövegalkotó tényezők (35).

I. A szöveg fizikai hordozója és annak mentális képe (41).

Feltűnő zenei hatású szövegek (43).

Szövegekíratok – kézzel írt szövegek (46).

Megszokott tipográfiai formában szedett szövegek (50).

Szokatlan tipográfiai formában szedett szövegek (52).

A szöveg törzsének szedésétől eltérő szedésű elemeket tartalmazó szövegek (56).

Bizonyos tipográfiai elemeket feltűnően gyakran használó szövegek (58).

Valamiféle 'tipográfiai játék'-ot tartalmazó szövegek (61).

Kalligrammák (63).

Más tipográfiai tulajdonságot mutató szövegek (66).

II. A szöveg fizikai hordozójához rendelhető formai felépítés (71).

Megszokott központoszású szövegek (73).

Központoszás nélküli szövegek (75).

Játék hangokkal, betűkkel (77).

Játék szóelemekkel, szóalakokkal (78).

Játék szintaktikai változatokkal (80).

Makrokompozicionális érdekességek (83).

Egysorosok (85).

Háromsorosok (és haikuk) (87).

Négy sorosok (91).

14 sorosok (és szonettek) (93).

Adott szótagszámú sortípusokat tartalmazó versek (98).

Adott versmértékű versek (100).

Más formai felépítést mutató kompozíciók (102).

III. A szöveg fizikai hordozójához rendelhető nyelvi jelentéstani felépítés (105).

Különböző nyelvű kompozíciók (107).

Szóösszetételek, szókapcsolatok (112).

Első személy és második személy a szövegmondatokban (116).

Folyondár típusú kompozíciók (119).

Hasonlat és metafora mint kompozícióelv (121).

Töredékes és szándékosan hiányos kompozíciók (123).

Más nyelvi jelentéstani felépítést mutató kompozíciók (126).

IV. Egy valóságos vagy képzelt világdarab mentális képe és maga ez a világdarab (129).

Anyá (130).

Szerelem (133).

- Elmúlás (135).
- Hit (139).
- Anyanyelv (142).
- Ars poetica (145).
- Írás (147).
- Írók, költők (151).
- Festők, zeneművészek (154).
- Különlegesebb világdarab-megközelítések (157).
- V. Más szöveget idéző szövegek (163).
- Ad notam... című szövegek (164).
- Szövegre utaló címmel, költőre utaló mottóval idéző szövegek (165).
- Közvetlen vagy közvetett módon népdalt idéző szövegek (169).
- Szövegeket más módon idéző szövegek (172).
- „Így írtok ti” típusú szövegek (173).
- Még egyszer az olvasóhoz (177).
- Az Antológia szövegeinek mutatója (183).
- Szerzők – művek (190).

BENKES ZSUZSA – PETŐFI S. JÁNOS:

1996. *Szövegtani kaleidoszkóp 2. Bevezetés a szövegformáltság elemzésébe.*
Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó

- Az olvasóhoz (7).
- Szövegtani ismeretek és alkalmazásuk a szövegformáltság elemzésében (9).
- Szövegtan – szövegfogalom – alapvető szövegtulajdonságok (9).
- A szövegformáltság alapelemei (10).
- Alapvető szövegalkotó tényezők (11).
- A kompozicionális formáltság szintjei és egységei (12).
- A texturális formáltság megjelenési formái (29).
- Szövegtani ismeretek (34).
- Kaleidoszkóp a szövegek formáltságának elemzéséhez (37).
- I. A szöveg fizikai hordozója és annak mentális képe (39).
- 1. A vizuális fizikai megjelenési forma szerepe szövegek nyelvi formáltságában (40).
- A hagyományos vizuális megjelenési forma szerepe (40).
- A sorok lineáris egymásutánját megtartó, nem hagyományos vizuális megjelenési forma szerepe (44).
- A sorok lineáris egymásutánját nem megtartó, nem hagyományos vizuális megjelenési forma szerepe (52).
- 2. Kaleidoszkópgyakorlatok a vizuális forma elemzéséhez (58).
- Gyakorlatok hagyományos vizuális megjelenési formájú szövegekkel (58).
- Gyakorlatok a sorok lineáris egymásutánját megtartó, nem hagyományos vizuális megjelenési formájú szövegekkel (79).
- Gyakorlatok a sorok lineáris egymásutánját nem megtartó, nem hagyományos vizuális megjelenési formájú szövegekkel (84).

3. Kaleidoszkópfeladatok a vizuális megjelenési forma szerepének elemzéséhez (88).
 Feladatok hagyományos vizuális megjelenési formájú szövegekkel (88).
 Feladatok a sorok lineáris egymásutánját megtartó, nem hagyományos vizuális megjelenési formájú szövegekkel (88).
 Feladatok a sorok lineáris egymásutánját nem megtartó, nem hagyományos vizuális megjelenési formájú szövegekkel (89).
 * Más természetű feladatok a vizuális megjelenési forma elemzéséhez (89).
- II. A szöveg fizikai hordozójához rendelhető formai felépítés (93).
  1. A nyelvi formai felépítés szerepe a szövegek megformáltságában (94).
 A lexikai szintaktikai tagoltság szerepe (94).
 A mondatrészek sorrendjének szerepe (98).
  2. Kaleidoszkópgyakorlatok a nyelvi formai felépítés elemzéséhez (101).
 Gyakorlatok a lexikai szintaktikai megformáltság elemzéséhez (101).
 Gyakorlatok a mondatrészek sorrendje szerepének elemzéséhez (114).
  3. Kaleidoszkópfeladatok a nyelvi formai felépítés elemzéséhez (121).
 Feladatok a lexikai szintaktikai tagoltság elemzéséhez (121).
 Feladatok a mondatrészek sorrendje szerepének elemzéséhez (124).
- III. A szöveg fizikai hordozójához rendelhető nyelvi jelentéstani felépítés (127).
  1. A nyelvi jelentéstani felépítés szerepe szövegek nyelvi megformáltságában (128).
 A szavak és szócsoporthoz tartozók szerepe általában (128).
 A hasonlatok és költői képek szerepe (136).
 A 'költői én' kommunikatív funkciójának szerepe (143).
 A narrátor személyének, illetőleg az elbeszélt esemény idejének szerepe (145).
  2. Kaleidoszkópgyakorlatok a nyelvi jelentés elemzéséhez (149).
 Gyakorlatok a szavak és szókapcsolatok elemzéséhez (149).
 Gyakorlatok a hasonlatok és költői képek elemzéséhez (151).
 Gyakorlatok a 'költői én' kommunikatív funkciójának elemzéséhez (154).
 Gyakorlatok a narrátor személyének, illetőleg az elbeszélt esemény idejének elemzéséhez (156).
  3. Kaleidoszkópfeladatok a nyelvi jelentés elemzéséhez (160).
 Feladatok szavak és szókapcsolatok elemzéséhez (160).
 Feladatok a hasonlatok és költői képek elemzéséhez (160).
 Feladatok a 'költői én' kommunikatív funkciójának elemzéséhez (161).
 Feladatok a narrátor személyének, illetőleg az elbeszélt esemény idejének elemzéséhez (161).
 * Más természetű feladatok a nyelvi jelentés elemzéséhez (162).
- IV. Egy valóságos vagy képzelt világdarab mentális képe és maga ez a világdarab (167).
  1. A kifejezésre jutó világdarab szerepe szövegek megformáltságában (168).
 Verssorokban, illetőleg szövegmondatokban kifejezésre jutó világdarabok 'bemutatása' sorrendjének szerepe (168).
 Versszakokban, illetőleg bekezdésekben kifejezésre jutó világdarabok 'bemutatása' sorrendjének szerepe (170).
 A címek és a szövegbevezetések szerepe (173).
 Világdarabok hiányos, illetőleg jelzésszerű bemutatásának szerepe (177).

2. Kaleidoszkópgyakorlatok a kifejezésre jutó világdarab elemzéséhez (183).
 Gyakorlatok a verssorokban, illetőleg szövegmondatokban kifejezésre jutó világdarabok bemutatása sorrendjének elemzéséhez (183).
 Gyakorlatok versszakokban, illetőleg bekezdésekben kifejezésre jutó világdarabok 'bemutatása' sorrendjének elemzéséhez (186).
 Gyakorlatok a címek és szövegbevezetések elemzéséhez (189).
 Gyakorlatok világdarabok hiányos, illetőleg csupán jelzésszerű bemutatásának elemzéséhez (192).
3. Kaleidoszkópfeladatok a kifejezésre jutó világdarab elemzéséhez (201).
 Feladatok verssorokban, illetőleg szövegmondatokban kifejezésre jutó világdarabok 'bemutatása' sorrendjének elemzéséhez (201).
 Feladatok versszakokban, illetőleg bekezdésekben kifejezésre jutó világdarabok 'bemutatása' sorrendjének elemzéséhez (201).
 Feladatok a címek és szövegbevezetések elemzéséhez (202).
 Feladatok világdarabok hiányos, illetőleg csupán jelzésszerű bemutatásának elemzéséhez (202).
 * Más természetű feladatok a kifejezésre jutó világdarab elemzéséhez (203).
- V. Más szöveget idéző szövegek (Intertextualitás) (207).
  1. A nyelvi jelentéstani intertextualitás szerepe szövegek megformáltságában (208).
  2. Kaleidoszkópfeladatok az intertextualitás elemzéséhez (216).
 Feladatok adott szövegekkel (216).
 Még egyszer az olvasóhoz (217).
 A szövegek mutatója (219).
 Szerzők – művek (224).

PETŐFI S. JÁNOS:

1997. *Egy poliglott szövegnyelvészeti-szövegtani kutatóprogram*
 [= *Officina textologica I*]. Debrecen, Kossuth Egyetemi Kiadó

Ennek a műnek a repertóriumát lásd e kötet 5.2.1. alfejezetében.

PETŐFI S. JÁNOS:

1998. *Multimédia. Több mediális összetevővel rendelkező irodalmi szövegek elemzése II.* (Szerk. Petőfi S. János.) Budapest, OKSzi

Előszó (3).

1.

Petőfi S. János: A multimediális szövegek szemiotikai szövegtani elemzéséhez (5).

Benkes Zsuzsa: Feladatok képversek, hangzó versek és hangversek elemzésének megközelítéséhez (12).

I. Feladatok képversek elemzésének megközelítéséhez (13).

II. Feladatok hangzó versek és hangversek elemzésének megközelítéséhez (14).

2. Petőfi S. János: A verbális és zenei összetevővel rendelkező multimedialis szövegek néhány szemiotikai aspektusa (18).
Benkes Zsuzsa: Feladatok a verbális és zenei összetevővel rendelkező multimedialis szövegek elemzésének előkészítéséhez (27).
3. Petőfi S. János: A verbális és képi összetevővel rendelkező multimedialis szövegek néhány szemiotikai aspektusa (31).
Benkes Zsuzsa: Feladatok a verbális és képi összetevővel rendelkező multimedialis szövegek elemzésének előkészítéséhez (37).
4. Petőfi S. János: A színpadi megjelenítésre szánt irodalmi szövegek és tényleges megjelenítésük néhány szemiotikai aspektusa (Példa: Katona József. *Bánk bán*) (39).
Benkes Zsuzsa: Feladatok a színpadi megjelenítésre szánt irodalmi szövegek és tényleges megjelenítésük elemzésének előkészítéséhez (Példa: Katona József. *Bánk bán*) (68).
5. Petőfi S. János: A *hipertextuálisan* szervezett multimedialis dokumentumegyüttesek néhány aspektusa (82).
Bibliográfia (89).

PETŐFI S. JÁNOS – BENKES ZSUZSA:

1998. *A szöveg megközelítései. Kérdések – válaszok. Bevezetés a szemiotikai szövegtanba.* Budapest, Iskolakultúra

Előszó (9).

Bevezetés (11).

1. A szövegfogalom értelmezése (15).
  1. Kérdés: mit célszerű szövegnek neveznünk?
    - 1.1. Kérdés: Többé-kevésbé mindenki számára egyformán adotttnak tekinthető fizikai-szemiotikai tárgyakat (például írott vagy nyomtatott, illetőleg hangszalagon vagy videokazettán rögzített 'közlemények' fizikai testét) célszerű-e szövegnek nevezni, vagy olyan kételemű szemiotikai relációkat (kapcsolatokat, viszonyokat), amelyeknek egyik eleme egy 'utaló' szerepet betöltő fizikai tárgy, a másik eleme pedig az a valami, ami ehhez az utalóhoz egyik lehetséges 'utalt'-ként hozzárendelhető? (15).
    - 1.2. Kérdés: Ha a relációra utaló használat mellett döntünk, csak az olyan komplex jeleket célszerű „szöveg”-nek neveznünk, amelyeknek 'jelölő'-je írott vagy nyomtatott fizikai szemiotikai tárgy, vagy olyan komplex jeleket is szövegnek nevezhetünk, amelyeknek jelölője hangzó fizikai szemiotikai tárgy? (16).
    - 1.3. Kérdés: A csupán verbális (unimedialis) jelölővel rendelkező komplex jeleket célszerű „szöveg”-nek neveznünk, vagy bizonyos multimedialis jelölővel rendelkezőket is? (17).
    - 1.4. Kérdés: Csupán a lényegét tekintve önmagában lezártnak tartható komplex jeleket célszerű „szöveg”-nek nevezni, vagy a más komplex jelektől

*közvetlenül függő, de bizonyos értelemben önmagukban is lezártnak tart-
ható komplex jeleket is? (8).*

1.5. *Kérdés: Valamennyi – verbális (unimediális), illetőleg verbális összetevőt
is tartalmazó multimediális jelölővel rendelkező, valamint lényegét tekint-
ve önmagában lezártnak tartható, illetőleg más komplex jelektől ugyan
közvetlenül függő, de bizonyos értelemben önmagukban is lezártnak tart-
ható – komplex jelet célszerű szövegnek neveznünk, vagy csak bizonyosa-
kat, és ha csak bizonyosakat, melyeket? (19).*

1.6. *Kérdés: A szövegnek nevezett komplex jeleket a nyelvi rendszer vagy a
nyelvi rendszer használata elemeinek célszerű-e tekintenünk? (21).*

2. *Kérdés: A szövegszerűség mennyiben adott komplex jelekhez rendelt külső tu-
lajdonság, és mennyiben azok belső (inherens) tulajdonsága – ha az egyáltalán?
(24).*

2.1. *Kérdés: Amikor egy komplex jelre – álljon az kizárólag verbális össze-
tévőből, vagy a verbálison kívül tartalmazzon más összetevőt is – valamely
befogadója azt mondja, hogy az „szöveg”, ennél a minősítésnél milyen té-
nyezők játszanak szerepet, s azok a szóban forgó kommunikátumhoz ké-
pest mennyiben 'külső'-ek? (24).*

2.2. *Kérdés: A komplex jelek rendelkeznek-e olyan belső (inherens) tulajdon-
ságokkal, amelyek megkívánhatják, hogy befogadóik szövegnek minősítsék
őket? (24).*

2. A szövegtani kutatás diszciplínakörnyezete

Szövegtanok – A szövegtanok alkalmazási területei (27).

1. *Kérdés: Mi az előnye és mi a hátránya a 'szövegtan' szakkifejezés használatá-
nak? (27).*

2. *Kérdés: Melyik az a (maximális) diszciplínakörnyezet, amelyben a szövegtani
kutatás elhelyezendő? (29).*

3. *Kérdés: Mi határozza meg egy szövegtan jellegét? (30).*

4. *Kérdés: Milyen jellegű szövegtan(ok) létrehozására célszerű törekedni? (34).*

4.1. *Kérdés: Milyen jellegű általános szövegtan létrehozására célszerű töre-
kedni? (34).*

4.2. *Kérdés: Milyen szövegtartományok szövegtanainak létrehozására célszerű
törekedni? (35).*

5. *Kérdés: Milyen viszony áll (állhat) fenn az alkalmazási területek és a szövegtan-
ok között? (37).*

3. Az általános szemiotikai szövegtan interdiszciplináris megalapozása (39).

1. *Kérdés: Mivel járul hozzá a szemiotika egy általános szemiotikai szövegtan in-
terdiszciplináris megalapozásához (i.)? (39).*

1.1. *Kérdés: Mik tekintendők egy szöveg mint komplex jel (szemiotikai) össze-
tévőinek? (40).*

1.2. *Kérdés: Mik egy szöveggel mint komplex jellel kapcsolatos főbb tipológiai
kérdések? (43).*

2. *Kérdés: Mivel járul hozzá a kommunikáció-elmélet egy általános szemiotikai
szövegtan interdiszciplináris megalapozásához? (47).*

3. *Kérdés: Mivel járul hozzá a pszichológia egy általános szemiotikai szövegtan
interdiszciplináris megalapozásához? (49).*

4. Kérdés: Mivel járul hozzá az antropológiai hermeneutika egy általános szemiotikai szövegtan interdiszciplináris megalapozásához? (50).
5. Kérdés: Mivel járul hozzá a tudásszociológia egy általános szemiotikai szövegtan interdiszciplináris megalapozásához (54).
6. Kérdés: Mivel járul hozzá a filozófia egy általános szemiotikai szövegtan interdiszciplináris megalapozásához? (55).
7. Kérdés: Mivel járul hozzá a szemiotika egy általános szemiotikai szövegtan interdiszciplináris megalapozásához (II.)? (57).
4. Az általános szemiotikai szövegtan és szövegtani társtudományai (61).
  1. Kérdés: Mivel foglalkoznak a verbális szövegek (hagyományos értelemben vett) szövegtani társtudományai (a poétika, a narratológia, a retorika, a stilisztika stb.)? (61).
  2. Kérdés: Mivel foglalkozzanak (mivel kell hogy foglalkozzanak) a multimédiális szövegek szövegtani társtudományai? (63).
  3. Kérdés: Mi kellene legyen a tárgya, célja és módszere a szó- és gondolatalakzatok (autonóm) elméletének? (65).
  4. Kérdés: Melyek a tipológiai jellegű szövegtani társtudományok, és mik azok globális feladatai? (66).
  5. Kérdés: Milyen jellegű szövegtani társtudomány a stilisztika, és melyek globális feladatai? (68).
  6. Kérdés: Milyen jellegű (szövegtani) társtudomány az esztétika, és melyek a globális feladatai? (69).
5. A verbális szövegek szemiotikai szövegtana és a nyelvészet (71).
  1. Kérdés: Mivel indokolható a 'verbális szövegek' szakkifejezés használata? (71).
  2. Kérdés: A verbális nyelvek 'megformáltság-központú' nyelvészetének milyen két fő ágát célszerű megkülönböztetni? (72).
  3. Kérdés: Melyek a verbális nyelvek nyelvészeti tudományágainak lexikogrammatikai szektorai? (76).
  4. Kérdés: Mi a rendszernyelvészet lexikogrammatikai szektorának tárgya, célja és módszere? (80).
  5. Kérdés: Mi a lexikogrammatikai szektor tárgya, célja és módszere a rendszer elemei használata nyelvészetének keretében? (81).
  6. Kérdés: Mi a rendszernyelvészet verstani-prozódiai szektorának tárgya, célja és módszere? (83).
  7. Kérdés: Mi a verstani-prozódiai szektorának tárgya, célja és módszere a rendszer elemei használatának nyelvészetében? (84).
  8. Kérdés: Mi a szövegnyelvészet lexikogrammatikai szektorának tárgya, célja és módszere? (85).
  9. Kérdés: Mi a szövegnyelvészet verstani-prozódiai szektorának tárgya, célja és módszere? (90).
  10. Kérdés: Mi a szövegtudományok diszciplínakörnyezete figyelembevételének funkciója a kutatásban és oktatásban? (93).
6. A verbális szövegek kreatív megközelítése szemiotikai szövegtani keretben (95).
  1. Kérdés: Mi a kreatív gyakorlatok végzésének / végeztetésének elsődleges célja, és e gyakorlatok milyen típusai között lehet / célszerű különbséget tenni? (95).

2. Kérdés: Melyek azok a szempontok, amelyeket egy verbális szöveg fizikai hordozójának vizsgálatánál figyelembe kell vennünk? (97).
3. Kérdés: Melyek azok a szempontok, amelyeket egy verbális szöveg fizikai hordozójához rendelhető nyelvi formai felépítés vizsgálatánál figyelembe kell vennünk? (102).
4. Kérdés: Melyek azok a szempontok, amelyeket egy verbális szöveg fizikai hordozójához rendelhető nyelvi jelentéstani felépítés vizsgálatánál figyelembe kell vennünk? (106).
5. Kérdés: Melyek azok a szempontok, amelyeket egy verbális szöveg fizikai hordozójához rendelhető (valóságos vagy képzelt) világdarab vizsgálatánál figyelembe kell venni? (111).
6. Kérdés: Melyek azok a szempontok, amelyek egy verbális szövegből és a vele intertextuális kapcsolatba hozható szövegekből létrejövő szövegcsaládok vizsgálatánál figyelembe kell venni? (114).
7. Kérdés: Mi a kapcsolat a kreatív gyakorlatok 'kreatív-produktív' és 'kaleidoszkopikus' típusú gyakorlatai között? (117).
7. A verbális szövegek analitikus megközelítése szemiotikai szövegtani keretben (119).
  1. Kérdés: Mik az analitikus szöveg megközelítés általános vezérlő alapelvei? (119).
  2. Kérdés: Az adott szöveg megformáltságának leírásánál mit mondhatunk annak vehikulum-imágójával kapcsolatban? (121).
  3. Kérdés: Az adott szöveg megformáltságának leírásánál mit mondhatunk annak formációjával és sensusával kapcsolatban? (122).
    - 3.1. Kérdés: Mik egy szövegvehikulum kiegészített változata létrehozásának főbb aspektusai? (123).
    - 3.2. Kérdés: Hogyan célszerű kezelni egy adott szövegvehikulum együtt utaló (más éven: koreferenciális) kifejezéseit? (125).
    - 3.3. Kérdés: Milyen mondatnyelvészeti módszerrel célszerű az első fokú makrokompozíció-egységek (a szövegmondatok) megformáltságát elemezni és reprezentálni? (128).
    - 3.4. Kérdés: Milyen kompozícióegységek szintjén célszerű egy adott szöveg megformáltságának analitikus értelmező interpretálást elkezdeni? (130).
    - 3.5. Kérdés: Melyek egy adott szöveg megformáltsága kompozicionális közép-(mezo-) szintjének főbb aspektusai? (132).
    - 3.6. Kérdés: Milyen másod-, harmad-, ... n-ed fokú makrokompozíció-egységek hozhatók létre egy adott szöveg első fokú makrokompozíció-egységeiből (szövegmondataiból)? (134).
  4. Kérdés: Az adott szöveg megformáltságának leírásakor mit mondhatunk annak relátum-imágójával kapcsolatban? (135).
    - 4.1. Kérdés: Mi a sajátága az adott szövegben közvetlenül kifejezésre jutó világfragmentumnak? (136).
    - 4.2. Kérdés: Mi a sajátága az adott szövegben közvetve kifejezésre jutó világfragmentumnak? (138).
8. A szemiotikai szövegtan mint egy studium generale egyik alapeleme (141).
  1. Kérdés: Mit nevezünk „studium generale”-nak? (141).

2. Kérdés: Milyen *studium generale* funkciót tölt / tölthet be a szemiotikai szöveg-
tan az interdiszciplináris alapozás tudományaival való kapcsolatában? (143).
3. Kérdés: Milyen *studium generale* funkciót tölt / tölthet be a szemiotikai szöveg-
tan a nyelvészeti tudományokkal való kapcsolatában? (145).
4. Kérdés: Milyen *studium generale* funkciót tölt / tölthet be a szemiotikai szöveg-
tan a szövegtani társtudományokkal való kapcsolatában? (146).
5. Kérdés: Milyen *studium generale* funkciót tölt / tölthet be a szemiotikai szöveg-
tan az alkalmazási területekkel való kapcsolatában? (147).
6. Kérdés: Mi az első lépés a multimediális kommunikáció (a multimediális kom-
munikátumok) elemzése felé? (148).

Kitekintés (151).

Bibliográfia (155).

Név- és tárgymutató (161).

PETŐFI S. JÁNOS:

2002. *A multimediális szövegek megközelítései. Kérdések – válaszok. Bevezetés a statikus 'verbális elem + kép / diagram- /...' -típusú komplex jelek szemiotikai szövegtanába.* Budapest, Iskolakultúra

Ennek a repertóriumnak a formai és tartalmi felépítése azonos *A szöveg megközelítései. Kérdések – válaszok. Bevezetés a szemiotikai szövegtanba.* Budapest, Iskolakultúra, 1998. mű repertóriumának felépítésével. A különbség csupán annyi, hogy ebben a repertóriumban mindenütt a mű címére utaló „statikus 'verbális elem + kép/diagram/...' -típusú komplex jelek” kifejezéseket találjuk. Ennek a repertóriumnak a közlésétől ezért itt eltekintünk.

PETŐFI S. JÁNOS:

2004. *A szöveg mint komplex jel. Bevezetés a szemiotikai-textológiai szöveg szemléletbe.* Budapest, Akadémiai Kiadó

Előszó (13).

Bevezetés (17).

I. A nyelvészeti indíttatású szemiotikai-szövegtani kutatás tematikájáról általában

1. A szöveg fogalmának, valamint megformáltságának értelmezése

1.1. A szövegfogalom értelmezése (27).

1.2. A szöveg mint komplex jel alkotóelemeinek és megformáltságának értelmezése. (Példaszövegek: Carroll, L., *Alice Csodaországban* és *Alice Tükörországban*) (30).

1.2.1. Vehikulum: a szöveg fizikai manifesztációja (fizikai teste) (31).

1.2.2. Formáció: a vehikulumhoz rendelhető formai architektonika (32).

1.2.2.1. *Figura*: a vehikulum mint *fizikai*-szemiotikai tárgy formai architektonikája (33).

1.2.2.2. *Notáció*: a vehikulum mint *nyelvi*-szemiotikai tárgy formai architektonikája (35).

1.2.3. *Sensus*: a vehikulumhoz rendelhető szemantikai architektonika (40).

1.2.3.1. *Sensus_L*: a vehikulum *nyelvspecifikus* szemantikai architektonikája (41).

- 1.2.3.2. *Sensus_R*: a vehikulum *relátum*specifikus szemantikai architektónikája (51).
- 1.2.4. Relátum: az a vehikulumhoz rendelhető 'világdarab', amelyre az interpretátor feltevése szerint a vehikulum utal (56).
- 1.3. Szövegfeldolgozás – szövegtani kutatás (58).
  - 1.3.1. A szövegfeldolgozás néhány aspektusa (58).
  - 1.3.2. A szövegtani kutatás néhány módszertani kérdése (60).
- 1.4. A szöveg mint sokoldalú kutatási objektum. A szövegtan mint integratív diszciplína (62).
- 1.5. Irodalomjegyzék (Tematikus szakirodalmi tájékoztató) (64).
- II. A szemiotikai textológia diszciplínakörnyezete, alkotóelemei és a multimedialitás aspektusai
  2. A szövegtani kutatás diszciplínakörnyezete (Szemiotikai textológia – Retorika – *Studium generale*)
    - 2.1. A szövegtani kutatás diszciplínakörnyezetének struktúrája (73).
    - 2.2. A szemiotikai textológia diszciplínakörnyezete (77).
    - 2.3. A retorika diszciplínakörnyezete (78).
    - 2.4. Quintilianus *retorikája* diszciplínakörnyezetének néhány aspektusa (79).
    - 2.5. A szemiotikai-textológiai és a retorikai kutatás soron következő feladatai (81).
    - 2.6. A szemiotikai textológia, a retorika és egy *studium generale* kapcsolata (82).
    - 2.7. Irodalomjegyzék (83).
  3. A szemiotikai textológia jellemző jegyei, alkotóelemei és a nyelvészeti kutatás
    - 3.1. A szövegtani kutatásról általában. Bevezető megjegyzések (86).
    - 3.2. A szemiotikai textológia jellemző jegyei és alkotóelemei (87).
      - 3.2.0. Az általános jellemző jegyek (87).
      - 3.2.1. A kommunikációs helyzet (88).
      - 3.2.2. A szöveg mint komplex jel (90).
      - 3.2.3. Az interpretációtípusok (93).
      - 3.2.4. A szövegarchitektonikák organizációformái (97).
        - 3.2.4.1. Textuális és inferenciális organizáció (97).
        - 3.2.4.2. Referenciális / korreferenciális nominális és predikatív orga-nizáció (98).
        - 3.2.4.3. A vertikális kompozíciós organizáció aspektusai (98).
        - 3.2.4.4. A horizontális kompozíciós organizáció aspektusai (102).
      - 3.2.5. A szöveg értelmi, referenciális és kommunikatív jelentése (103).
      - 3.2.6. Az értelmező interpretáció végrehajtásakor alkalmazott bázisok (104).
      - 3.2.7. Az értelmező interpretációt előkészítő (preparatív) gyakorlatok típusai (107).
      - 3.2.8. Az értelmező interpretáció explicit reprezentálására szolgáló kano-nikus rendszerek (111).
  - 3.3. Megjegyzések a szövegtani és a nyelvészeti kutatás módszertanának kapcsolataához (112).
    - 3.3.0. Általános megjegyzések (112).
    - 3.3.1. A természetes nyelvekre vonatkozó nyelvészeti kutatás öt nyitott kérdése (113).
    - 3.3.2. Rendszermondattal – szövegmondattal. Terminológiai megjegyzések (115).
    - 3.3.3. A rendszermondatok és a szövegmondatok elemzése (116).

- 3.4. Befejező megjegyzések (118).
4. A multimediális szövegek szemiotikai-textológiai megközelítése
  - 4.1. Bevezető megjegyzések (120).
  - 4.2. A médium szemiotikai-textológiai fogalma és típusai (120).
  - 4.3. A multimediális kommunikátum és a multimediális szöveg fogalma (121).
  - 4.4. A multimediális kommunikátumok típusai (122).
    - 4.4.1. Általános médiumtípológiai megfontolások (122).
    - 4.4.2. A viszonylag egyszerű vehikulumú multimediális szövegek típusai és az egyes típusokhoz tartozó szövegek szemiotikai-textológiai megközelítése (124).
    - 4.4.3. Kizárólag lexikai és prozódiai összetevőből felépített multimediális szövegek (124).
    - 4.4.4. Kizárólag verbális és 'képi' összetevőből felépített statikus multi-mediális szövegek (125).
    - 4.4.5. Kizárólag verbális és 'zenei' összetevőből felépített multimediális szövegek (134).
  - 4.5. Befejező megjegyzések (144).
- Irodalomjegyzék (145).
- III. Szövegek megformáltságának szemiotikai-textológiai megközelítése
  5. Örkény István *Gondolatok a pincében*. Szemiotikai-textológiai elemzés
    - 5.1. Bevezető megjegyzések (149).
    - 5.2. Örkény István műve [= T1.vb] szemiotikai textológiai megközelítése (150).
      - 5.2.1. A mű [= T1.vb] szövegszerkezete (150).
        - 5.2.1.1. A T1.vb fizikai teste (*vehikulum* [= Ve]) (150).
        - 5.2.1.2. A T1.vb vehikulumához rendelhető mentális kép (*vehikulum-imágó* [= VeIm]) (150).
        - 5.2.1.3. A T1.vb vehikulumához rendelhető formai felépítés (*formáció* [= Fo]) (151).
        - 5.2.1.4. A T1.vb vehikulumához rendelhető nyelvi-szemantikai felépítés (*sensus* [= Se]) (154).
        - 5.2.1.5. A T1.vb-hez rendelhető világdarab mentális képe (*relátum-imágó* [= ReIm]) (157).
          - 5.2.1.5.1. A T1.vb nominális korreferenciális organizációja (157).
          - 5.2.1.5.2. A T1.vb/ReIm vertikális kompozíciós organizációja (160).
          - 5.2.1.5.3. A T1.vb/ReIm horizontális kompozíciós organizációja (164).
        - 5.2.1.6. A T1.vb-hez rendelhető világdarab (*relátum* [= Re]) (167).
      - 5.2.2. A mű [= T1.vb] első fokú értelmi, referenciális és kommunikatív jelentése (167).
      - 5.2.3. A mű [= T1.vb] egy lehetséges másodfokú jelentése (169).
  - 5.3. Befejező megjegyzések (171).
  - 5.4. Irodalomjegyzék (171).
  6. Wilhelm Busch *Der zu wachsame Hund* [= A túl éber kutya]. Szemiotikai-textológiai elemzés
    - 6.1. Bevezető megjegyzések (172).

- 6.2. Wilhelm Busch multimediális műve [= T2.vb+k] verbális összetevőjének [= T2.vb'/T2.vb] szemiotikai-textológiai megközelítése (174).
  - 6.2.1. Wilhelm Busch műve verbális összetevőjének [= T2.vb'] szövegszerkezete (174).
  - 6.2.2. Wilhelm Busch műve verbális összetevőjének [= T2.vb'] első fokú értelmi, referenciális és kommunikatív jelentése (185).
- 6.3. Wilhelm Busch multimediális műve [= T2.vb+k] képi összetevőjének [= T2.+k] szemiotikai-textológiai megközelítése (187).
  - 6.3.1. Wilhelm Busch műve képi összetevőjének [= T2.+k] szövegszerkezete (187).
  - 6.3.2. Wilhelm Busch műve képi összetevőjének [= T2.+k] első fokú értelmi, referenciális és kommunikatív jelentése (202).
- 6.4. Wilhelm Busch két mediális összetevőből létrehozott multimediális művének [= T2.vb+k] szemiotikai-textológiai megközelítése (203).
  - 6.4.1. A multimediális mű [= T2.vb+k] szövegszerkezete (204).
  - 6.4.2. A multimediális [= T2.vb+k] mű első fokú értelmi, referenciális és kommunikatív jelentése (220).
- 6.5. Befejező megjegyzések (220).
7. Weöres Sándor – Kodály Zoltán *Öregek*. Szemiotikai-textológiai elemzés
  - 7.1. Bevezető megjegyzések (222).
  - 7.2. Weöres Sándor *Öregek* című versének [= T3.vb] szemiotikai-textológiai megközelítése (224).
    - 7.2.1. Weöres versének [= T3.vb] szövegszerkezete (224).
    - 7.2.2. Weöres versének [= T3.vb] első fokú értelmi, referenciális és kommunikatív jelentése (245).
  - 7.3. Kodály Zoltán Weöres *Öregek* című verséhez írt kórusműve [= T3.vb-D] dallamösszetevője szoprán szólamának [= T3.-D[S]] szemiotikai-textológiai megközelítése (247).
    - 7.3.1. Az *Öregek*hez írt Kodály-kórusmű dallamösszetevője szoprán szólamának [= T3.-D[S]] szövegszerkezete (247).
    - 7.3.2. Az *Öregek*hez írt Kodály-kórusmű dallamösszetevője szoprán szólamának [= T3.-D[S]] 'jelentésrétegei' (273).
  - 7.4. Kodály Zoltán két mediális összetevőből létrehozott *Öregek* című kórusműve szoprán szólamának [= T3.vb-D[S]] szemiotikai-textológiai megközelítése (274).
    - 7.4.1. A Kodály-kórusmű szoprán szólamának [= T3.vb-D[S]] szöveg-szerkezete (274).
    - 7.4.2. A Kodály-kórusmű [= T3.vb-D] első fokú, dominánsan <értelmi, referenciális, és kommunikatív> jelentése (286).
  - 7.5. Befejező megjegyzések (286).
- Utószó (288).
- Függelék
- Bibliográfiai tájékoztató (293).
- Szakkifejezés-mutató (300).

BENKES ZSUZSA – PETŐFI S. JÁNOS:

2006. *A vízjel nem tűnik el olyan könnyen. Versek megközelítése kreatív gyakorlatokkal.* Budapest, Tinta Könyvkiadó

Előszó (13).

Bevezetés (15).

I.

Szemiotikai-textológiai elméleti alapvetés (21).

1. A kreatív és a szövegrokonsági szemiotikai-textológiai gyakorlatokról általában (21).
  - 1.1. Bevezető megjegyzések (21).
  - 1.2. A szöveg és megközelítései (21).
    - 1.2.1. Szövegfogalom – a szöveg alapvető jellemzői, szöveg-megformáltság (21).
    - 1.2.2. A komplex jelként értelmezett szöveg jelösszetevői (24).
    - 1.2.3. Szövegek analitikus és kreatív megközelítése (25).
    - 1.2.4. A kreatív szöveg megközelítés céljai és fajtái (26).
  - 1.3. Megjegyzések szövegek 'fizikai megformáltságon alapuló szövegfajtájának' eldöntéséhez (28).
  - 1.4. A versekkel / verseken végrehajtott kreatív és szövegrokonsági gyakorlatokhoz kiválasztott szövegek és megformáltságtipológiájuk létrehozásának kérdései (29).
    - 1.4.1. A gyakorlatainkat bemutató fejezetekhez kiválasztott szövegek (29).
    - 1.4.2. Megjegyzések egy megformáltságtipológiához (31).
  - 1.5. Megjegyzések a prózaszövegekkel / prózaszövegeken végrehajtható kreatív gyakorlatokhoz (31).
  - 1.6. Befejező megjegyzések (31).

II.

A megformáltságon alapuló szövegfajták szemiotikai-textológiai értelmezése (35).

2. A fizikai megformáltságon alapuló szövegfajta eldöntésére vonatkozó kreatív-produktív gyakorlat (35).
  - 2.1. A fizikai megformáltságon alapuló szövegfajták elméleti és gyakorlati megközelítése (36).
  - 2.2. Egy szövegfajta eldöntésére vonatkozó többszörös létrehozó típusú kreatív-produktív gyakorlat
    - 2.2.1. A gyakorlathoz választott szövegek (36).
    - 2.2.2. A feladatok (36).
    - 2.2.3. A megoldások (42).
      - 2.2.3.1. Tanári megoldások (42).
      - 2.2.3.2. Tanulói megoldások (45).
  - 2.3. Megjegyzések a megoldásokhoz (48).

III.

Versek megformáltságának szemiotikai-textológiai megközelítése kreatív gyakorlatokkal (51).

3. A versek fizikai testére, vehikulumára [= Ve], vonatkozó kreatív gyakorlatok (53).
  - 3.1. A szövegek vizuális fizikai megjelenési formáinak típusai (55).
  - 3.2. Gyakorlatok a *Ve* jelösszetevő elemzéséhez (55).

- 3.2.1. Kaleidoszkópgyakorlatok (55).
  - 3.2.1.a Hagományos vizuális megjelenési formájú szövegek átalakítása más hagyományos vizuális megjelenési formájú szövegekké (55).
  - 3.2.1.b A sorok lineáris egymásutánját megtartó, nem hagyományos vizuális megjelenési formájú szövegek átalakítása más hagyományos és nem hagyományos vizuális megjelenési formájú szövegekké (57).
  - 3.2.1.c A sorok lineáris egymásutánját nem megtartó nem hagyományos vizuális megjelenési formájú szövegek átalakítása más nem hagyományos vizuális megjelenési formájú szövegekké (59).
  - 3.2.1.d Modern értelemben vett képversek átalakítása más vizuális megjelenési formájú szövegekké (60).
- 3.2.2. Kreatív-produktív gyakorlatok (61).
  - 3.2.2.1. Vizuális vers- (vagy próza-) vehikulumok létrehozása 'semlegesített' vizuális szövegvehikulum alapján (61).
  - 3.2.2.2. Képversvehikulumok létrehozása 'semlegesített' vizuális szövegvehikulum alapján (66).
- 3.3. A képversek megformáltságának kompozíciós elvei (69).
4. A versek fizikai testéhez [= Ve] rendelhető formai felépítésre, a formációra [= Fo] vonatkozó kreatív gyakorlatok (71).
  - 4.1. A szövegek nyelvi-szemiotikai formai felépítésének típusai (73).
  - 4.2. Gyakorlatok a nyelvi-szemiotikai Fo jelösszetevő elemzéséhez (73).
    - 4.2.1. Kaleidoszkópgyakorlatok
      - 4.2.1.1. Gyakorlatok a lexikai szintaktikai tagoltság elemzéséhez (73).
        - 4.2.1.1.a Szövegmondatokra központosással tagolt szövegek átagolása másfajta központoszás alkalmazásával (74).
        - 4.2.1.1.b Szövegmondatokra nem központosással tagolt szövegek átagolása központoszás alkalmazásával (75).
        - 4.2.1.1.c Egyetlen (belső tagolással rendelkező) hosszú szövegmondatból álló szöveg több szövegmondatra bontása (76).
        - 4.2.1.1.d Szintaktikailag tagolatlan szöveg szövegmondatokra tagolása központoszás vagy más eszköz alkalmazásával (79).
      - 4.2.1.2. Gyakorlatok a mondatösszetevők szövegmondatokon belüli sorrendjének elemzéséhez (80).
    - 4.2.2. Kreatív-produktív gyakorlatok ().
      - 4.2.2.1. Kiválasztó típusú gyakorlat mondatösszetevők szövegmondatokon belüli sorrendjének elemzéséhez (83).
      - 4.2.2.2. Létrehozó típusú gyakorlat mondatösszetevők szövegmondatokon belüli sorrendjének elemzéséhez. Megjegyzések (87).

- 4.3. A szövegek nyelvi-szemiotikai formai felépítése mint az értelmi és a kommunikatív nyelvi (szöveg)jelentés hordozója (88).
5. A versek fizikai testéhez [= Ve] rendelhető nyelvi-jelentéstani felépítésre, a sensusra [= Se] vonatkozó kreatív gyakorlatok (89).
  - 5.1. A nyelvi jelentés hordozói (91).
  - 5.2. Gyakorlatok az Se jelösszetevő elemzéséhez (91).
    - 5.2.1. Kaleidoszkópgyakorlatok (91).
      - 5.2.1.a Szavak, szókapcsolatok helyettesítése más szavakkal, szókapcsolatokkal (91).
      - 5.2.1.b Hasonlatok (költői képek) helyettesítése más hasonlatokkal (költői képekkel) (93).
      - 5.2.1.c A 'lírai én' kommunikatív szerepének megváltoztatása (95).
      - 5.2.1.d A szövegben utalt állapotok, események idejének megváltoztatása (97).
    - 5.2.2. Kreatív-produktív gyakorlatok (98).
      - 5.2.2.1. Kiválasztó típusú gyakorlat a költői képek nyelvi organizációjának elemzésére (98).
      - 5.2.2.2. Létrehozó típusú gyakorlat a költői képek nyelvi organizációjának elemzésére (104).
  - 5.3. Megjegyzések első fokú korreferenciális jelentések létrehozásához (107).
6. A versek fizikai testéhez [= Ve] rendelhető valóságos vagy képzelt világdarabra, a relátumra [= Re], vonatkozó kreatív gyakorlatok (113).
  - 6.1. A vehikulumhoz rendelhető világdarab szerepe a szövegek megformáltságában (115).
  - 6.2. Gyakorlatok a Re jelösszetevő elemzéséhez (115).
    - 6.2.1. Kaleidoszkópgyakorlatok (115).
      - 6.2.1.a Verssorokban, illetőleg szövegmondatokban kifejezésre jutó világdarabok 'bemutatása' sorrendjének felcserélése (115).
      - 6.2.1.b Versszakokban, illetőleg szövegmondat-tömbökben kifejezésre jutó világdarabok 'bemutatása' sorrendjének felcserélése (117).
      - 6.2.1.c A cím és/vagy a szövegbejezés megváltoztatása (118).
      - 6.2.1.d Világdarabok hiányos, illetőleg csupán jelzésszerű bemutatása (120).
    - 6.2.2. Kreatív-produktív gyakorlatok (122).
      - 6.2.2.1. Kiválasztó típusú gyakorlat verssorokban, illetőleg szövegmondatokban kifejezésre jutó világdarabok 'bemutatása' sorrendjének elemzésére (122).
      - 6.2.2.2. Létrehozó típusú gyakorlat versszakokban kifejezésre jutó világdarabok 'bemutatása' sorrendjének elemzésére (127).
  - 6.3. Megjegyzések másodfokú korreferenciális jelentések létrehozásához (129).
7. Verseket több jelösszetevőjének együttes megváltoztatására irányuló komplex [= Ko] kreatív gyakorlatok (131).
  - 7.1. A szöveg mint komplex jel megformáltságának összetettsége (133).
  - 7.2. Gyakorlatok több jelösszetevő együttes megváltoztatása követ-kezményeinek elemzéséhez (136).

- 7.2.1. Kaleidoszkópgyakorlatok (136).
- 7.2.1.a Ve•Se: Hagományos vizuális megjelenési formájú szövegek átalakítása (a) olyan más hagyományos megjelenési formájú szövegekké, (b) amelyekben az eredeti szöveg bizonyos szavait / szókapcsolatait más szavak szókapcsolatok helyettesítik (136).
  - 7.2.1.b Fo•Re: Szövegmondatokra nem központoszással tagolt szövegek átalakítása (a) olyan központoszás alkal-mazásával tagolt szövegekké, (b) amelyekben az eredeti szövegbefejezés helyett más szövegbefejezés áll (139).
  - 7.2.1.c Ve•Fo•Se: A sorok lineáris egymásutánját megtartó, nem ha-gyományos vizuális megjelenési formájú, szintak-tikailag tago-latlan szövegek átalakítása olyan ha-gyo-mányos vagy nem ha-gyományos vizuális megjelenési for-májú (b) szövegmondatok-ra központoszás vagy más eszközök alkalmazásával tagolt szö-vegekké, (c) amelyekben az utalt állapotok, történések, cse-lekmények ideje nem azonos az eredeti szövegekével (142).
  - 7.2.1.d Fo•Se•Re Szövegmondatokra központoszással tagolt szövegek átalakítása (a) olyan szövegmondatokra más-fajta központoszás alkalmazásával tagolt szövegekké, (b) amelyekben bizonyos eredeti szavakat, szókapcsolatokat más szavak, szókapcsolatok helyettesítenek, és (c) a verssorokban, illetőleg szövegmonda-tokban kifejezésre jutó világdarabok 'bemutatásának' a sor-rendje is eltér az eredetiétől (146).
- 7.2.2. Kreatív-produktív gyakorlatok (150).
- 7.2.2.1. A Fo és Se jelösszetevőkre együttesen vonatkozó létrehozó tí-pusú kreatív-produktív gyakorlat (150).
  - 7.2.2.2. A Fo és Se jelösszetevőkre együttesen vonatkozó kiválasztó tí-pusú kreatív-produktív gyakorlat (153).
- 7.3. Egy szöveg adott megformáltságától való 'eltávolodás' lehetőségeiről és foko-zatairól (154).
8. Versek szövegrokonsági kapcsolatainak [= Ro] felderítésére irányuló kreatív gyakor-latok (157).
- 8.1. A szövegrokonsági kapcsolatok típusai (159).
  - 8.2. Gyakorlatok rokonszöveg-csoportok kereséséhez/létrehozásához (159).
    - 8.2.1. Kaleidoszkópgyakorlatok (159).
      - 8.2.1.a „Ad notam” verscímmel hívott rokonszövegek keresése (159).
      - 8.2.1.b1 Tetszőleges verscímmel hívott rokonszöveg(ek) keresése (160).
      - 8.2.1.b2 Költőre utaló mottóval (esetleg verscímmel is) hívott rokonszö-veg(ek) keresése (162).
      - 8.2.1.c „Így írtok ti” jelleggel hívott rokonszöveg(ek) keresése (163).
      - 8.2.1.d Szövegidézzettel hívott rokonszöveg(ek) keresése (164).
    - 8.2.2. Kreatív-produktív gyakorlatok (165).
      - 8.2.2.1. Kiválasztó típusú kreatív-produktív szövegrokonsági gya-korlatok megvalósításának lehetőségeiről (165).
      - 8.2.2.2. Létrehozó típusú kreatív-produktív szövegrokonsági gya-korlatok megvalósításának lehetőségeiről (165).

- 8.3. Megjegyzések a posztmodern szövegrokonsági kapcsolatokhoz (165).
  - 8.3.1. Posztmodern szövegrokonsági kapcsolatok prózaszövegekben (165).
  - 8.3.2. Posztmodern szövegrokonsági kapcsolatok versszövegekben (166).

Utószó (169).

Függelék (171).

1. Szövegmutatók és megformáltságtipológia (173).
  - 1.1. Szövegmutató a gyakorlatokban felhasznált szövegekhez (173).
    - 1.1.1. Versszövegek mutatója (173).
    - 1.1.2. Prózaszövegek mutatója (174).
  - 1.2. Szövegmutató a feladatokban felhasznált versszövegekhez (175).
    - 1.2.1. Szövegmutató (175).
    - 1.2.2. A szövegmutatóban felsorolt szövegek átirat változata (176).
  - 1.3. Megformáltságtipológiai vázlat (187).
    - 1.3.1. Bevezető megjegyzések (187).
    - 1.3.2. Szöveggyűjtemény és megformáltságtipológiai bázis. Kísérlet (187).
    - 1.3.3. Megjegyzések a megformáltságtipológiai kísérlet folytatásához (198).
2. Bibliográfiai tájékoztató (199).
  - 2.1. A kötet szerzőinek egyedül és együtt írott művei (199).
  - 2.2. A kötet szerzőinek másokkal együtt írott művei (205).
  - 2.3. Informatív írások (206).

PETŐFI S. JÁNOS:

2007. *Szövegkompozíció és jelentés. Témák és megközelítések a szövegtani kutatásban* [= *Szemiotikai szövegtan 18*]. Szeged, JGYF Kiadó
E mű repertóriumához lásd a *Szemiotikai szövegtan* periodika 21. kötetét.

PETŐFI S. JÁNOS:

2010. *Egy poliglott szövegnyelvészeti-szövegtani kutatóprogram 2*
[= *Officina textologica 15*]. Debrecen, Kossuth Egyetemi Kiadó
E mű repertóriumához lásd a jelen kötet 5.2.1. alfejezetét.

5.5. Időrendi sorrendbe rendezett idegen nyelvű szemiotikai-textológiai művek.

Bevezető megjegyzések

Hasonlóan az előző alfejezethez, ebbe a műveket csupán felsoroló alfejezetbe is bele kerültek olyan művek, amelyek csak részben tekinthetők a szemiotikai-textológia kidolgozása előmunkálataihoz tartozóknak.

Felvételük magyarázata az, hogy ugyan nem a szemiotikai-textológia a központi témájuk, de olyan aspektusokat is tárgyalnak, amelyek a szemiotikai-textológia elméleti keretének kidolgozásakor releváns szerepet játszottak / játszanak.

PETŐFI S. JÁNOS:

1969.E *On the problems of co-textual analysis of texts* (= *International Conference on Computational Linguistics* /= *COLING*/, *Preprint 50*). Stockholm, Research Group for Quantitative Linguistics /= KVAL/

PETŐFI S. JÁNOS:

1971.Ga *Transformationsgrammatiken und eine ko-textuelle Texttheorie. Grundfragen und Konzeptionen*. Frankfurt, Athenäum

PETŐFI S. JÁNOS:

1971.Gb *Beiträge zu einer ko-textuellen Texttheorie Akademisk Avhandling, Surte / Schweden, GOTAB*

PETŐFI, JÁNOS S. – HANNES RIESER (eds.):

1973.E *Studies in Text Grammars*. Dordrecht, Reidel

PETŐFI, JÁNOS S. – HANNES RIESER:

1974.G *Probleme der modell-theoretischen Interpretation von Texten* [= pt 7]. Hamburg, Buske

PETŐFI S. JÁNOS:

1975.F *Vers une théorie partielle du texte* [= pt 9]. Hamburg, Buske

PETŐFI, JÁNOS S. – ANTONIO GARCIA BERRIO:

1978.S *Lingüística del texto y crítica literaria*. Madrid, Comunicación

PETŐFI, JÁNOS S. – ANTONIO GARCIA BERRIO:

1990.J *Tekusutogengogaku to bungakuhihyou / Text Linguistics and Literary Criticism*. Tokyo, Bunkashobo-Hakubunsha, Inc.

PETŐFI S. JÁNOS:

1991.H/E *A humán kommunikáció szemiotikai elmélete felé (Szövegnyelvészet – Szemiotikai textológia) / Towards a Semiotic Theory of the Human Communication (Text Linguistics – Semiotic Textology)*. <Kétnyelvű kiadás>. Szeged, Gold Press

PETŐFI S. JÁNOS:

2004.I *Scrittura e interpretazione. Introduzione alla Testologia Semiotica dei testi verbali*. Roma, Carocci Editore

JÁNOS SÁNDOR PETŐFI:

2007.X *Da un ateneo all'altro. Verso la costruzione di una teoria semiotica del testo*. Eum edizioni, università di Macerata

Egy rendhagyó repertórium

A Maceratai Egyetem „eum” logóval jelzett kiadója (a logo betűinek feloldása: Editor, Università, Macerata) kutatási ágak és / vagy kutatók bemutatására egy teljesen új felépítésű DVD-ROM kiadványokat tartalmazó sorozat struktúráját dolgozta ki.

Megtisztelő, hogy ennek a sorozatnak első kiadványa – „János Sándor Petőfi *Da un ateneo all'altro. Verso la costruzione di una teoria semiotica del testo* [= Egyetemről egyetemre. Egy szemiotikai szövegelmélet létrehozása felé] – az én kutatási területem és kutatói tevékenységem többszörösen multimediális felépítésű szemléltetése.

Az itt következő sajátos szerkezetű repertóriummal ezt a többszörösen multimediális felépítést kívánom érzékeltetni.

(1) A DVD-ROM a számítógépbe behelyezése után azonnal elindul és egy olyan oldalt nyit, amelyen <english> és <italiano> címkék találhatók.

(2) E címkék bármelyikére rákattintva, pár másodpercig tartó mozgás után megjelenik a következő ablak:

I	R	Hm
TL	ΣT	Sn
C	M	X

Ennek a kilenc betűszimbólumnak lásd a következő értelmezését:

A szimbólumok	A szimbólumok olvasata akár az <english>, akár az <italiano> címke választása esetén	Az olvasatok magyar megfelelői
I	Intro	Belépés
R	Repository	Lerakat
TL	Timeline	Idősor
ΣT	Semiotic textology	Szemiotikai szövegtan

Sn	Selfnarration	Saját elbeszélés
Hm	Hypermedia	Videointerjúk
M	Map	Diszciplínaháló
C	Credits	Kreditek
X	Exit	Kilépés

A DVD-ROM szerkezetének és tartalmának megismeréséhez az **R**, **TL**, **ΣT**, **Sn**, **Hm** szektorok megnyitása vezet. Lássuk ezeket a szektorokat egymásután:

R: Repository / Lerakat

Ez a szektor a következő alszektorokat tartalmazza:

Bibliography / Bibliográfia

Theory on semiotic textology / A szemiotikai textológia elmélete

Notebooks of de University of Macerata / A Maceratai Egyetemen a hallgatók számára készített oktatási segédanyag

Miscellanea / Vegyes dokumentumok

Interwies / Interjúk

Az alszektorok tartalma:

Bibliográfia

Petőfi S(ándor) János / János S(ándor) Petőfi 1961 és 2005 között megjelent műveinek tematikus egységekbe rendezett bibliográfiája.

A szemiotikai-textológia elmélete

A szemiotikai-textológia elmélete kidolgozásának egyes fázisait bemutató (1969 és 2004 között megjelent) 7 írás szövege.

A Maceratai Egyetemen a hallgatók számára készített oktatási segédanyag

Kb. 1000 oldalnyi szöveg

Vegyes dokumentumok

A szemiotikai textológia elméletének különféle aspektusait bemutató (pedagógiai szempontokat figyelembe vevő tematikus egységekként előhívható) 3 előadás videodokumentációja.

Interjúk

A Hypermedia szektorban videón rögzített 12, összesen közel háromórányi, interjú szövege.

Az, hogy a „Repository / Lerakat” szektor belső felépítésében éppen melyik hierarchiaszinten keresünk információkat, az ablak felső sorában található (a magasabb szinttől az alacsonyabbak irányában elrendezett) hierarchiaszint mutatóból olvasható le. Ha az adott szektoron belül szintet akarunk változtatni, ennek a mutatónak a felhasználásával tetszőleges szintre ugorhatunk.

TL: Timeline / Idősor: A szövegtani kutatás több szintre vetített története

A Timeline három egymás fölé helyezett szalagból és e háromszoros szalag alatt 5 évenkénti beosztású idővonalból áll.

A felső szalag szektorai a rá vonatkozó információkra utaló elemeket tartalmaznak,

a felső szalaggal azonos szélességű alsó szalag szektorai a szövegtani kutatás más képviselőire utalókat,

a keskenyebb középső szalag megfelelő szektoraiban az adott kontextusban releváns írárok Repositoryban tárolt bibliográfiai adatai találhatóak.

Az idővonalat a bal oldalán periódusváltó zárja, amelynek jobb felé mozgathatósága mozgásba hozza a szalagegyüttest.

Bármelyik szalag bármelyik szektorára rákattintva, kinyílik egy olyan ablak, amely a szóban forgó szektor utalásait megjeleníti.

ST: Semiotic textology / Szemiotikai szövegtan

A szemiotikai szövegtan felépítésének tematikus egységekre bontott és táblai rajzokkal kísért videoelőadásom bemutatása.

A videoelőadás meghallgatása bármelyik tematikus egységgel kezdődhet.

Sn: Self narration / Saját elbeszélés

Országokra bontott (térképekkel és képekkel illusztrált) videoelőadás, amelyben életem történetét mesélem el.

A videoelőadás meghallgatása bármelyik országgal kezdődhet.

Hm: Hypermedia / Videointerjúk

Tizenkét videointerjú, amelyen a megszólaló személyek

(Békési Imre, Benkes Zsuzsa, Horányi Özséb /= Magyarország/, Carla Marella és Margerita Borreguero Zuolaga /= Olaszország és Spanyolország/, Marcello La Matina /= Olaszország/, Hannes Rieser és Gerd Rickheit /= Németország/, Teun A. van Dijk /= Spanyolország/, Giuseppe

Galli /= Olaszország/, Fancesco Orilia /= Olaszország/, Roberto Sani /= Olaszország/, Luciano Vitacolonna /= Olaszország/, Pier Giuseppe Rossi és Giuliana Pascucci /= Olaszország/ hozzám fűződő kapcsolatukról beszélnek.

Amikor egy egységre rákattintunk, a hypermedia háttérét képező térképen mozgásba jön azt a várost jelölő pont, ahonnan az abban az egységben beszélő személy való. Valamennyi egységhez hozzá van rendelve az interjúban elmondott szöveg angol és olasz változata.

Az interjúk meghallgatása bármelyik interjúval kezdődhet.

M, C, X

Az oldal alsó sorában található szimbólumsor utolsó három betűszimbóluma közül az első kettő a DVD-ROM felépítésére vonatkozó járulékos információk előhívására szolgál, az utolsó az eszközből való kilépésre.

9 789639 927544

